

Riktlinje för ekonomiskt bistånd

Dokumenttyp

Fastställd av

Reviderad

Detta dokument gäller för

Giltighetstid

Dokumentansvarig

Dnr

Riktlinje

Socialnämnden
2022-04-27, § 31
Sn 2025-02-26 § 21

Essunga kommun

Tillsvidare
Områdeschef individ och familj
Sn 2025/23

Innehåll

Kapitel 1 – Allmänt om uppdraget	7
1.1 Inledning.....	7
1.2 Riktlinjernas syfte och innehåll	7
1.3 Lagstiftning och rättspraxis	8
1.4 Socialtjänstlagen	9
1.4.1 Mål och principer.....	9
1.4.2 God kvalitet	9
1.4.3 Skyldighet att rapportera avvikelser	9
1.4.4 Rätten till bistånd – 4 kap. 1 § socialtjänstlagen.....	10
1.5 Offentlighets- och sekretesslagen (OSL)	10
1.6 Socialstyrelsens allmänna råd och föreskrifter, handböcker och vägledningar	11
1.7 Övriga styrdokument	12
1.8 Viktiga principer och perspektiv.....	12
1.8.1 Vetenskap och beprövad erfarenhet.....	12
1.8.2 Tillgänglighet och bemötande	12
1.8.3 Barnperspektiv, prövning av barnets bästa och barnkonsekvensanalys.....	12
1.8.4 Våld i nära relationer	13
1.8.5 Felaktiga utbetalningar (FUT)	13
1.8.6 Tillhörighet och ansvarsfördelning	13
1.8.7 Hemlöshet- och bostadslöshet	14
Kapitel 2 – Rättssäker handläggning	16
2.1 Aktualisering	16
2.2 Ansökan.....	16
2.3 Information.....	17
2.4 Utredning.....	17
2.4.1.Underlag för beslut	18
2.4.2.Socialtjänsten har rätt att hämta in uppgifter från andra myndigheter.....	18
2.4.3.Hembesök som en del av utredningen	18
2.4.4.Informationssökning på internet	19
2.4.5.Bedömningskriterier	19
2.4.6.Nödprövning och akut bistånd.....	20
2.5 Kommunikering innan beslut.....	21
2.6 Beslut.....	21
2.6.1.Ställningstaganden kan också överklagas	22
2.6.2.Underrättelse om beslut	22

2.6.3 Utbetalning	23
2.7 Överklagande.....	24
2.8 Dokumentera	24
2.9 Avsluta ett ärende	25
2.10 Återbetalning och ”kvittning”.....	26
2.10.1. Återkrav av felaktigt utbetalat bistånd enligt 9 kap. 1 § SoL	26
2.10.2. Återkrav av ekonomiskt bistånd i andra fall enligt 9 kap. 2 § SoL.....	26
2.10.3. Ersättningstalan enligt 9 kap. 3 § socialtjänstlagen	28
2.10.4. Eftergift enligt 9 kap. 4 § socialtjänstlagen	28
2.10.5. Kvittning av felaktigt utbetalat bistånd är inte tillåtet.....	28
2.11 Beräkning av fiktiv inkomst	29
2.12 Beräkning av normöverskott.....	29
2.12.1. Beräkning av rullande överskott i normalfallet	30
2.12.2. Delvis avslagsbeslut på grund av rullande normöverskott.....	30
2.12.3. Rullande normöverskott vid mycket stora belopp	30
2.13 Jobbstimulans	31
2.14 Misstanke om bidragsbrott	31
Kapitel 3 – Självförsörjning som målet för utredningen	32
3.1 Inledning.....	32
3.2 Utredda behovet av stöd samt fördjupad utredning	32
3.3 Handlingsplan.....	33
3.4 Prövning av barnets bästa – barnkonsekvensanalys.....	33
3.4.1 Generellt	33
3.4.2 Prövning av barnets bästa – barnkonsekvensanalys.....	34
3.4.3 Intern orosanmälan	35
3.5. Kan behovet tillgodoses på annat sätt?	35
3.5.1.Genom egna tillgångar.....	35
3.6 Särskilt om att behovet kan tillgodoses genom egna inkomster	38
3.6.1 Särskilt om barns och ungdomars inkomster och tillgångar	39
Kapitel 4 – Olika grupperns förutsättningar för rätt till ekonomiskt bistånd	41
4.1 Självförsörjning och egen aktivitet	41
4.2 Snabbare väg mot arbete och/eller studier	42
4.3 Arbetslösa.....	42
4.3.1 Arbetslösa med otillräcklig ersättning från arbetslöshetskassan	43
4.3.2 Sökande som inte bedöms stå till arbetsmarknadens förfogande.....	43
4.3.3 Frånvaro från aktivitet	43
4.3.4 Personer som har sagt upp sig.....	44

4.4	Särskilt om hushåll med underåriga barn, föräldrapenning och barnomsorg	44
4.4.1	Hushåll där barn bor växelvis hos föräldrarna	45
4.4.2	Barn eller ungdom som får eget barn.....	45
4.5	Företagare.....	45
4.6	Inskrivna för kriminalvård eller rättspsykiatrisk vård.....	46
4.6.1	Intensivövervakning (IÖV) med elektronisk kontroll – så kallad fotboja.....	46
4.6.2	Kontraktsvård	47
4.6.3	Samhällstjänst.....	47
4.7	Inskrivna för vård eller behandling inom socialtjänsten	47
4.7.1	Ungdomar under 18 år som bor i stöd- eller träningsboende	47
4.8	Personer som har nedsatt arbetsförmåga på grund av sjukdom	48
4.8.1	Sjukersättning eller aktivitetsersättning	48
4.9	Personer med missbruksproblematik	49
4.10	Personer med oklar problematik	50
4.11	Personer med långvarigt behov av ekonomiskt bistånd	50
4.12	Personer som vistas i annan kommun eller utomlands	50
4.13	Personer med äldreförsörjningsstöd eller pension	51
4.14	Studierande	51
4.14.1	Vuxenstudierande	51
4.14.2	Studierande under studieuppehåll.....	52
4.14.3	Kompletterande ekonomiskt bistånd under studier.....	52
4.14.4	Ungdomar under 21 år som studerar	55
4.14.5	Studier med aktivitetsstöd eller utvecklingsersättning	56
4.15	Utländska medborgare	57
4.15.1	Utländska medborgare med uppehållstillstånd	57
4.15.2	Utländska medborgare med uppehållsrätt.....	59
4.15.3	Nordiska medborgare.....	60
4.15.4	Utländska medborgare utan uppehållstillstånd eller uppehållsrätt	60
Kapitel 5	Försörjningsstöd.....	62
5.1	Riksnorm.....	62
5.1.1	Umgängeskostnader för barn	63
5.1.2	Kläder och skor utöver vad som ingår i försörjningsstödet.....	63
5.2	Försörjningsstöd till övriga kostnader (skäliga kostnader utanför riksnormen)	63
5.2.1	Arbetsresor	64
5.2.2	Avgift till fackförening och arbetslöshetskassa	64
5.2.3	Boende.....	65
5.2.3.1	Generellt.....	65

5.2.3.2	Storlek på bostaden.....	65
5.2.3.3	Skäl för byte till dyrare bostad.....	66
5.2.3.4	Hysesrätt i förstahand och andrahand	66
5.2.3.5	Bostadsrätt.....	66
5.2.3.6	Egen fastighet	66
5.2.3.7	Andra boendeformer.....	67
5.2.4	Hemförsäkring	72
5.2.5	Hushållsel	72
5.2.6	Avgift vid sjukhusvård	73
5.2.7	Försörjningsstöd i samband med placering.....	74
Kapitel 6 – Bistånd till livsföring i övrigt.....		75
6.1	Avgifter för kommunal service, ansöknings- och förmedlingsavgifter samt rättshjälpsavgift och övrig juridisk hjälp.....	75
6.2	Begravningskostnad.....	75
6.2.1	Asylsökande	76
6.2.2	Återkrav.....	76
6.2.3	Skäliga kostnader.....	76
6.3	Dator, läsplatta, mobiltelefon och internetuppkoppling.....	77
6.3.1	Dator.....	77
6.3.2	Läsplatta	77
6.3.3	Mobiltelefon	78
6.3.4	Internetuppkoppling.....	78
6.4	Diskmaskin.....	78
6.5	Flyttkostnader	79
6.6	Fritidsaktiviteter för barn – kostnader utöver riksnormen.....	79
6.7	Glasögon eller kontaktlinser	80
6.8	Hemutrustning	80
6.9	Hälsa- och sjukvård	81
6.9.1	Receptbelagda läkemedel som inte ingår i högkostnadsskyddet.....	82
6.9.2	Sjukresor.....	82
6.10	Körkortsutbildning/körkortskostnader	83
6.11	Magasineringskostnad	83
6.12	Resor.....	83
6.12.1	Färdtjänstavgift.....	84
6.12.2	Resor till begravning	84
6.12.3	Resor till frivården	84
6.12.4	Umgängesresor inklusive kostnad för logi	84

6.12.5	Övriga resor	85
6.13	Legitimation, inklusive pass	85
6.14	Psykoterapi	86
6.15	Reparationskostnader för bostad.....	86
6.16	Skulder	86
6.16.1	Generellt	86
6.16.2	Hyresskuld.....	87
6.16.3	Elskuld.....	88
6.16.4	Barnomsorgsskuld	88
6.16.5	Övriga skulder	89
6.17	Spädbarnsutrustning	89
6.18	Tandvård.....	89
6.18.1	Akut tandvård	89
6.18.2	Nödvändig tandvård	90
6.18.3	Förbyggande tandvård.....	90
6.18.4	Sökande som har egen inkomst över försörjningsstödsnivå	90
6.19	TV.....	91
6.20	Tvättmaskin.....	91
6.21	Övriga poster som kan ingå i skälig levnadsnivå.....	91

Kapitel 1 – Allmänt om uppdraget

1.1 Inledning

Detta styrdokument innehåller anvisningar för arbetet med ekonomiskt bistånd i Essunga kommun¹. Socialtjänsten ska på demokratins och solidaritetens grund främja människors ekonomiska och sociala trygghet, jämlikhet i levnadsvillkor och aktiva deltagande i samhällslivet. Socialtjänstens arbete ska inriktas på att frigöra och utveckla enskildas och grupperns egna resurser, under hänsynstagande till människors ansvar för sin och andras sociala situation. Socialtjänstens arbete och alla kontakter med personer som söker stöd eller råd från socialtjänsten ska bygga på respekt för människors lika värde, samt rätt till självbestämmande och integritet.

Socialtjänstens huvudsakliga uppgift inom ekonomiskt bistånd är att bidra till att hitta lösningar på människors försörjningsproblem med fokus på att den enskilde långsiktigt ska kunna försörja sig själv och leva ett självständigt liv. Under tiden prövas rätten till ekonomiskt bistånd. I utredningsarbetet ingår därför både en ekonomisk utredning och en utredning av hela livssituationen.

1.2 Riktlinjernas syfte och innehåll

Syftet med riktlinjerna är att säkerställa rättssäkerhet och likabehandling när det gäller utredning och bedömning av rätten till ekonomiskt bistånd. Riktlinjerna ska ge stöd i det praktiska arbetet med att tolka lagstiftningen i de individuella behovsbedömningar som alltid ska göras.

Riktlinjerna ska även visa på Essunga kommuns intentioner att arbetet med personer i behov av ekonomiskt bistånd ska bedrivas med en positiv förväntan om dessa personers förmågor att nå egen försörjning.

Riktlinjerna ska även visa på Essunga kommuns intentioner att arbetet med personer i behov av ekonomiskt bistånd ska bedrivas med en positiv förväntan om dessa personers förmågor att nå egen försörjning.

Riktlinjerna anger vad som är skäligen levnadsnivå i normalfallet men ska inte tolkas som absoluta regler. En individuell behovsprövning ska alltid göras och i de fall det finns sakliga skäl kan bistånd beviljas utöver det som framgår i riktlinjerna. Utgångspunkten vid den individuella behovsprövningen är vad som skiljer den enskilde från andra i samma situation med hela kommunen som jämförelseunderlag. Även de krav som ställs på den biståndssökande ska anpassas efter dennes individuella förmåga och förutsättningar. Det är

¹ Källhänvisningar i texten anges i form av fotnoter. En viktig källa som inte löpande anges är Ekerö kommuns riktlinjer för ekonomiskt bistånd från år 2020 som använts som förlaga. Dessa har kraftigt omarbetats till att överensstämma med Essunga kommuns förutsättningar.

inte möjligt att i dessa riktlinjer beskriva alla olika sorters situationer eller behov utan riktlinjerna beskriver vanligt förekommande situationer och behov.

I socialnämndens delegationsordning anges för försörjningsstöd respektive bistånd till livsföringen i övrigt, att beslut i enlighet med norm och riktlinjer är delegerade till handläggare eller områdeschef medan beslut utöver norm och riktlinjer fattas av socialnämndens utskott. Därför anges i riktlinjen delegationsnivå vid de olika beslut som finns angivna. När det gäller beslut om avslag får handläggare fatta dessa. Om delegationsnivå inte framkommer under ett stycke i riktlinjerna innebär det att handläggare har delegation.

Till riktlinjerna kommer det arbetas fram ett metodstöd med uppgifter som kan ändras efter beslut av områdeschef. Metodstödet kommer bland annat innehålla högsta godtagbara kostnader för hyra och hushållsel och mer detaljerade praktiska råd för handläggningen. Syftet med metodstödet är att uppgifter som förändras kontinuerligt men inte är av principiell betydelse ska kunna anges där för en förenklad hantering. I vissa avsnitt av riktlinjerna hänvisas redan nu till att mer information kommer att finnas i metodstödet.

1.3 Lagstiftning och rättspraxis

Socialtjänstens arbete regleras i huvudsak i socialtjänstlagen (2001:453), SoL, lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, LSS, förvaltningslagen (2017:900), FL, offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), OSL och kommunallagen (2017:725), KL. För socialtjänstens verksamhet gäller ytterligare en rad andra lagar så som till exempel äktenskapsbalken (1987:230), ÄktB, sambolagen (2003:376), föräldrabalken (1949:381), FB, lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl., LMA, lag (2017:584) om ansvar för etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare, hälso- och sjukvårdslagen (2017:30), HSL och socialförsäkringsbalken (2010:110), SFB.

Handläggare är skyldig att omedelbart tillämpa ny eller förändrad lag, förordning eller föreskrift ifall dessa riktlinjer skulle strida mot den nya eller förändrade författningen. Vid tveksamhet om tillämpningen ska samråd ske med områdeschef.

Ytterligare anvisningar till lagarna som reglerar socialtjänstens arbete kan hämtas från förarbetena till respektive lag.

Vägledning kan också erhållas från prejudicerande avgöranden². Nytt prejudicerande avgörande från Högsta Förvaltningsdomstolen (HFD) som inträffar efter att dessa riktlinjer antagits ska omedelbart beaktas i handläggningen och ifall det nya avgörandet går emot riktlinjerna är det nya avgörandet som gäller. Handläggare är skyldig att

² Ett prejudicerande avgörande är oftast en dom men det kan också vara någon annan form av avgörande.

omedelbart tillämpa det nya avgörandet från HFD. Vid tveksamhet om tillämpningen ska samråd ske med områdeschef. Om ett nytt prejudicerande avgörande från någon av kammarrätterna eller ett JO-beslut anger annan riktning än dessa riktlinjer ska utslaget beaktas men vid osäkert rättsläge är det ytterst dessa riktlinjer som gäller innan eventuell ändring gjorts i riktlinjerna. Med osäkert rättsläge avses exempelvis att det finns motstridiga kammarrättsdomar och JO-beslut. Områdeschef avgör om det nya avgörandet i dessa fall omedelbart ska tillämpas eller inte. Essunga kommun använder den juridiska informationstjänsten JP Socialnet³ för kontinuerlig uppdatering av rättsläget.

1.4 Socialtjänstlagen

1.4.1 Mål och principer

Socialtjänstens mål och lagens intention regleras i portalparagrafen⁴. Målet är att den enskilde ska kunna leva ett självständigt liv. Inriktningen för arbetet ska vara att frigöra och utveckla individens egna resurser. Varje människa har själv ansvar för sitt liv och socialtjänsten ska inte ta över den enskildes ansvar.

1.4.2 God kvalitet

Socialtjänstens insatser ska vara av god kvalitet⁵. Kvalitet innebär att en verksamhet uppfyller de krav och mål som gäller för verksamheten i enlighet med de lagar och andra föreskrifter som styr verksamheten. Socialstyrelsen ger exempel på vad som menas med god kvalitet:

- Att den enskilde anser sig bli bemött med respekt
- Att den enskilde får tillräcklig information så att den kan ta till vara på sina rättigheter och att verksamheten bedrivs så att den enskildes rättssäkerhet garanteras
- Att insatserna utformas efter den enskildes behov och så långt det är möjligt i samråd med den enskilde
- Att insatserna utformas så att de inriktas på att frigöra och utveckla den enskildes resurser
- Att barnperspektivet särskilt beaktas i verksamheten

1.4.3 Skyldighet att rapportera avvikelser

Den som bedriver verksamhet enligt SoL eller LSS ska systematiskt och fortlöpande utveckla och säkra verksamhetens kvalitet. I alla verksamheter inträffar händelser eller risk för händelser som gör att verksamheten inte når upp till kvalitet, det vill säga inte efterlever krav och mål som finns i lagar, föreskrifter eller i beslut. Det händer också att personal inte arbetar i enlighet med processer och rutiner som är fastställda. Har sådana

³ Flertalet av de rättsfall som hänvisas till i dessa riktlinjer har hämtats via JP

⁴ 1 kap. 1 § SoL.

⁵ 3 kap. 3 § SoL.

händelser inträffat och medfört eller riskerat att medföra något oönskat, innebär det att en avvikelse föreligger och ska hanteras. Vissa avvikelser kan vara missförhållanden eller innebära en påtaglig risk för missförhållanden och är då en så kallad lex Sarah.

Hantering av avvikelser, inklusive lex Sarah, är en del av det systematiska kvalitetsarbetet. Syftet med avvikelser är att verksamheten ska utvecklas och missförhållanden förebyggas samt rättas till om de ändå uppstår. Avvikelser i allmänhet och missförhållanden eller risk för missförhållande i synnerhet, ska genast rapporteras till den som bedriver verksamheten. I kommunens kvalitetsledningssystem finns de processer som omfattar avvikelser beskrivna i processkartor. De dokument (rutin, handbok etc.) som tillhör processerna finns i kvalitetsledningssystemet i aktuell process.

Läs mer i Socialstyrelsens handböcker *Handläggning och dokumentation inom socialtjänsten* (2021, s. 39-40) och *Lex Sarah – handbok för tillämpningen av bestämmelserna om lex Sarah* (2014) samt Essunga kommuns *Rutin för avvikelsehantering inom SoL och LSS inklusive lex Sarah*.

1.4.4 Rätten till bistånd – 4 kap. 1 § socialtjänstlagen

Ekonomiskt bistånd är samhällets yttersta skyddsnet för människor som inte själva kan tillgodose sina behov och är tänkt som en tillfällig lösning. Den enskilde har själv ett eget ansvar för sitt liv. Detta innebär att den enskilde ska använda alla de möjligheter som finns för att klara sin försörjning innan rätten till bistånd träder in. Biståndet ska tillförsäkra den enskilde en skälig levnadsnivå. Insatserna för den enskilde ska inriktas på att såväl avhjälpa det aktuella behovet som att underlätta för den enskilde att klara sin försörjning i framtiden.

1.5 Offentlighets- och sekretesslagen (OSL)

Bestämmelser om sekretess inom socialtjänsten finns i offentlighets- och sekretesslagen. Sekretess gäller inom socialtjänsten för uppgift om en enskilds personliga förhållanden, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon närstående till denne lider men (1 kap. 26 § OSL). Undantag från sekretessen kan göras när det finns ett samtycke från den enskilde eller om det finns reglerat i lag. Inför utlämnande av sekretessbelagda uppgifter ska en sekretessprövning alltid göras.

Läs mer i Socialstyrelsens handbok *Handläggning och dokumentation inom socialtjänsten* (2021, s.209-225) samt Essunga kommuns rutiner *Rutin för säker kommunikation – kommunicering om och med klienter och brukare inom social sektor* samt *Rutin för utlämnande och sekretessbedömning av allmän handling*.

1.6 Socialstyrelsens allmänna råd och föreskrifter, handböcker och vägledningar

Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd är, utöver lagstiftningen, styrande och vägledande för arbetet. Vid behov av mer detaljerad kunskap kan följande skrifter vara av vikt:

- SOSFS 2013:1 Allmänna råd om Ekonomiskt bistånd. Tillhörande handbok Ekonomiskt bistånd – Handbok för socialtjänsten (2021).
- SOSFS 2014:5 Dokumentation i verksamhet som bedrivs med stöd av SoL, LVU, LVM och LSS. Tillhörande handbok Handläggning och dokumentation inom socialtjänsten (2021).
- SOSFS 2011:9 Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete. Tillhörande handbok Ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete – Handbok för tillämpningen av föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2011:9) om ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete (2012).
- SOSFS 2011:5 Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om Lex Sarah. Tillhörande handbok Lex Sarah – Handbok för tillämpningen av bestämmelserna om lex Sarah (2013).
- SOSFS 2014:4 Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om våld i nära relationer. Tillhörande handbok Våld – Handbok om socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens arbete med våld i nära relationer (2016).
- Socialstyrelsens vägledning – Vägledning för socialtjänsten i arbetet med EU/EES- medborgare (2020).
- Socialstyrelsens vägledning - Barnperspektiv vid handläggning av ekonomiskt bistånd (2003).
- Socialstyrelsens vägledning - Stöd för socialtjänsten i arbetet med att förebygga avhysningar (2017).
- Socialstyrelsens vägledning - Brottsoffer och deras närstående - socialtjänstens ansvar för att ge stöd och hjälp (2012).
- Socialstyrelsen vägledning - Stöd till anhöriga – vägledning till kommunerna för tillämpning av 5 kap 10 § socialtjänstlagen (2016).

1.7 Övriga styrdokument

- Arbetet påverkas även av kommunens övriga riktlinjer, styrdokument samt övriga interna rutiner, exempelvis:
- Riktlinje för samverkan Rätt försörjning
- Socialnämndens delegationsordning
- Riktlinje för bistånd i form av bostad
- Riktlinje för insatserna personligt stöd och boendestöd
- Rutin för avvikelshantering inom SoL och LSS inklusive lex Sarah
- Rutin för intern samverkan i personärenden
- Rutin FREDA-kortfrågor
- Riktlinje Våld i nära relationer
- Rutiner för synpunkt och klagomålshantering (kommunens intranät, där det även finns blanketter)
- Socialnämndens dokumenthanteringsplan

1.8 Viktiga principer och perspektiv

1.8.1 Vetenskap och beprövad erfarenhet

De som behöver samhällets insatser ska erbjudas hjälp som bygger på bästa tillgängliga kunskap. Målet är att de insatser som ges ska vara till nytta och aldrig till skada för den enskilde. Evidensbaserad praktik (EBP) innebär att den professionelle väger samman sin expertis med bästa tillgängliga kunskap, den enskildes situation, erfarenheter och önskemål vid beslut om insatser.

1.8.2 Tillgänglighet och bemötande

Frågor om bemötande och tillgänglighet är särskilt viktiga att uppmärksamma under en utredning. Det kan ha avgörande betydelse för en persons möjlighet att komma till tals och utöva inflytande över planerade och beslutade insatser, men också för kvaliteten i utredningen. Personer som ansöker om insatser och bistånd ska ges ett gott bemötande under tillgängliga former.

1.8.3 Barnperspektiv, prövning av barnets bästa och barnkonsekvensanalys

I hushåll där det finns barn och ungdomar ska deras situation alltid uppmärksammas innan beslut fattas. Både de kortsiktiga och långsiktiga konsekvenserna ska övervägas och särskild uppmärksamhet krävs i hushåll med långvarigt biståndsbehov.

En prövning av barnets bästa i form av en barnkonsekvensanalys ska göras när ett beslut får påtagliga direkta eller indirekta konsekvenser för ett barn. En barnkonsekvensanalys innebär att socialtjänsten utifrån artiklarna i barnkonventionen utreder och dokumenterar vilka konsekvenser ett beslut får för ett barn. Detta för att säkerställa ett barnrättsperspektiv och således vilka av barnets rättigheter som påverkas av beslutet.

En barnkonsekvensanalys innebär inte per definition att ansökt bistånd ska beviljas utan att socialtjänsten utrett möjliga konsekvenser för barn, utifrån barnkonventionen och därmed barnets grundläggande rättigheter, innan beslut fattas.

Läs mer i avsnitt 3.4 *Prövning av barnets bästa – Barnkonsekvensanalys*.

1.8.4 Våld i nära relationer

Socialnämndens ansvar för våldsutsatta personer stadgas framförallt i 5 kap. 11 § SoL. Där anges bland annat att nämnden ansvarar för att den som utsatts för brott och dennes närstående får stöd och hjälp. Kvinnor och barn som utsatts för våld, eller barn som upplevt våld mellan närstående, ska särskilt beaktas. Det är även viktigt att uppmärksamma våldsutövare, för att informera om och lotsa vidare till insatser för att våldet ska upphöra. Det är viktigt att varje enskild handläggare kontinuerligt i kontakten med sina klienter vågar fråga om våld för att kunna upptäcka våld i nära relation och vid önskemål slussa vidare till socialsekreterare med uppgift att utreda detta. Se vidare i *Rutin FREDA-kortfrågor*. Om nämnden får kännedom om att ett barn antingen själv utsatts för våld eller andra övergrepp, eller har upplevt att någon närstående har blivit det ska informationen omgående överlämnas till område myndighet, barn- och unga i en intern orosanmälan.

Vid bedömning av rätten till ekonomiskt bistånd kan eventuell utsatthet för våld påverka beslut om rätten till bistånd. Exempelvis kan i ett akut skede med skyddsbehov ekonomiskt bistånd beviljas utan sedvanlig prövning av den skyddsbehövandes egna ekonomiska förutsättningar. Det kan också innebära att frångå principer som exempelvis försörjningsskyldighet och dubbla boendekostnader.

I samband med familjevåld är det lämpligt att lägga upp separata personakter och i förekommande fall där gemensam akt redan finns avsluta den och dela upp akterna, se avsnitt 2.8.

1.8.5 Felaktiga utbetalningar (FUT)

Socialtjänsten ska genom dialog med den sökande, individuella bedömningar och noggrannhet i handläggningen verka för att ekonomiskt bistånd så långt som möjligt betalas ut på rättssäkra och korrekta grunder. Om fel ändå uppstår är målsättningen att kommunen ska få tillbaka de felaktigt utbetalda pengarna och förhindra att bistånd fortsatt betalas ut på felaktiga grunder, se även avsnitt 2.10. Alla handläggare har skyldighet att uppmärksamma felaktigheter i alla ärenden och indikera att eventuella felaktiga utbetalningar har gjorts.

1.8.6 Tillhörighet och ansvarsfördelning

I 2a kap. SoL finns bestämmelser om ansvarsfördelning mellan kommuner. Generellt är det bosättningskommunen som ansvarar för stöd- och hjälpinsatser och bosättningskommun är som regel den kommun där den enskilde är stadigvarande bosatt. Dock har vistelsekommunen ibland ansvar; exempelvis vid akuta situationer eller när

det inte är fastställt vilken kommun som är bosättningskommun. I vissa fall, exempelvis vid utskrivning från kriminalvård och sjukhus, har folkbokföringskommunen ansvaret.

Det är av stor vikt att fastställa vilken kommun som är ansvarig, särskilt viktigt är detta i nya ärenden. Frågan om var en person bor och vistas är därför mycket viktig att utreda snabbt och korrekt vid ansökan både för att undvika felaktiga utbetalningar men även för att den enskilde så snabbt som möjligt ska få sin ansökan prövad av rätt kommun.

Uppstår frågetecken kring bosättnings- och/eller vistelsekommun ska detta utredas grundligt och så snabbt som möjligt. Om det står klart att en annan kommun än vistelsekommunen ansvarar för stöd och hjälp åt en enskild är vistelsekommunens ansvar begränsat till akuta situationer och så kallad nödhjälp. Om det är oklart i vilken kommun den enskilde är bosatt, ska vistelsekommunen under tiden som detta utreds alltid ansvara för att den enskilda personen får allt stöd och all hjälp som han eller hon behöver, inte bara akuta insatser.

Läs mer i Socialstyrelsens *Ekonomiskt bistånd – handbok för socialtjänsten* (2021, s. 57-60).

1.8.7 Hemlöshet- och bostadslöshet

Hemlöshet och bostadslöshet kan ge upphov till särskilda behov som socialtjänsten kan behöva ta hänsyn till vid prövning av rätten till bistånd. Det kan exempelvis vara att personen saknar vissa utgifter men att andra utgifter är högre. Detta ska således vägas in i bedömningen kring vilka behov den enskilde har.

Socialtjänstlagen saknar bestämmelser som ger bostadslösa en allmän rätt att få en bostad av socialnämnden. Enligt 3 kap. 2 § SoL ska kommunen verka för den enskildes rätt till bostad, men det är en målsättning för kommunen som helhet och ingen skyldighet för socialnämnden att bistå enskilda med stadigvarande bostäder. Det är således inte socialnämndens skyldighet att tillgodose behovet av bostad i allmänhet utan den enskilde får själv söka bostad via bostadsförmedling eller ställa sig i kö/söka bostad på annat sätt. Socialnämnden kan inte förmedla bostäder, gå i borgen eller ordna förtur i någon bostadskö. Tre målgrupper har vid särskilda skäl rätt till bostad; äldre och personer med funktionsnedsättning när deras behov inte kan tillgodoses i eget hem (boende med personal) samt flyktingar som omfattas av kommunens mottagande. Detta är dock inte bistånd som handläggs inom ramen för ekonomiskt bistånd.

Socialnämnden har dock i enlighet med 2 kap. 1 § SoL det yttersta ansvaret för att enskilda får det stöd och den hjälp som de behöver och enligt 4 kap. 1 § SoL ansvar att tillgodose behovet av skälig levnadsnivå. Enligt rättspraxis⁶ kan detta för vissa särskilt utsatta grupper handla om bostad av mer stadigvarande typ men i normalfallet handlar det om olika typer av tillfälliga lösningar när den enskilde har gjort sitt yttersta för att lösa sin situation och inte på egen hand uppnår skälig levnadsnivå med tak över

⁶ RÅ 1990 ref. 119

huvudet. Biståndet syftar då till att den enskilde ska uppnå skälig levnadsnivå på kort sikt och beredas tid att finna lösningar på sin situation och finna självständigt boende på lång sikt. Den enskilde hänvisas i dessa fall att själv söka boendialternativ, till exempel campingstuga eller vandrarhem, och beviljas då bistånd till kostnaden.

Läs mer i Essunga kommuns *Riktlinjer för bistånd som avser boende*.

Kapitel 2 – Rättssäker handläggning

Arbetet med ekonomiskt bistånd är ett tvådelat uppdrag som dels består av att stödja människor att finna vägar till självförsörjning och dels att pröva rätten till ekonomiskt bistånd under tiden.

I detta kapitel beskrivs prövningen av rätten till ekonomiskt bistånd under tiden som arbetet mot självförsörjning pågår. I kapitel 3 beskrivs utredningen med fokus på arbetet mot självförsörjning. Båda dessa delar behöver präglas av en hög rättssäkerhet. Målsättningen med rättssäkerheten är att socialtjänsten ska få ett så korrekt underlag som möjligt för sitt beslutsfattande. Beslutsfattandet ska kännetecknas av objektivitet, saklighet och öppenhet⁷. Handläggningen av ekonomiskt bistånd ska vara effektiv och bedömningarna likvärdiga.

I detta kapitel beskrivs handläggningen av ett ärende, från aktualisering till avslutning, och de delar i handläggningen som behöver beaktas för att besluten ska bli korrekta och rättssäkra.

2.1 Aktualisering

Vid handläggning av ekonomiskt bistånd aktualiseras ett ärende oftast genom en ansökan från den enskilde. Men ett ärende kan också aktualiseras på annat sätt, exempelvis genom att det kommer in ett meddelande från en hyresvärd om en hyresskuld som socialtjänsten behöver ta ställning till⁸.

2.2 Ansökan

En ansökan kan göras digitalt, via pappersansökan, muntligt vid personligt möte, via telefon eller på annat sätt⁹. I Essunga kommun bör den enskilde, när det är lämpligt, uppmanas att i första hand ansöka digitalt. Tydlig information behöver lämnas om hur det fungerar. Vid behov ska handläggare eller annan personal visa den sökande hur en digital ansökan görs praktiskt. Det är viktigt att de som av olika anledningar inte vill eller kan ansöka digitalt får samma service som de som ansöker digitalt.

Om en ansökan om ekonomiskt bistånd avser en annan period än en kalendermånad, bör biståndet i regel beräknas från och med tidsbeställningsdagen. Om den enskilde har angivit ett senare datum i ansökan, bör detta gälla¹⁰.

⁷ Socialstyrelsens *Ekonomiskt bistånd – Handbok för socialtjänsten* (2021) s. 88 som hänvisar till prop. 2016/17:180 s. 49.

⁸ Socialstyrelsens *Ekonomiskt bistånd – Handbok för socialtjänsten* (2021) s. 89-90.

⁹ Samma referens som ovan som hänvisar till prop. 2016/17:180 s. 305 och JO beslut 2013-11-11, dnr 6644- 2012.

¹⁰ Allmänna råd till SOSFS 2013:1. Observera att samtliga citat i riktlinjerna från de allmänna råden anges i kursiv stil.

Socialtjänsten har inte rätt att vägra att ta emot ansökningar om ekonomiskt bistånd. Dock är det viktigt att göra skillnad på en ansökan och ett rådgivande samtal eller förfrågan¹¹. Vid tveksamhet om det handlar om en ansökan eller en förfrågan ska det tolkas som att den enskilde vill ansöka. Men lika viktigt som att en person får ansöka om den vill, lika viktigt är det att en person som inte avser ansöka inte omfattas av en utredning och ett beslut och därmed registrering i socialregistret.

2.3 Information

I samband med en ansökan ska socialtjänsten exempelvis informera om den sökandes rättigheter och skyldigheter, hur handlägningsprocessen går till samt vilka kontroller som socialtjänsten behöver göra¹².

Det är viktigt att informationen anpassas efter den enskildes behov och situation. Informationen ska vara tydlig och lätt att förstå. Om det är två sökande är det viktigt att båda får samma information samt även information om det gemensamma ansvaret för att nå självförsörjning¹³.

Om det behövs för att den enskilde ska förstå och kunna ta tillvara sin rätt ska socialtjänsten använda tolk och översätta handlingar om den enskilde inte behärskar svenska. Socialtjänsten ska även använda tolk och göra innehållet i handlingar tillgängligt vid kontakt med någon som har en funktionsnedsättning som allvarligt begränsar förmågan att se, höra eller tala¹⁴.

2.4 Utredning

Varje ansökan om ekonomiskt bistånd ska utredas. Utredningen sker med stöd av 11 kap. 1 § SoL. Utredningen ska inte vara mer omfattande än vad som är nödvändigt, men samtidigt är det viktigt att få en helhetsbild av situationen och då kan många olika uppgifter som berör den enskildes försörjningshinder och ekonomiska situation behöva samlas in¹⁵.

I Essunga kommun görs i samband med den första ansökan, nyansökan, en mer grundlig utredning, kallad grundutredning. Därefter görs som regel mindre omfattande utredningar vid återansökningar om ekonomiskt bistånd.

Läs mer i metodstödet om innehållet i grundutredning och utredning vid återansökan.

¹¹ Socialstyrelsens *Ekonomiskt bistånd – Handbok för socialtjänsten* (2021) s. 90.

¹² Samma referens som ovan s. 91.

¹³ Samma referens som ovan.

¹⁴ Samma referens som ovan, hänvisning till 13 § FL.

¹⁵ Samma referens som ovan, s. 91-92 med hänvisning till 23 § första stycket FL och JO beslut 2015-10-05, dnr 1561-2014.

2.4.1. Underlag för beslut

Som regel är det enskilde som ska förse socialtjänsten med det underlag som behövs för att ansökan ska kunna utredas¹⁶. Handläggaren kan dock om det är nödvändigt, efter ett samtycke från den enskilde, hämta in vissa uppgifter till utredningen.

Socialnämnden bör i regel kunna avslå en ansökan om ekonomiskt bistånd när en enskild trots en särskild begäran inte förser nämnden med det underlag som behövs eller motsätter sig att nödvändiga kontakter tas¹⁷.

Innan ett eventuellt avslagsbeslut fattas ska den enskilde informeras om ett visst datum för när denne senast ska lämna in underlaget.

Vilket underlag som behövs för att pröva ansökan beror på situationen i det enskilda ärendet. Vissa kontroller bör dock alltid göras. Det är dessa:

- den sökandes identitet om den inte är känd av handläggaren
- laglig vistelse i Sverige om den sökande inte är svensk medborgare
- ansvarig kommun för att pröva ansökan
- SSBTEK¹⁸
- verifikationer på inkomster som inte går att hämta via SSBTEK
- underlag för utgifter som den enskilde vill ansöka om bistånd till¹⁹

Läs mer i metodstödet om vilket underlag som ska kontrolleras vid nyansökan och återansökan.

2.4.2. Socialtjänsten har rätt att hämta in uppgifter från andra myndigheter

Socialtjänstlagen (2001:453), förordning (2008:975) om uppgiftsskyldighet i vissa fall enligt socialtjänstlagen (2001:453) samt förordning (1980:995) om skyldighet för Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten att lämna uppgifter till andra myndigheter reglerar socialtjänstens möjligheter att utan samtycke från den enskilde hämta in vissa uppgifter från vissa andra myndigheter. Essunga kommun använder den digitala tjänsten SSBTEK (Sammansatt Bastjänst Ekonomiskt Bistånd) för elektronisk kontroll av uppgifter utifrån nyss nämnt lagstöd.

2.4.3. Hembesök som en del av utredningen

Socialtjänsten har möjlighet att göra hembesök som en del av utredningen av ett ärende om ekonomiskt bistånd. Det kan exempelvis vara befogat för att klarlägga om en person som delar bostad med en annan person ska betraktas som ensamstående eller som

¹⁶ Samma referens som ovan, s. 93.

¹⁷ Allmänna råd till SOSFS 2013:1.

¹⁸ SSBTEK beskrivs nedan under avsnitt 2.4.2.

¹⁹ Det gäller vid första ansökningstillfället för varje specifik ansökan. Vid återansökningar krävs inte alltid underlag.

sambo i sambolagens (2003:376) mening eller vid en ansökan om ekonomiskt bistånd till hemutrustning.

Inför och under ett hembesök finns emellertid flera saker som socialtjänsten behöver tänka på, exempelvis²⁰:

- Den enskilde måste samtycka till hembesöket.
- Hembesöket ska vara planerat i förväg, oanmälda hembesök eller hembesök med mycket kort varsel har kritiserats av Justitieombudsmannen.
- Om syftet med hembesöket ändras under pågående hembesök måste ett nytt samtycke från den enskilde inhämtas.
- Hembesökets syfte får inte vara att utreda misstänkt bidragsbrott.
- Om den sökande delar bostad med andra personer som inte ingår i samma biståndshushåll behöver också dessas samtycke till hembesöket inhämtas. Den sökande måste då först lämna sitt samtycke till att handläggaren inhämtar samtycket från den eller de andra personerna²¹.

2.4.4. Informationssökning på internet

Om det finns skäl har socialtjänsten rätt att hämta in offentliga uppgifter om en sökande från internet. Det kan göras utan den enskildes samtycke. Information om att sådan kontroll kan göras bör dock lämnas till den sökande. Om sociala medier ska kontrolleras får socialtjänsten endast kontrollera sådana uppgifter som finns tillgängliga för samtliga internetanvändare, inte sådana uppgifter som det krävs medlemskap för att komma åt²².

Essunga kommun gör bedömningen att skäl för att söka uppgifter på internet exempelvis kan vara vid misstanke om samboskap enligt sambolagens mening från en person som uppgett sig vara ensamstående eller misstanke om att den enskilde bedriver någon form av näringsverksamhet som den inte redovisat inkomster från.

2.4.5. Bedömningskriterier

När socialtjänsten har fått in tillräckligt beslutsunderlag behöver ställning tas till dessa frågor:

- *Medverkar den sökande till att bli självförsörjande?* – Exempelvis genom att vara aktivt arbetssökande och inskriven på Arbetsförmedlingen om personen är arbetslös. Detta beskrivs närmare i kapitel 4.

²⁰ Socialstyrelsens *Ekonomiskt bistånd – Handbok för socialtjänsten* (2021) som hänvisar till ett flertal JO-uttalanden.

²¹ JO 2021/2022 s. 542

²² Socialstyrelsens *Ekonomiskt bistånd – Handbok för socialtjänsten* (2021) s. 94-95 som hänvisar till JO beslut 2015-01-15, dnr 2611-2013.

- *Kan behovet tillgodoses på annat sätt än genom ekonomiskt bistånd?* – Exempelvis genom försörjningsskyldiga, genom inkomster eller tillgångar, genom socialförsäkringsförmåner, studiestödsformer eller andra ersättningar. I vissa fall ska behovet tillgodoses genom andra huvudmän, exempelvis regionen. Se kapitel 3 och 4.
- *Ingår det som personen ansöker om i skälig levnadsnivå?* – Se kapitel 5 och 6 för vad som normalt anses ingå i skälig levnadsnivå.
- *Har det gjorts en individuell bedömning?* – En individuell bedömning ska göras av varje ansökan. Om den sökande medverkar till att bli självförsörjande, behovet inte kan tillgodoses på annat sätt än genom ekonomiskt bistånd och ifall det som personen ansöker om ingår i skälig levnadsnivå bör ansökan som regel beviljas. Men om någon eller några av punkterna inte är uppfyllda kan ansökan i vissa fall, efter en individuell bedömning, ändå beviljas²³. I sådana fall är det extra viktigt med en tydlig motivering av beslutet och vilka överväganden som gjorts. Lagstiftningens krav på saklighet och opartiskhet ska givetvis beaktas i den individuella bedömningen²⁴.

2.4.6. Nödprövning och akut bistånd

Behov av att bedöma behovet av akut bistånd (så kallad nödprövning) kan uppkomma antingen om ansökan om ekonomiskt bistånd avslås eller om en enskild tar kontakt med socialtjänsten på grund av en akut uppkommen situation. Med hänvisning till kommunens yttersta ansvar ska en så kallad nödprövning göras om den enskilde begär det. Om det finns ett uppenbart behov kan en nödprövning göras utan att den enskilde begär det, exempelvis vid ett avslagsbeslut.

Nödprövningen syftar till att bedöma om den sökanden har tillräckliga egna inkomster för att tillgodose sina mest akuta behov. Vad som avses med akuta behov är individuellt och beroende av situation. Särskilt att beakta är dock boendekostnader, hushållsel, mat och medicin. Vid bedömningen ska hänsyn tas till om det finns barn i hushållet och deras situation ska särskilt uppmärksammas. Det är av vikt att i dessa sammanhang ha en dialog med föräldrarna om det ekonomiska ansvar föräldraskapet innebär.

Enligt dom från Högsta Förvaltningsdomstolen²⁵ får en ansökan om bistånd i en akut nödsituation inte avslås även om den sökande själv försatt sig i situationen. Enligt senare kammarrättsdomar²⁶ kan ansökan avslås om den sökande upprepade gånger inom en relativt kort tidsperiod genom eget agerande hamnar i en akut nödsituation. Enligt Essunga kommuns bedömning gäller det sistnämnda inte om det finns barn i familjen.

²³ Samma referens som ovan, s. 139.

²⁴ FL 5 § andra stycket.

²⁵ RÅ 1995:56.

²⁶ Socialstyrelsens *Ekonomiskt bistånd – Handbok för socialtjänsten* (2021) s. 48 som bland annat hänvisar till Kammarrätten i Stockholms dom 2019-03-18, mål nr 8387-18

Detta utifrån principen om barnets bästa. Däremot ska det i sådana fall övervägas om en intern orosanmälan, se avsnitt 3.4.3, ska göras till område myndighet, barn- och unga.

Om en sökande upprepade gånger inom en relativt kort tidsperiod hamnar i en akut nödsituation ska handläggaren vid ekonomiskt bistånd också överväga anmälan om behov av god man eller förvaltare till överförmyndarnämnden.

2.5 Kommunikering innan beslut

Om socialtjänsten under utredningen gör bedömningen att ansökan kan komma att avslås ska den sökande, innan beslutet fattas, kommuniceras det beslutsunderlag som finns och som kan ligga till grund för ett eventuellt avslagsbeslut. Socialtjänsten har inte rätt att avslå en ansökan om underlaget inte har kommunicerats. Den sökande ska ges en viss tid att bemöta det underlag eller de uppgifter som socialtjänsten har och som kan betyda att ansökan avslås²⁷. Hur lång tid som den sökande ska få på sig att svara beror på omständigheterna vid den aktuella ansökan. Kommunikeringen bör ske digitalt eller via post men kan också ske på annat sätt.

Den sökande ska informeras om att ifall han eller hon inte svarar på kommunikeringen inom den angivna tiden kommer beslut fattas utifrån de uppgifter som finns och att det kan leda till att ansökan avslås. Om den sökande svarar inom bestämd tid behöver socialtjänsten ta ställning till om svaret ger skäl till en annan bedömning eller om den första bedömningen står fast. Därefter kan beslut tas på ansökan. Vid ett bifallsbeslut finns inget krav på kommunikering innan beslutet fattas²⁸.

2.6 Beslut

- En utredning om ekonomiskt bistånd ska leda till en bedömning och ett beslut²⁹. Beslutet ska innehålla följande delar³⁰:
- Datum för beslutet.
- Vad beslutet innehåller, det vill säga vad i ansökan som beviljats och/eller avslagits.
- Vem (namn samt befattning eller titel) eller vilka (vilken nämnd) som har fattat beslutet.
- Vilket lagrum som ligger till grund för beslutet.
- Vilka skäl (motivering) som ligger till grund för beslutet.

Vad gäller motivering av beslut bör den anpassas utifrån ansökans karaktär och beroende på om ansökan beviljas eller avslås. En motivering av ett avslagsbeslut på en ansökan om ekonomiskt bistånd till hyresskuld på 20 000 kronor bör exempelvis vara betydligt mer omfattande än ett bifallsbeslut vid en kompletteringsansökan om

²⁷ Samma referens som ovan, s. 95 som hänvisar till 25 § 1 st FL och prop. 2016/17:180 s. 310-311.

²⁸ Samma referens som ovan, s. 95 som hänvisar till prop. 2016/17:180 s. 310-311.

²⁹ Samma referens som ovan, s. 95.

³⁰ SOSFS 2014:5 5 kap. 14 §.

ekonomiskt bistånd till en medicinkostnad på 50 kronor.

Vid avslagsbeslut ska alltid eventuella barns situation beaktas särskilt. Vid avslag med avgörande betydelse för familjen görs en mer omfattande barnkonsekvensanalys.

Vissa beslut kan fattas med återkallelseförbehåll³¹. Det betyder att det i beslutet skrivs in att beslutet kan komma att ändras under vissa förutsättningar. Beslut med återkallelseförbehåll ska alltid fattas för tid framåt som är längre än en ansökningsmånad. Det gäller exempelvis om beslut fattas samtidigt för två ansökningsmånader eller om beslut fattas för en omfattande tandvårdsbehandling där behandlingen kommer pågå under en längre tid.

2.6.1. Ställningstaganden kan också överklagas

I vissa fall kan en sökande ha rätt att överklaga ett ställningstagande av socialtjänsten även om socialtjänsten inte kallat ställningstagandet för ett beslut. Det kan exempelvis gälla så kallat skäligt rådrum för flyttning till annan bostad vid en för hög boendekostnad eller en uppmaning att till en kommande ansökan sälja ett fordon³². För att göra det tydligt för den som ansöker att även sådana ställningstaganden kan överklagas bör också de kallas för beslut.

2.6.2. Underrättelse om beslut

Den sökande ska snarast underrättas om beslutet. Om ansökan avslås helt eller delvis ska också skriftlig information lämnas om hur den enskilde kan överklaga beslutet³³. Det är den beslutande myndigheten som bestämmer hur underrättelsen ska göras³⁴.

I Essunga kommun sker underrättelsen i normalfallet digitalt. Det gäller både för den som ansökt digitalt och den som ansökt på annat sätt men som har tillgång och möjlighet att komma åt informationen digitalt. För att en digital underrättelse ska göras är det viktigt att sökanden vid ett givet tillfälle får information om att samtliga underrättelser framöver kommer att ske digitalt. Informationen ska dokumenteras i journalen. Vid tveksamhet om den sökande har fått informationen ska skriftlig underrättelse av beslut lämnas med post. Det ska dokumenteras från vilket datum underrättelsen funnits att läsa digitalt eller när underrättelsen skickats med post.

I undantagsfall³⁵ behöver skriftlig underrättelse om beslutet inte lämnas, vare sig digitalt eller via post. Det handlar främst om då handläggningen i sin helhet har skett muntligt och beslutet är enkelt att motivera och förstå³⁶. Essunga kommun bedömer att det kan handla om bifallsbeslut som fattats under ett personligt besök av den enskilde eller

³¹ Socialstyrelsens Ekonomiskt bistånd – Handbok för socialtjänsten (2021) s. 96 som hänvisar till 37 § FL och prop. 2016/17:180 s.328.

³² Samma referens som ovan, s. 96 som hänvisar till JO 2010/11 s.403 och RÅ 2007 ref 70.

³³ Samma referens som ovan, s. 96 som hänvisar till 33 § första och andra stycket FL.

³⁴ Samma referens som ovan, s. 97 som hänvisar till 33 § tredje stycket FL.

³⁵ Samma referens som ovan, s. 97 som hänvisar till prop. 2016/17:180 s.324.

³⁶ Prop. 2016/17:180, s.324.

under ett telefonsamtal och den enskilde under besöket eller telefonsamtalet fått muntlig information om beslutet. Om underrättelsen inte ges skriftligen ska det dokumenteras i journalen hur och när den har lämnats³⁷. Den sökande har, om den så önskar, även i dessa fall rätt att få en skriftlig underrättelse om beslutet³⁸.

2.6.3 Utbetalning

Ekonomiskt bistånd bör i regel betalas ut månadsvis och direkt till den enskilde via något av de vanliga betalningssätten. Socialnämnden bör dock kunna göra en utbetalning på annat sätt, om det är nödvändigt. Om utbetalningen av ekonomiskt bistånd görs på ett sådant sätt att det medför kostnader för den enskilde att hämta ut biståndet, bör nämnden ge bistånd till kostnaderna³⁹.

I Essunga kommun sker utbetalning i normalfallet till sökandens bankkonto. Ifall det är ett par som ansöker får de själva bestämma hur de vill att utbetalningen ska göras, antingen till den ena i paret eller uppdelat till båda. Om den ena i paret meddelar att han eller hon önskar att hela utbetalningen ska göras till denne själv ska handläggaren kontrollera att den andra i paret också godkänner det.

I Essunga kommun kan, förutom utbetalning till bankkonto, utbetalning göras till ett så kallat förladdat kort. Förladdat kort bör endast användas för personer som av olika anledningar saknar bankkonto eller vid en akut nödsituation. I undantagsfall kan, efter samtycke från den enskilde, utbetalning också göras direkt till exempelvis den sökandes hyresvärd eller elleverantör. Det kan vara ett sätt att säkerställa betalning för personer med svårigheter att hantera sin ekonomi⁴⁰ eller då en betalning behöver göras med mycket kort varsel.

Extraordinära utbetalningssätt i form av rekvisitioner eller matkuponger bör endast användas i yttersta undantagsfall, om mycket speciella omständigheter föreligger⁴¹.

Essunga kommun använder i dagsläget inga extraordinära utbetalningssätt. Ifall handläggaren bedömer att ett sådant utbetalningssätt bör användas ska det godkännas av områdeschef. Det ska också dokumenteras varför utbetalning inte kunnat göras på något annat sätt.

³⁷ SOSFS 2014:5 5 kap. 16 §.

³⁸ Samma referens som ovan.

³⁹ Allmänna råd till SOSFS 2013:1.

⁴⁰ Socialstyrelsens Ekonomiskt bistånd – Handbok för socialtjänsten (2021) s. 78-79 och sid. 97.

⁴¹ Allmänna råd till SOSFS 2013:1.

2.7 Överklagande

Om en ansökan avslagits helt eller delvis har den enskilde rätten att överklaga det⁴². Överklagandet ska vara skriftligt⁴³. Socialtjänsten ska också godta ett skriftligt elektroniskt överklagande⁴⁴.

När ett överklagande kommer in ska socialtjänsten först ta ställning till om överklagandet inkommit i rätt tid. Överklagandet ska ha kommit in till socialtjänsten inom tre veckor från att den klagande fick del av beslutet⁴⁵. Om överklagandet inte kommit in i rätt tid ska det avvisas⁴⁶. Om överklagandet avvisas ska ett avvisningsbeslut med överklagandehänvisning skickas till den sökande. Avvisningsbeslutet kan överklagas. Socialtjänsten har inte rätt att avvisa ett överklagande på någon annan grund än att det kommit in för sent⁴⁷. Om överklagandet exempelvis inte är undertecknat av den enskilde är det inte en grund för avvisning.

Om överklagandet kommit in i rätt tid ska socialtjänsten ta ställning till om beslutet ska ändras eller inte. Oavsett om beslutet ändras eller inte ska överklagandet skyndsamt skickas vidare till förvaltningsrätten⁴⁸.

Socialtjänsten ska efter överklagande ändra ett beslut om⁴⁹:

”1. den anser att beslutet är uppenbart felaktigt i något väsentligt hänseende på grund av att det har tillkommit nya omständigheter eller av någon annan anledning, och
2. beslutet kan ändras snabbt och enkelt och utan att det blir till nackdel för någon enskild part.”

Om socialtjänsten ändrar beslutet ska även det nya beslutet skickas till förvaltningsrätten⁵⁰.

Läs mer i process i ledningssystemet om vilka handlingar som socialtjänsten ska skicka till förvaltningsrätten.

2.8 Dokumentera

Handläggningen av ärenden om ekonomiskt bistånd ska dokumenteras. Det som ska dokumenteras är beslut och åtgärder samt faktiska omständigheter och händelser av betydelse. Det är viktigt att dokumentationen utformas med respekt för den enskildes integritet⁵¹.

⁴² Socialstyrelsens Ekonomiskt bistånd – Handbok för socialtjänsten (2021) s. 97 som hänvisar till 42 § FL.

⁴³ Samma referens som ovan s. 97 som hänvisar till 43 § första stycket FL.

⁴⁴ Samma referens som ovan s. 97 som hänvisar till prop. 2016/17:180 s. 264.

⁴⁵ Samma referens som ovan s. 97 som hänvisar till 44 § FL.

⁴⁶ Samma referens som ovan s. 97 som hänvisar till 45 § första stycket FL.

⁴⁷ Samma referens som ovan s. 97 som hänvisar till 47 § första stycket FL.

⁴⁸ Samma referens som ovan s. 97 som hänvisar till 46 § första stycket FL.

⁴⁹ Samma referens som ovan s. 98 som hänvisar till 38 § FL.

⁵⁰ Samma referens som ovan s. 98 hänvisar till 46 § FL.

⁵¹ Samma referens som ovan som hänvisar till 11 kap. 5-6§ SoL.

I samband med grundutredningen ska den enskilde informeras om att ärendet dokumenteras och att han eller hon har möjlighet att ta del av dokumentationen⁵². I Essunga kommun ska den enskilde alltid tillfrågas om denne vill få ta del av grundutredningen i sin helhet. Det ska dokumenteras att den enskilde fått den möjligheten och om den enskilde tackat ja eller nej till erbjudandet. Om den enskilde, efter att ha tagit del av dokumentationen, framfört att någon uppgift är felaktig ska det antecknas⁵³.

Handlingar i ärenden om ekonomiskt bistånd ska hållas samman i personakter. Varje biståndssökande hushåll ska ha en personakt. Undantaget är vid misstanke om våld eller andra övergrepp i en familj som har en gemensam personakt. Då bör akten delas så att uppgifter om var och en i familjen dokumenteras i skilda akter⁵⁴.

Dokumentationen ska ske fortlöpande och ska utan oskäligt dröjsmål dokumenteras i journalen⁵⁵. Det ska av dokumentationen framgå hur barnets bästa har beaktats⁵⁶. Det är viktigt att den fortlöpande dokumentationen inte tar med gamla uppgifter som inte längre är relevanta för att bedöma rätten till ekonomiskt bistånd eller för att förstå planeringen i ärendet.

2.9 Avsluta ett ärende

Ett ärende ska avslutas så snart som möjligt om det står klart att personen framöver kommer vara självförsörjande eller inte kommer fortsätta ansöka om ekonomiskt bistånd. Av dokumentationen ska det framgå när och av vilka skäl ärendet och insatsen har avslutats.

Socialtjänstens bedömning av i vilken utsträckning målet eller målen med insatsen har uppnåtts bör sammanfattas i en slutanteckning som tillförs personakten⁵⁷.

Om personen återkommer med en ny ansökan inom ett halvår kan det gamla ärendet som regel återöppnas om personens familjesituation inte förändrats. Om personen återkommer med en ny ansökan efter längre tid än ett halvår ska ett nytt ärende öppnas och en ny grundutredning upprättas.

⁵² Jämför 11 kap. 6 § SoL där det står att ”Den enskilde bör hållas underrättad om de journalanteckningar och andra anteckningar som förs om honom eller henne.” Då det enligt lagtexten står ”bör” och inte ”ska” görs bedömningen att det räcker att den enskilde får information om möjligheten att om han eller hon så önskar ta del av dokumentationen.

⁵³ 11 kap. 6 § SoL.

⁵⁴ Socialstyrelsens Ekonomiskt bistånd – Handbok för socialtjänsten (2021) s. 98-99 som hänvisar till allmänna råd till 4 kap. 2-3 §§ SOSFS 2014:5.

⁵⁵ Samma referens som ovan som hänvisar till allmänna råd till 4 kap. 9 § SOSFS 2014:5.

⁵⁶ Samma referens som ovan som hänvisar till allmänna råd till 4 kap. 18 § SOSFS 2014:5.

⁵⁷ 5 kap. 25 § SOSFS 2014:5, inklusive allmänt råd till denna paragraf.

2.10 Återbetalning och ”kvittning”

Huvudprincipen är att bistånd enligt 4 kap. 1 § SoL beviljas utan återbetalningsskyldighet för den enskilde. Det finns några undantag som beskrivs nedan. Enligt 9 kap. SoL kan ekonomiskt bistånd återkrävas antingen om den enskilde fått bistånd felaktigt eller med för högt belopp (9 kap. 1 § SoL). Ekonomiskt bistånd kan också återkrävas i andra fall (9 kap. 2 § SoL).

I detta avsnitt berörs också ”kvittning”.

2.10.1. Återkrav av felaktigt utbetalat bistånd enligt 9 kap. 1 § SoL

Ekonomiskt bistånd kan betalas ut felaktigt på grund av att den sökande lämnat felaktiga uppgifter, undanhållit uppgifter eller på annat sätt medverkat till att bistånd utbetalats felaktigt. I dessa fall är den enskilde skyldig att betala tillbaka biståndet⁵⁸. Socialtjänsten har rätt att återkräva biståndet även om den enskildes agerande inte kan få en straffrättslig påföljd⁵⁹.

Ekonomiskt bistånd kan också betalas ut felaktigt på grund av misstag i socialtjänstens handläggning. I dessa fall är den enskilde skyldig att betala tillbaka biståndet om han eller hon skäligen borde ha insett att bistånd utbetalats felaktigt⁶⁰. Det kan exempelvis handla om att den sökande felaktigt fått dubbla utbetalningar för samma ansökningsperiod⁶¹.

Delegat: Handläggare

2.10.2 Återkrav av ekonomiskt bistånd i andra fall enligt 9 kap. 2 § SoL

2.10.2.1 Förskott på förmån eller ersättning med mera

Ekonomiskt bistånd kan beviljas som förskott på förmån eller ersättning med mera. Det vanligaste är att den sökande väntar på en ersättning från en annan myndighet, exempelvis Försäkringskassan eller Centrala Studiestödsnämnden. Det kan också handla om att den sökande väntar på ersättning från en arbetslöshetskassa⁶².

Handläggningen av återkrav av ekonomiskt bistånd som förskott på förmån kan göras på två sätt, antingen genom att socialtjänsten skickar en begäran om utbetalning för retroaktiv tid till Försäkringskassan eller Pensionsmyndigheten⁶³, i dagligt tal kallad framställan, eller att återkravet riktas direkt mot den enskilde.

⁵⁸ Socialstyrelsens Ekonomiskt bistånd – Handbok för socialtjänsten (2021) som hänvisar till 9 kap 1 § SoL första stycket.

⁵⁹ Samma referens som ovan som hänvisar till prop. 1996/97:124 s. 97.

⁶⁰ Samma referens som ovan som hänvisar till 9 kap. 1 § SoL andra stycket.

⁶¹ Samma referens som ovan s. 157-158.

⁶² Samma referens som ovan s. 158.

⁶³ Samma referens som ovan s. 160 som hänvisar till 107 kap. 5 § första stycket SFB.

När det finns möjlighet att skicka en begäran för retroaktiv tid till Försäkringskassan eller Pensionsmyndigheten bör det alternativet väljas. Försäkringskassan eller Pensionsmyndigheten ska då betala ut den retroaktiva ersättningen direkt till socialtjänsten. Om det inte finns möjlighet att skicka en begäran om retroaktiv tid ska återkravet riktas direkt mot den enskilde. Det kan exempelvis gälla ersättning som den enskilde väntar från arbetslöshetskassan men det kan också gälla vissa ersättningar från Försäkringskassan såsom barnbidrag och etableringsersättning⁶⁴.

Om återkravet riktas direkt mot den enskilde ska denne delges (skriva under) det skriftliga beslutet om ekonomiskt bistånd mot återbetalning. Beslutet ska innehålla uppgifter om den eller de omständigheter som utgör grund för återbetalningsskyldigheten⁶⁵. Ett återbetalningsavtal bör också upprättas där det framkommer när den enskilde ska återbetala biståndet.

Delegat för beslut om bistånd mot återkrav enligt 4 kap. 1 § SoL och 9 kap. 2 § SoL
samt att senare återkräva beviljat bistånd: Handläggare

2.10.2.2 Återkrav av bistånd enligt 4 kap. 2 § SoL med villkor om återbetalning
4 kap. 2 § SoL ger socialtjänsten en möjlighet att bevilja bistånd även om rätt till bistånd enligt 4 kap. 1 § SoL inte finns. Bistånd enligt 4 kap. 2 § SoL kan beviljas med villkor om återbetalning enligt 9 kap. 2 § SoL. Det kan exempelvis handla om en sökande som inte har rätt till ekonomiskt bistånd till en hyresskuld enligt 4 kap. 1 § SoL men där socialtjänsten bedömer att det ändå finns skäl för att bevilja bistånd enligt 4 kap. 2 § SoL. Om personen i övrigt är självförsörjande genom inkomst av lön kan biståndet beviljas med villkor om återbetalning enligt 9 kap. 2 § SoL.

Den enskilde ska delges (skriva under) det skriftliga beslutet om ekonomiskt bistånd mot återbetalning. Beslutet ska innehålla uppgifter om den eller de omständigheter som utgör grund för återbetalningsskyldigheten⁶⁶. Ett återbetalningsavtal bör också upprättas där det framkommer när den enskilde ska återbetala biståndet.

Delegat för beslut om bistånd mot återkrav enligt 4 kap. 2 § SoL och 9 kap. 2 § SoL:
Områdeschef
Delegat för beslut att senare återkräva beviljat bistånd: Handläggare

⁶⁴ Samma referens som ovan som hänvisar till 107 kap. 5 § andra stycket SFB.

⁶⁵ 9 kap. 2 § andra stycket SoL.

⁶⁶ Samma referens som ovan.

2.10.3. Ersättningstalan enligt 9 kap. 3 § socialtjänstlagen

I de fall den enskilde inte återbetalar återkrav enligt 9 kap. 1 eller 2 §§ SoL kan socialtjänsten med stöd av 9 kap. 3 § SoL väcka talan om ersättning hos förvaltningsrätten. Talan bör väckas så snart det står klart att den enskilde inte betalar och senast inom tre år från det att biståndet utbetalades. Om socialtjänsten inte har väckt talan inom tre år från det att biståndet utbetalades och personen inte återbetalar skulden saknas möjlighet för socialtjänsten att få skulden återbetald.

Talan får inte bifallas av förvaltningsrätten om den ersättningsskyldige genom att återbetala kostnaden eller del av den kan antas bli ur stånd att klara sin försörjning eller livsföring i övrigt. Det är socialtjänsten som utreder personens förmåga att återbetala och som har bevisbördan⁶⁷. Om förvaltningsrätten bifaller socialtjänstens talan kan socialtjänsten därefter ansöka om verkställighet av domen hos Kronofogdemyndigheten.

Delegat: Se socialnämndens delegationsordning

2.10.4. Eftergift enligt 9 kap. 4 § socialtjänstlagen

Om det visar sig att den enskilde inom tre år från det att biståndet utbetalades inte kommer att kunna återbetala, får socialtjänsten enligt 9 kap. 4 § SoL helt eller delvis efterge återkravet.

Delegat: Se socialnämndens delegationsordning

2.10.5. Kvittning av felaktigt utbetalat bistånd är inte tillåtet

Om en sökande beviljas ekonomiskt bistånd till ett visst ändamål och sedan inte använder biståndet har socialtjänsten inte rätt att, mot den enskildes vilja, ”kvitta” det mot kommande bistånd, det vill säga räkna med det bistånd som inte använts som en inkomst i kommande beräkning av ekonomiskt bistånd. Socialtjänsten får istället fatta beslut om återbetalning enligt 9 kap. 1 § SoL. Om den enskilde däremot godkänner en ”kvittning” finns det inget hinder mot det⁶⁸.

Det förekommer också att socialtjänsten först i efterhand uppmärksammar att den enskilde fått en inkomst som inte medtagits i den ekonomiska beräkningen för en viss period. Exempelvis kan det inför ansökan för oktober uppmärksammas att en person i augusti månad fått en insättning på sitt bankkonto som rätteligen borde ha medtagits som en inkomst på beräkningen för september månad.

⁶⁷ Samma referens som ovan s. 159 som hänvisar till RÅ 1993 not 322.

⁶⁸ HFD 2013:18.

I dessa fall är rättspraxis inte lika tydlig⁶⁹ som i stycket ovan men Essunga kommun bedömer att ”kvittning” mot den enskildes vilja också i dessa fall är otillåten.

Observera att om socialtjänsten i dessa fall beslutar om återbetalning enligt 9 kap. 1 § SoL kan återbetalning först bli aktuell när den enskilde blir självförsörjande. Om det handlar om inkomst som inte redovisats kan det också bli aktuellt med polisanmälan om misstänkt bidragsbrott, se vidare avsnitt 2.14.

2.11 Beräkning av fiktiv inkomst

Socialtjänsten har i vissa fall möjlighet att räkna med inkomster i beräkningen av ekonomiskt bistånd som inte har utbetalats, så kallad fiktiv inkomst. Det kan exempelvis handla om en person som uppmanats att ansöka om bostadsbidrag och som utan giltiga skäl inte ansökt i tid och därmed gått miste om en möjlig inkomst. I fall som dessa behöver en utredning göras av storleken på den inkomst som den sökande förlorat genom att inte ansöka om det andra bidraget eller ersättningen. Det kan antingen göras genom att den enskilde uppmanas inkomma med underlag eller genom att socialtjänsten gör en egen bedömning. Den bedömningen kan göras med hjälp från den myndighet som beslutar om bidraget eller ersättningen.

Essunga kommun gör bedömningen att en ansökan om ekonomiskt bistånd i normalfallet inte ska avslås i sin helhet om den enskilde utan giltiga skäl inte ansökt i tid om en annan ersättning, bidrag eller dylikt och därmed gått miste om en möjlig inkomst⁷⁰. Istället ska fiktiv inkomst beräknas enligt ovan.

Om den enskilde motsätter sig att fiktiv inkomst medräknas, eller vid tveksamhet om den enskilde motsätter sig att fiktiv inkomst medräknas, ska ett delvis avslagsbeslut på ansökan om ekonomiskt bistånd till uppehälle fattas med samma summa som i den ekonomiska beräkningen medräknas som fiktiv inkomst⁷¹.

2.12 Beräkning av normöverskott

Ifall den sökande en månad har egna inkomster som överstiger riksnormen, eventuella skäliga kostnader utanför riksnormen och eventuella kostnader för livsföringen i övrigt, uppstår ett normöverskott. Om den sökande har ett normöverskott ska ansökan om ekonomiskt bistånd som regel avslås då den sökande har möjlighet att klara sin försörjning på annat sätt än genom ekonomiskt bistånd.

⁶⁹ Det finns kammarrättsdomar som både talar för och emot ”kvittning” i fall som dessa. Exempelvis talar dom från Kammarrätten i Sundsvall från 2020-05-29, mål nr 418-20 för ”kvittning” medan dom från Kammarrätten i Jönköping från 2021-07-09, mål nr 2452-21, talar emot ”kvittning”. På grund av det osäkra rättsläget och då Högsta Förvaltningsdomstolen uttalat sig mot ”kvittning” i HFD 2013:18 gör vi bedömningen att ”kvittning” inte heller är tillåten i dessa fall.

⁷⁰ Se dom från Kammarrätten i Göteborg från 2021-05-21, mål nr 2826-21. Denna dom har ännu inte vunnit laga kraft då Högsta Förvaltningsdomstolen (HFD) 2021-06-24 beslutat om prövningstillstånd, mål nr 3391-21. I avvaktan på slutligt avgörande från HFD följer Essunga kommun den bedömning som kammarrätten kom fram till.

⁷¹ JO-beslut 2008-10-16, dnr 3340-2008.

2.12.1. Beräkning av rullande överskott i normalfallet

Ett normöverskott får i normalfallet endast medräknas två månader utöver månaden då normöverskottet först uppstod, så kallat rullande normöverskott. Om en sökande får avslag på sin ansökan om ekonomiskt bistånd för april månad på grund av normöverskott får normöverskottet medräknas i beräkningar också för maj och juni månader. Vid ansökan för juli månad ska socialtjänsten bortse från normöverskottet även om det fortfarande skulle finnas kvar.

Vid en nyansökan om ekonomiskt bistånd bör socialtjänsten bortse från tidigare normöverskott om den sökande inte känner till socialtjänstens regler och/eller inte kunnat planera för sin ekonomiska situation.

Nämnden bör kunna ställa större krav på ekonomisk planering av en person som har vetat om att den egna inkomsten kommer att upphöra och tidigare har mottagit ekonomiskt bistånd⁷².

2.12.2. Delvis avslagsbeslut på grund av rullande normöverskott

Om en ansökan för en månad endast delvis beviljas på grund av ett rullande normöverskott och den enskilde motsätter sig att normöverskottet medräknas, eller vid tveksamhet om den enskilde motsätter sig att normöverskottet medräknas, ska ett delvis avslagsbeslut på ansökan om ekonomiskt bistånd till uppehälle fattas med samma summa som i den ekonomiska beräkningen medräknas som normöverskott från tidigare månad.

2.12.3. Rullande normöverskott vid mycket stora belopp

I undantagsfall kan socialtjänsten räkna med ett rullande normöverskott, fler än två månader utöver månaden då normöverskottet först uppstod. Det ska då handla om normöverskott på grund av mycket stora belopp. Högsta Förvaltningsdomstolen⁷³ har uttalat att det inte går att sätta någon exakt gräns för hur länge rullande normöverskott kan medräknas. Det beror på omständigheterna i det enskilda fallet. I fallet som HFD avgjorde ansågs det finnas skäl för att medräkna normöverskottet ytterligare en månad, alltså totalt tre månader. Det handlade om en person som i mars månad hade förbrukat 36 500 kronor⁷⁴ och som borde ha använt dem till sin kommande försörjning. Det ansågs finnas skäl att beakta beloppet vid bedömningen av rätten till ekonomiskt bistånd för juli månad, men inte för augusti månad.

Essunga kommun följer HFD:s bedömning och sätter ingen exakt gräns för hur länge rullande normöverskott kan medräknas då det handlar om mycket stora belopp. Bedömningen behöver göras utifrån hur stora summor det handlar om samt omständigheterna i övrigt.

⁷² Allmänna råd till SOSFS 2013:1.

⁷³ HFD 2017 ref. 51.

⁷⁴ Domen bör läsas i sin helhet då den även behandlar andra delar av personens ekonomiska situation som bör beaktas. Notera även att en av domarna var skiljaktig och ansåg att det inte fanns skäl att räkna med normöverskottet längre tid än två månader.

Bedömningen görs dock att det oavsett omständigheterna krävs synnerligen extraordinära skäl för att medräkna ett rullande normöverskott fler än fyra månader⁷⁵ än månaden då normöverskottet först uppstod.

2.13 Jobbstimulans

För den som har fått försörjningsstöd under sex månader i följd ska 25 procent av inkomsterna av anställning inte medräknas vid bedömningen av rätten till bistånd enligt 4 kap. 1 § SoL. Denna särskilda beräkningsregel gäller under två år. Efter det måste kravet på att försörjningsstöd ska ha lämnats under sex månader i följd uppfyllas på nytt för att den särskilda beräkningsregeln ska gälla igen⁷⁶.

2.14 Misstanke om bidragsbrott

Om en person lämnar oriktiga uppgifter eller inte anmäler ändrade förhållanden som denne är skyldig att anmäla enligt lag eller förordning och på så sätt orsakar fara för att en ekonomisk förmån eller ett ekonomiskt stöd felaktigt betalas ut, felaktigt tillgodoräknas, betalas ut med ett för högt belopp eller tillgodoräknas med ett för högt belopp kan denne dömas för bidragsbrott⁷⁷. Det gäller exempelvis ekonomiskt bistånd.

Socialnämnden ska göra polisanmälan vid misstanke om bidragsbrott⁷⁸. Innan en polisanmälan görs ska socialnämnden göra en bedömning om det funnits uppsåt, men det är inte socialnämndens ansvar att bedöma om bevisningen räcker för lagföring⁷⁹.

För handläggning av misstänkt bidragsbrott använder Essunga kommun Socialstyrelsens *Ekonomiskt bistånd – Handbok för socialtjänsten* (2021), där detta utförligt beskrivs på sidan 163.

⁷⁵ Enligt dom från Kammarrätten i Stockholm 2019-11-25, mål nr 5095-19, hade socialtjänsten i bedömningen av rätten till ekonomiskt bistånd för februari 2019 rätt att räkna med fiktiv inkomst från fastigheter som en biståndssökande skänkt bort i september 2018 till ett värde av minst 572 000 kronor. Det var alltså fyra månader utöver månaden då normöverskottet först uppstod. Domen tar dock inte upp frågan om normöverskottet också skulle kunna medräknas för mars månad.

⁷⁶ 4 kap. 1 b SoL.

⁷⁷ Socialstyrelsens *Ekonomiskt bistånd – Handbok för socialtjänsten* (2021) s. 162 som hänvisar till 2 § bidragsbrottslag (2007:612), BBL.

⁷⁸ Samma referens som ovan s. 163 som hänvisar till 6 § BBL.

⁷⁹ Samma referens som ovan s. 163.

Kapitel 3 – Självförsörjning som målet för utredningen

3.1 Inledning

I kapitel 2 beskrevs utredningen med fokus på bedömningen av rätten till ekonomiskt bistånd vid en specifik ansökan. I detta kapitel beskrivs utredningens andra, och viktigaste del, den utredning som har fokus på att den enskilde så snart som möjligt ska bli självförsörjande. Om den enskilde inte medverkar till denna del av utredningen kan det leda till att dennes ansökan om ekonomiskt bistånd avslås⁸⁰.

Detta kapitel handlar dels om utredningen av den enskildes styrkor och behov av stöd för att nå självförsörjning och dels av andra faktorer som kan påverka en persons möjlighet att bli självförsörjande, exempelvis genom att bli försörjd av en annan person som enligt lag har en sådan skyldighet.

3.2 Utredda behovet av stöd samt fördjupad utredning

Socialtjänsten behöver tillsammans med den enskilde skaffa sig en helhetsbild av personens resurser, försörjningshinder och behov av insatser⁸¹. Oftast är arbete den snabbaste vägen mot självförsörjning och socialtjänsten behöver då utreda vilket stöd som den enskilde behöver för att nå dit. Detta arbete behöver bedrivas i nära samarbete med Essunga kommuns arbetsmarknadssekreterare och med Arbetsförmedlingen.

Det är viktigt att socialtjänsten kombinerar stödet till den enskilde med tydliga och relevanta krav på vad som förväntas för att nå ett arbete och därmed bli självförsörjande. Fokus behöver vara på personens styrkor.

Det är viktigt att socialtjänsten kombinerar stödet till den enskilde med tydliga och relevanta krav på vad som förväntas för att nå ett arbete och därmed bli självförsörjande. Fokus behöver vara på personens styrkor. Det är centralt att den enskilde känner sig delaktig i planeringen⁸².

Om behovet av ekonomiskt bistånd inte är av tillfällig art behöver handläggaren vara uppmärksam på att den sökande kan ha behov av extra stöd. Socialstyrelsen beskriver följande faktorer som kan påverka personens möjligheter att försörja sig själv⁸³:

- skuldproblem och ekonomisk stress
- missbruk
- våld i nära relationer

⁸⁰ Se exempelvis dom från Kammarrätten i Stockholm 2012-05-18, mål nr 3495-11.

⁸¹ Socialstyrelsens Ekonomiskt bistånd – Handbok för socialtjänsten (2021) s. 81.

⁸² Samma referens som ovan s. 81-82.

⁸³ Samma referens som ovan s. 83-84.

- kognitiva svårigheter
- bristande språkkunskaper
- sjukdom eller ohälsa
- avsaknad av privat nätverk
- boendesituation
- familjesituation
- funktionsnedsättning
- ingen gymnasieutbildning

Det är viktigt att handläggaren ser till personens hela situation och behov av stöd samtidigt som fokus ändå är på personens styrkor och möjligheter. För personer som varit aktuella för ekonomiskt bistånd en längre tid, som regel mer än tio månader, ska ärendet tas upp i team och med områdeschef för att diskutera behov av vidare och mer fördjupade åtgärder.

3.3 Handlingsplan

I varje enskild vuxens ärende ska en separat handlingsplan vara upprättad, helst i samband med nybesöket eller grundutredningen, men senast inom tre månader⁸⁴ från nybesöket. Undantag är när ett ärende endast avser en akut och/eller tillfällig insats eller om det står klart att den enskilde kommer att vara självförsörjande inom mycket snar framtid. Handlingsplanen upprättas tillsammans med den enskilde och ska vara underskriven av denne.

Det är viktigt att handlingsplanen är individuellt anpassad och består av konkreta delmål på vägen mot självförsörjning. Det ska också framkomma att ifall planen inte följs kan det påverka personens rätt till ekonomiskt bistånd. I vissa fall kan handlingsplanen innehålla delmål som inte får ligga till grund för ett eventuellt avslagsbeslut om planen inte skulle följas men som ändå kan vara relevanta för planeringen mot självförsörjning. Det behöver då tydligt framkomma vad i planen som kan påverka rätten till bistånd. Handlingsplanen behöver regelbundet följas upp och revideras vid behov.

3.4 Prövning av barnets bästa – barnkonsekvensanalys

3.4.1 Generellt

Barnperspektiv inom ekonomiskt bistånd beskrivs nedan, men har också beskrivits övergripande i inledande kapitel av dessa riktlinjer och viss upprepning sker nedan. Utgångspunkten är alltid att föräldrarna inom ramen för sin förmåga och ekonomiska resurser har huvudansvaret för att säkerställa de levnadsvillkor som är nödvändiga för barnet. Men i kontakten med individer har socialtjänsten ett särskilt ansvar att uppmärksamma barnen och deras situation. Särskild uppmärksamhet krävs i hushåll med långvarigt biståndsbehov.

⁸⁴ Socialstyrelsen kontrollerar tremånadersgränsen i *Öppna jämförelser 2021 – Ekonomiskt bistånd*.

Även om barnets bästa ska beaktas är det inte alltid avgörande för vilket beslut som fattas. Men barnets intresse väger tungt när det vägs mot andra intressen⁸⁵. Det är viktigt att det framkommer av beslutet vad som bedöms vara barnets bästa och hur det bedömts gentemot andra intressen⁸⁶.

3.4.2 Prövning av barnets bästa – barnkonsekvensanalys

En prövning av barnets bästa i form av en barnkonsekvensanalys ska göras när ett beslut får påtagliga direkta eller indirekta konsekvenser för ett barn. En barnkonsekvensanalys innebär att socialtjänsten utifrån artiklarna i barnkonventionen utreder och dokumenterar vilka konsekvenser ett beslut får för ett barn. Detta för att säkerställa ett barnrättsperspektiv och således vilka av barnets rättigheter som påverkas av beslutet. En barnkonsekvensanalys innebär inte per definition att ansökt bistånd ska beviljas utan att socialtjänsten utrett möjliga konsekvenser för barn utifrån barnkonventionen innan beslut fattas.

När det gäller ekonomiskt bistånd och barnkonsekvensanalyser är det av särskild vikt att väga in hur beslutet påverkar föräldrarnas eller föräldrarnas möjligheter att bli självförsörjande på sikt, något som i sig är en positiv faktor för barnet. Av vikt är också att väga in hur beslutet på lång sikt påverkar barnets rättigheter eftersom de långsiktiga konsekvenserna av ett beslut kan vara andra än de kortsiktiga.

Inom ekonomiskt bistånd fattas många beslut och alla kan inte anses få direkta eller påtagliga konsekvenser för ett barn. Exempel på detta är regelbundet beviljande av månatligt försörjningsstöd samt både beviljande och avslag gällande mindre kostnader och utgifter som inte påverkar familjens möjlighet att försörja sig i stort.

Vid avslagsbeslut med avgörande betydelse för familjen och/eller barnet görs alltid en barnkonsekvensanalys.

Områden som är särskilt viktiga att beakta när det gäller barnets rättigheter är beslut som gäller:

- boende
- barnomsorg/skola
- socialt nätverk
- hälsa
- fritidsaktiviteter
- umgänge med förälder

⁸⁵ Samma referens som ovan s. 44 som hänvisar till prop. 1996/97:124 s.99-100 och barnrättskommitténs allmänna kommentar nr 14 /CRC/C/GC/14) p. 39 och 97.

⁸⁶ Samma referens som ovan s. 46 som hänvisar till barnrättskommitténs allmänna kommentar nr 14 /CRC/C/GC/14) p. 97.

3.4.3 Intern orosanmälan

Om det uppkommer oro för ett barn ska uppgifter om det lämnas till område myndighet, barn- och unga, som då hanterar uppgifterna på samma sätt som en orosanmälan som kommer in från annat håll. Vi väljer att kalla förfarandet för intern orosanmälan⁸⁷. Finns det osäkerhet kring om situationen är sådan att en intern orosanmälan ska göras, kan förste socialsekreterare på område myndighet, barn- och unga kontaktas för rådgivning (inga personuppgifter anges då).

Uppgifterna om oro för barn bör lämnas skriftligt till område myndighet, barn- och unga. Om det inte är uppenbart olämpligt bör den enskilde informeras om den oro som finns och att en intern orosanmälan görs. På detta sätt kan relationen och arbetsalliansen bibehållas och eventuell oro och frågor hos den enskilde bemötas.

3.5. Kan behovet tillgodoses på annat sätt?

En grundläggande fråga i utredningen av en persons rätt till ekonomiskt bistånd är om behovet kan tillgodoses på något annat sätt än genom ekonomiskt bistånd. Eftersom ekonomiskt bistånd är samhällets yttersta skyddsnet för personer med försörjningssvårigheter⁸⁸ kan behovet många gånger tillgodoses på andra sätt än genom ekonomiskt bistånd.

3.5.1. Genom egna tillgångar

3.5.1.1 Faktiska tillgångar

När socialnämnden gör en bedömning av om den enskilde kan tillgodose sitt behov genom egna tillgångar, bör nämnden endast beakta sådana tillgångar som den enskilde faktiskt kan förfoga över eller få tillgång till.

Tillgångar som inte bör påverka rätten till ekonomiskt bistånd är till exempel:

- pensionsförsäkringar som inte kan återköpas,
- bankmedel som inte går att ta ut på grund av villkor i ett gåvobrev eller testamente eller fast egendom som inte kan överlätas på grund av en bestämmelse i ett gåvobrev eller testamente⁸⁹.

3.5.1.2 Lätt realiserbara tillgångar

När socialnämnden gör en bedömning av om den enskilde har rätt till ekonomiskt bistånd, bör nämnden beakta kontanter, bankkonton och andra tillgångar som denne förfogar över och som lätt kan realiseras, till exempel aktier och obligationer⁹⁰.

⁸⁷ Av skriften *Anmäla oro för barn* från Socialstyrelsen (2014), s. 14 framkommer detta citat från prop. 2012/13:10 s. 45: ”Omsorgsverksamheter och andra verksamhetsområden inom socialtjänsten har skyldighet att vidarebefordra uppgifter om barn som är i behov av stöd eller skydd till den enhet som ansvarar för den sociala barn- och ungdomsvården. Det rör sig i formell mening inte om någon anmälan, eftersom nämnden i princip inte kan anmäla till sig själv.” Vi väljer därför att kalla förfarandet intern orosanmälan.

⁸⁸ Samma referens som ovan s. 138 som hänvisar till prop. 1996/97:124 s.80–81 och prop. 2000/01:80 s.93-94.

⁸⁹ Allmänna råd till SOSFS 2013:1.

⁹⁰ Samma referens som ovan.

3.5.1.2.1 Särskilt om fordonsinnehav

Grundprincipen är att bilar och andra fordon⁹¹ är lätt realiserbara tillgångar. Det finns emellertid undantag från denna grundprincip. Om bilen är en förutsättning för att en person ska uppnå skälig levnadsnivå kan socialtjänsten, om behovet är styrkt, bortse från krav på avyttring av bilen. Godtagbara skäl kan vara om personen behöver bilen för att ta sig till och från arbete eller sysselsättning och det saknas allmänna kommunikationer med rimlig turtäthet, om bilen av någon anledning behövs med hänsyn till barnperspektivet, på grund av medicinska eller sociala skäl eller för att person riskerar att bli utsatt för våld eller andra övergrepp av närstående⁹².

Om fordonet har ett värde som överstiger ett prisbasbelopp ska avyttring, även i dessa fall, krävas men då i kombination med godkännande av att tillgångarna från försäljningen delvis används till införskaffande av nytt billigare fordon till ett värde under ett prisbasbelopp. Mellanskillnaden ska medtas som inkomst i ekonomisk beräkning.

Om socialtjänsten bedömt att den enskilde har behov av bil bör också skäliga kostnader för service, reparationer, fordonsskatt, försäkring, besiktning och liknande godkännas⁹³.

Läs mer i metodstödet om bedömning av fordonsinnehav, exempelvis hur värdering av fordon ska göras.

Delegat skäliga kostnader för fordonsinnehav: Områdeschef

3.5.1.3. Andra realiserbara tillgångar

Om behovet av ekonomiskt bistånd bedöms överstiga tre sammanhängande månader eller om det finns andra särskilda skäl, bör även möjligheten att realisera andra tillgångar påverka socialnämndens bedömning av rätten till bistånd. En tillgång bör dock endast påverka rätten till bistånd, om den har ett betydande värde och om överskottet vid en försäljning motiverar åtgärden. Sådana kapitalvaror som vanligtvis finns i ett hem bör i regel inte påverka rätten till ekonomiskt bistånd, om varornas värde är skäligt. Vid en försäljning bör den enskilde kunna använda intäkten till att betala eventuella lån som är knutna till det som sålts, utan att det påverkar rätten till ekonomiskt bistånd⁹⁴.

⁹¹ Socialstyrelsens allmänna råd om ekonomiskt bistånd, SOSFS 2013:1, tar upp ”bil” som ett exempel på en annan lätt realiserbar tillgång. I texten nedan används ”bil” och ”fordon” synonymt. Fordon som ska beaktas är främst sådana som finns registrerade i vägtrafikregistret vid Transportstyrelsen.

⁹² Allmänna råd till SOSFS 2013:1.

⁹³ Kammarrätten i Jönköping bedömde i domarna 2013-05-20, mål nr 2430-12 och 2017-08-07, mål nr 1373-17, 1404-17 att den enskilde skulle ha rätt till ekonomiskt bistånd till service, reparationer, fordonsskatt och försäkring. Som en konsekvens av det gör Essunga kommun bedömningen att ekonomiskt bistånd även bör beviljas till kostnader för besiktning och liknande nödvändiga fordonsrelaterade kostnader.

⁹⁴ Allmänna råd till SOSFS 2013:1.

3.5.1.4 Bostad som har ett ekonomiskt värde

En villa eller en bostadsrätt bör endast betraktas som realiserbar tillgång, om en försäljning bedöms kunna ge ett intäktsöverskott som motiverar åtgärden och det finns möjlighet att ordna annat boende. Även om ett överskott talar för en försäljning kan en sådan vara olämplig av andra skäl, till exempel vid ett kortvarigt biståndsbehov. Om en försäljning blir aktuell, bör den enskilde få skälig tid på sig att sälja villan eller bostadsrätten⁹⁵.

3.5.1.5 Genom socialförsäkringsförmåner och andra ersättningar

Om den enskilde genom socialförsäkringsförmåner och andra ersättningar helt eller delvis kan tillgodose sitt behov, bör socialnämnden hänvisa honom eller henne till att ansöka om dessa. Sådana förmåner och ersättningar kan vara till exempel bostadsbidrag, underhållsstöd, sjukpenning, föräldrapenning, äldreomsorgsstöd, aktivitetsstöd och sjuk- eller aktivitetsersättning. Ovanstående bör dock inte tillämpas undantagslöst⁹⁶.

3.5.1.6 Genom andra personer som har försörjningsansvar

3.5.1.6.1 Personer med hushållsgemenskap som är försörjningsskyldiga för varandra

Makars inkomster bör räknas som gemensamma vid prövningen av rätten till ekonomiskt bistånd. Detsamma bör gälla för registrerade partners inkomster. I regel bör detta även gälla för dem som lever i sådana samboförhållanden som avses i sambolagen (2003:376). För sambor bör socialnämnden räkna med båda parternas sammanlagda inkomster och tillgångar från sammanflyttningsdagen.

Socialnämnden bör endast undantagsvis ge ekonomiskt bistånd enbart till den ena parten, om den som har inkomst inte bidrar till familjens försörjning. Nämnden bör kunna ge bistånd, till exempel i avvaktan på att den andra parten bidrar med sin inkomst eller uppfyller de villkor som nämnden ställer på honom eller henne. Villkoren kan till exempel gälla att stå till arbetsmarknadens förfogande och ta erbjudet lämpligt arbete eller delta i arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Andra situationer då nämnden bör kunna göra undantag från principen om gemensamma tillgångar är om den ena parten är eller har varit utsatt för våld eller andra övergrepp av den andra parten⁹⁷.

Endast om det är uppenbart olämpligt att makar eller sambor har gemensam ekonomi, exempelvis när det förekommer våld i relationen eller då någon av makarna är oförmögen att ta sitt ansvar för resten av familjen, ska principen om gemensam försörjningsplikt frångås och makarnas biståndsärenden kan handläggas var för sig. Undantag kan även göras vid akuta nödsituationer.

Försörjningsskyldigheten gäller till dess parterna flyttar isär. Under vissa förhållanden, se avsnitt 3.5.1.6.2 nedan, gäller den även efter parterna flyttat isär.

⁹⁵ Allmänna råd till SOSFS 2013:1.

⁹⁶ Samma referens som ovan.

⁹⁷ Samma referens som ovan.

Observera att socialtjänsten inte kan kräva att personer som är försörjningsskyldiga för varandra gör en gemensam ansökan om ekonomiskt bistånd. Detta då socialtjänsten inte har rätt att registrera någon i socialregistret mot dennes vilja. Däremot kan socialtjänsten kräva att den biståndssökande redovisar den andra partens ekonomiska situation och vad denne gör för att medverka till sin försörjning. Om den biståndssökande inte vill eller kan redovisa det kan den biståndssökandes ansökan om ekonomiskt bistånd då avslås på grund av otillräckligt beslutsunderlag.

3.5.1.6.2 Giftna men inte sammanboende

Giftna makar är enligt lagstiftning⁹⁸ försörjningspliktiga gentemot varandra och försörjningsansvaret kvarstår även om makarna har skilda hushåll. Prövningen av bistånd ska utgå från detta försörjningsansvar. Försörjningsansvaret gäller också om den andra parten inte bor i Sverige. Det gäller även om den andra parten är frihetsberövad.

Om en sökande som är gift inte bor tillsammans med sin make eller maka ska den sökande uppmanas styrka den andra partens ekonomi, se avsnitt 3.5.1.6.1, femte stycket. Om den ena parten inte bidrar till försörjningen men har försörjningsmöjligheter ska den andra parten lämna in en ansökan om stämning till tingsrätten för att få till en dom om underhåll där underhållet ytterst kan drivas in via Kronofogdemyndigheten⁹⁹.

I normalfallet godkänner socialtjänsten inte fördyrade omkostnader, exempelvis dubbla boendekostnader på grund av skilda hushåll. Undantag kan göras under maximalt sex månader av betänketiden efter ansökan om skilsmässa om socialtjänsten efter utredning bedömt att den andra parten inte har försörjningsförmåga och det finns särskilda skäl.

Särskilda skäl är vid våld i nära relation eller vid misstanke om våld i nära relation. Särskilda skäl kan också vara en mycket infekterad konflikt mellan makarna, utan att det handlar om våld i nära relation, men där det utifrån barnets bästa bedöms vara skäligt att makarna under en del av betänketiden får bo var för sig. I dessa fall kan hushållen också separeras i biståndsbedömningen. Båda parterna ska, som alltid, uppmanas att redovisa förändringar i sin ekonomiska situation. Om någon av parternas ekonomi förbättras under betänketiden ska den parten då också bidra till den andra partens omkostnader.

3.6 Särskilt om att behovet kan tillgodoses genom egna inkomster

- *Socialnämnden bör vid bedömningen av behovet av ekonomiskt bistånd räkna med hushållets samtliga faktiska inkomster. Inkomster som den enskilde inte kan förfoga över bör inte tas med. Sådana inkomster är till exempel:*
- *överskjutande skatt som tagits i anspråk av kronofogdemyndigheten,*
- *pension som skulle ha betalats ut om förtida uttag inte hade gjorts eller*
- *barns inkomster från tillgångar som står under överförmyndarens kontroll*

⁹⁸ Äktenskapsbalk (2017:230) 6 kap. 1-2 §§.

⁹⁹ Se dom från Kammarrätten i Göteborg 2004-03-17 mål nr 7506-03.

när överförmyndaren inte ger sitt samtycke till uttag¹⁰⁰.

Vissa faktiska inkomster bör socialnämnden dock i regel inte räkna med. Sådana inkomster är till exempel:

- *ersättning för merkostnader till följd av funktionsnedsättning,*
- *ersättning för omkostnader i samband med ett åtagande, till exempel familjehemsersättningens omkostnadsdel,*
- *försäkringsersättningar som den enskilde får för att kompensera ekonomiska förluster och som inte utgör ersättning för inkomstförlust,*
- *skadestånd som den enskilde får för att kompensera ekonomiska förluster och som inte utgör ersättning för inkomstförlust,*
- *stipendier och fondmedel som är avsedda för ett visst ändamål, till exempel en resa eller*
- *extra tillägg till studiestöd.*

Socialnämnden bör dock i regel räkna med försäkringsersättningar och skadestånd som kompenserar den enskilde för förlust av egendom som kunnat tillgodose hushållets behov genom att avyttras. Omständigheterna i det enskilda fallet bör bli avgörande på samma sätt som om den enskilde hade haft kvar egendomen¹⁰¹.

Essunga kommun bedömer också att om en sökande beviljas körkortslån från Centrala studiestödsnämnden ska lånet inte medräknas som en inkomst i beräkningen av ekonomiskt bistånd.

3.6.1 Särskilt om barns och ungdomars inkomster och tillgångar

Hemmavarande barns inkomster av eget arbete och hemmavarande skolungdomars inkomster av eget arbete, om skolungdomarna är under 21 år, ska inte beaktas vid bedömningen av rätten till bistånd enligt 4 kap. 1 § SoL. Till skolgång räknas studier i grundskolan eller gymnasieskolan eller annan jämförlig grundutbildning. Inkomster får dock beaktas till den del de överstiger ett prisbasbelopp per kalenderår¹⁰².

Om socialnämnden räknar av hemmavarande barns och skolungdomars inkomster av arbete över ett prisbasbelopp per kalenderår, bör avräkningen göras mot barnets eller skolungdomens del i familjens kostnader inklusive boendekostnaden¹⁰³.

Socialnämnden bör kunna räkna av ett barns eller en skolungdoms tillgångar eller inkomster av kapital mot barnets del i familjens kostnader inklusive boendekostnaden. Barn bör dock kunna ha sparade medel upp till 15 procent av basbeloppet utan att det vid ansökningstillfället påverkar föräldrarnas rätt till ekonomiskt bistånd för barnet¹⁰⁴.

¹⁰⁰ Allmänna råd till SOSFS 2013:1.

¹⁰¹ Allmänna råd till SOSFS 2013:1.

¹⁰² 4 kap. 1 a § SoL.

¹⁰³ Allmänna råd till SOSFS 2013:1

¹⁰⁴ Samma referens som ovan.

I dessa fall menas antingen att föräldern har ett sparande till barnet som är låst i barnets namn alternativt att det är ett äldre barn som mer självständigt sparat ihop pengar oavsett om detta är låst i barnets namn eller inte. Generella sparanden som föräldern har, och som inte är låsta i barnets namn, avses inte utan omfattas av den generella regeln att det är tillgångar som ska användas till familjens försörjning.

Om ett barn har tillgångar som föräldrarna inte kan förfoga över, bör det inte påverka föräldrarnas rätt till ekonomiskt bistånd för barnet. Detta gäller t.ex. bankmedel som står under överförmyndarens kontroll, om överförmyndaren inte ger sitt samtycke till uttag¹⁰⁵.

¹⁰⁵ Allmänna råd till SOSFS 2013:1

Kapitel 4 – Olika gruppers förutsättningar för rätt till ekonomiskt bistånd

4.1 Självförsörjning och egen aktivitet

Personer som söker ekonomiskt bistånd i Essunga kommun möts med en positiv förväntan om arbetsförmåga. Vi ser till möjligheter och förmågor som tillgångar för att nå egen försörjning och anpassar insatserna för att överbrygga eller åtgärda försörjningshinder. Det är den enskilde som i första hand har ansvar för sitt liv. Socialtjänstens uppgift är att förstärka och komplettera människors egna resurser. Den enskilde måste själv göra vad den kan för att bli självförsörjande, exempelvis genom att vara aktivt arbetssökande och söka de socialförsäkringsförmåner som han eller hon kan ha rätt till. Ekonomiskt bistånd ska fungera som ett sista skyddsnät inom välfärdssystemet.

En person som inte kan försörja sig och som är arbetsför har rätt till ekonomiskt bistånd om han eller hon bedöms stå till arbetsmarknadens förfogande. Den som söker ekonomiskt bistånd ska delta i planering med syfte att hitta vägen till självförsörjning och fokus ska läggas på den enskildes behov och resurser. Vid nyansökan om ekonomiskt bistånd ska den enskilde snarast påbörja sin planering mot självförsörjning. En utredning, som även innefattar den enskildes förutsättningar för att nå självförsörjning, ska göras. Sedan görs en planering, i samråd med den enskilde, som dokumenteras i en individuell handlingsplan. Handlingsplanen följs upp kontinuerligt, se avsnitt 3.3.

Handläggaren ska aktivt verka för att den som får ekonomiskt bistånd och står till arbetsmarknadens förfogande ska delta i aktiviteter, som regel genom en insats som ordnas av Arbetsförmedlingen eller genom praktik eller annan kompetenshöjande verksamhet som socialtjänsten kan anvisa till.

Syftet är att stärka drivkrafterna för arbete, undvika passivitet och att i övrigt rusta för arbetsmarknaden. Aktiviteter som erbjuds ska utgå från personens förutsättningar, men även om det inte ska ställas orimliga krav på en person som har vissa hinder, är det viktigt att inte förväntningarna på den enskilde sätts för lågt utan att vi visar en tilltro till personens förmågor.

Om en sökande har ogiltig frånvaro eller helt uteblir från anvisad aktivitet kan en ansökan om ekonomiskt bistånd avslås helt eller delvis. Den sökande får inte tacka nej till erbjudet arbete. Vidare ställs krav på att den sökande ska vara aktiv i sitt arbetssökande och inskriven på Arbetsförmedlingen.

Försörjningsskyldighet mellan makar/sambor och försörjningsskyldighet föräldrar mot barn går före rätten till ekonomiskt bistånd, vilket innebär att ena makens eller föräldrars vägran att

stå till arbetsmarknadens förfogande kan påverka den andre makens eller barnets rätt till ekonomiskt bistånd.

4.2 Snabbare väg mot arbete och/eller studier¹⁰⁶

I alla nya ärenden gällande ekonomiskt bistånd, som inte är tillfälliga, där socialsekreteraren bedömt att huvudsökande och/eller eventuell medsökande har arbetsförmåga, och där det utifrån juridiska och andra utgångspunkter av socialsekreteraren bedömts som relevant, ska huvudsökande och/eller ev. medsökande få träffa handläggare på arbetsmarknadsenheten för ett kartläggningmöte inom fyra arbetsdagar från det att beslut om ekonomiskt bistånd fattats.

Socialsekreterare skickar efter att beslutet fattats remiss till arbetsmarknadsenheten. Handläggare på arbetsmarknadsenheten träffar huvudsökande och/eller eventuell medsökande för att under separata kartläggningmöten upprätta handlingsplan/er med lämpliga åtgärder mot arbete och/eller studier.

Ekonomiskt bistånd, AME och Öppenvården ska ha gemensamt digitalt kartläggningssystem och handlingsplan för gemensamma individer. Detta för att få ett helhetsgrepp och översikt över de utmaningar som återfinns hos individen. Det är ofta olika aspekter som samverkar och innebär att olika funktioner i kommunen behöver samverka parallellt för bästa och snabbaste resultat.

Ekonomiskt bistånd ska ta beslut enligt socialtjänstlagen efter att AME har samrått med Arbetsförmedlingen vilket innebär att närvaro i åtgärd blir direkt kopplad till utbetalning av ekonomiskt bistånd. Ekonomiskt bistånd samt AME ska även samverka kring insatser i öppenvården. Ekonomiskt bistånd och AME ska alltid arbeta målinriktat tillsammans för att unga under 30 år samt personer med långvarigt bistånd ska korta vägen till egen försörjning.

4.3 Arbetslösa

Den som inte kan försörja sig men som kan arbeta har i regel rätt till ekonomiskt bistånd om han eller hon står till arbetsmarknadens förfogande. Den som är arbetslös och söker ekonomiskt bistånd ska vid behov erbjudas stöd i och kring sitt arbetssökande för att öka sina möjligheter att få en anställning. De insatser som ges ska alltid föregås av en individuell bedömning av personens behov och förmåga. I arbetet ska stöd- och motivationssamtal ingå, liksom även en skyldighet för den arbetslöse att redovisa sitt arbetssökande. I regel innebär aktivt arbetssökande att vara inskriven på Arbetsförmedlingen och följa uppgjord planering med dem. Den enskilde ska få information om andra myndigheter och aktörer som kan erbjuda insatser för att underlätta inträde på arbetsmarknaden.

Vad som kan vara godtagbara skäl att tillfälligt inte stå till arbetsmarknadens förfogande måste bedömas utifrån den enskildes behov och förutsättningar. Det kan exempelvis vara en fråga om den sökandens egen sjukdom, sjukdom i familjen, andra viktiga eller överhängande familjeangelägenheter, arbetets art i förhållande till den enskildes personliga förutsättningar, att arbetsförhållandena på en anvisad arbetsplats inte lever

¹⁰⁶ Socialnämndens sammanträdesprotokoll 2024-01-24, diarienummer SN 2023/208

upp till vad som krävs för att förebygga ohälsa eller olycksfall eller andra orimliga anställningsförhållanden samt sociala omständigheter.

Socialtjänsten får i vissa fall kräva att en person deltar i praktik eller annan kompetenshöjande verksamhet. Beslut ska i dessa fall fattas med stöd av 4 kap. 4 § SoL. Rätten till bistånd prövas då med stöd av 4 kap. 5 § SoL. Socialtjänsten ska samråda med Arbetsförmedlingen innan beslut tas om praktik eller annan kompetenshöjande verksamhet.

4.3.1 Arbetslösa med otillräcklig ersättning från arbetslöshetskassan

En person som har ersättning från arbetslöshetskassan, inklusive arbetslöshetskassan Alfa, riskerar att förlora den om han eller hon deltar i kommunal aktivering. Olika regler gäller beroende på vilken arbetslöshetskassa det gäller. Den sökande måste ha fått ett godkännande från sin arbetslöshetskassa, vilket ska styrkas med intyg, för att kunna delta i av kommunen anordnad verksamhet.

4.3.2 Sökande som inte bedöms stå till arbetsmarknadens förfogande

Om den enskilde inte bedöms uppfylla kraven på att stå till arbetsmarknadens förfogande, exempelvis genom att inte söka arbete eller vägra delta i exempelvis arbetspraktik eller arbetssökarverksamhet, påverkar det rätten till bistånd för hela det biståndssökande hushållet. Detsamma gäller vid frånvaro från aktivitet utan dokumenterat giltigt skäl. Giltigt skäl kan till exempel vara sjukdom eller vård av barn.

4.3.3 Frånvaro från aktivitet

Vid frånvaro på grund av sjukdom se vidare i riktlinjerna i avsnitt 4.8. En arbetssökande som deltar i arbetsmarknadsinsatser, praktik eller andra insatser och som har barn som är sjukt eller behöver gå till läkare eller tandläkare ska sjukanmäla sig på samma sätt som vid egen sjukdom. Vid upprepad onormal frånvaro av dessa skäl, behöver en diskussion tas med personen i fråga, i vissa fall kan krav på intyg från exempelvis barnvårdscentral ställas. Ordinarie förskolas eller skolas eventuella semesterstängning utgör generellt inget hinder för att stå till arbetsmarknadens förfogande, eftersom föräldrarna alltid erbjuds alternativ barnomsorgsplats. Se nedan avsnitt 4.3.3.1 om ledighet under sommaren för barnfamiljer.

4.3.3.1 Ledighet under barns sommarlov

Personer som har barn som är yngre än 16 år, kan ha möjlighet att vara lediga under fyra veckor under sommarlovet med sina barn och ändå ha rätt till bistånd. Syftet med föräldrars rätt till ledighet är att uppfylla Förenta nationernas konvention om barns rättigheter till lek, vila och fritid. Det är således barnets rätt till vila och rekreation som är i fokus och inte föräldrarnas rätt till ledighet. Från 16 års ålder är det vanligt att ungdomar sommarjobbar och inte längre är beroende av att föräldrarna är hemma. I dessa fall ska familjen informeras om ungdomarnas möjlighet att söka feriejobb inom kommunen.

En förutsättning för ledigheten är att hushållet i övrigt är berättigat ekonomiskt bistånd. Möjligheten till arbete för föräldern har företräde framför ledigheten. Ledigheten planeras i samråd med handläggaren.

Följande bör beaktas vid avgörandet:

- Kan behovet tillgodoses på annat sätt?
- I första hand ska (om det finns två föräldrar) behovet tillgodoses av den förälder som inte förlorar inkomst, redan har ledighet planerad och/eller inte har inkomst eller aktivitet.
- Om den lediga föräldern kan söka föräldrapenning ska det göras.
- Om familjen nyligen blivit aktuell för ekonomiskt bistånd ska det utredas hur barnets behov av vila och rekreation hittills kunnat tillgodoses och om behovet redan är tillgodosett.

4.3.4 Personer som har sagt upp sig

Om den sökande blivit arbetslös på grund av att denne sagt upp sig på egen begäran är huvudprincipen att ekonomiskt bistånd inte ska kompensera för den avstängning från arbetslöshetsersättning som uppsägningen medför. Om den sökande återoppar att denne har haft synnerliga skäl att säga upp sig ska denne uppmanas att i första hand försöka få avstängningen från arbetslöshetsersättningen hävd. En bedömning ska dock alltid göras i det enskilda fallet och hänsyn tas till omständigheterna.

För personer som har sagt upp sig på egen begäran men inte har rätt till arbetslöshetsersättning gäller motsvarande princip, det vill säga om den arbetslöse i övrigt uppfyller förutsättningarna är denne berättigad till ekonomiskt bistånd först från den dag rätten till arbetslöshetsersättning skulle ha inträtt om denne hade omfattats av sådan ersättning. En bedömning ska dock alltid göras i det enskilda fallet och hänsyn tas till omständigheterna.

4.4 Särskilt om hushåll med underåriga barn, föräldrapenning och barnomsorg

Förälder eller föräldrar som ansöker om ekonomiskt bistånd ska ta ut föräldrapenning med sju dagar per vecka till dess att barnet börjat barnomsorg vid ett års ålder. Alla föräldralediga sökande ska under föräldraledigheten delta i planering och medverka i upprättande av en handlingsplan för tiden efter föräldraledigheten.

Även om hel föräldrapenning ska tas ut i väntan på barnomsorg bör dock:

- *den enskilde inte vara tvungen att utnyttja ersättningsdagar med föräldrapenning före barnets födelse,*
- *den enskilde som har barn kunna spara upp till fyra veckors föräldrapenning per barn fram till det år då föräldrapenningen senast kan tas ut,*
- *båda föräldrarna, inte bara den som är arbetslös eller den som har lägre lön, kunna använda sig av sin möjlighet (halva tiden vardera med*

föräldräpning) att vara hemma med barnet¹⁰⁷.

Socialtjänsten ska informera om att barnomsorg ska sökas när barnet är sex månader så det finns barnomsorg för barnet vid ett års ålder. Föräldern ska markera så många olika alternativ för barnomsorg som det finns möjlighet till. Om barnomsorg inte ansöks så det finns plats vid ett års ålder kan ansökan om ekonomiskt bistånd avslås då den biståndssökande inte bedöms ha medverkat till att på sikt bli självförsörjande¹⁰⁸.

Däremot kan socialtjänsten inte avslå ansökan innan det att barnet fyllt ett år¹⁰⁹. Från ett års ålder ska barnet ha barnomsorgsplats även under skollov och semesterperioder. Den som har bistånd i avvaktan på plats i barnomsorg är skyldig att ta första anvisning av plats för att ha rätt till fortsatt bistånd.

Undantag från denna princip bör göras om barn av psykiska eller medicinska skäl är i behov av särskild typ av barnomsorg eller av senareläggning av inträdet i verksamheten.

4.4.1 Hushåll där barn bor växelvis hos föräldrarna

Om barnet eller barnen bor ungefär lika mycket hos båda föräldrarna ska i regel halva barnbidraget räknas som inkomst och halva riksnormen som utgift. Även övriga utgifter för barnet förutsätts delas mellan föräldrarna, exempelvis beviljas övrigt ekonomiskt bistånd med halva barnomsorgsavgiften, medicinkostnaden etc.

4.4.2 Barn eller ungdom som får eget barn

Förälder som har försörjningsansvar för barn eller ungdom behåller det även om barnet eller ungdomen själv blir förälder. Däremot har föräldern inget försörjningsansvar för barnbarnet¹¹⁰.

4.5 Företagare

Ekonomiskt bistånd beviljas som huvudregel inte till den som är egen företagare. Företagare konkurrerar med andra näringsidkare och om bistånd beviljas skulle det leda till att den näringsidkare som inte behövde ta ut lön skulle få en otillbörlig konkurrensfördel. Om en person har ett företag eller ett uppdrag i företag ska alltid eventuella inkomster och tillgångar i företaget utredas.

Företaget i sig kan representera en realiserbar tillgång men det kan variera beroende på företagsform. Utöver att bedriva näringsverksamhet kan en person även ha funktionärs- eller styrelseuppdrag vilket i regel innebär någon form av ersättning för engagemanget i företaget.

Om en person driver ett eget företag och ansöker om ekonomiskt bistånd måste personen i första hand ta ut avtalsenlig lön. Om personen inte kan försörja sig på den

¹⁰⁷ Allmänna råd till SOSFS 2013:1.

¹⁰⁸ Kammarrätten i Göteborg 2009-09-02, mål nr 5835-08.

¹⁰⁹ Kammarrätten i Göteborg 2019-05-09, mål nr 1404-19.

¹¹⁰ Socialstyrelsens *Ekonomiskt bistånd – Handbok för socialtjänsten* (2021) s. 104 som hänvisar till 7 kap. 1 § FB.

egna verksamheten kan socialtjänsten hänvisa personen till att avveckla företaget och ställa sig till arbetsmarknadens förfogande.

I varje enskilt fall behöver en individuell prövning göras. I detta ingår att bedöma vilket resultatet blir för den enskilde om bistånd beviljas eller inte. För ytterligare vägledning se avgörande från Högsta förvaltningsdomstolen¹¹¹.

Som regel finns det två tillfällen när det kan bli aktuellt att bevilja ekonomiskt bistånd till en företagare:

- Vid akut eller tillfälligt behov av bistånd.
- Under tiden den enskilde har en arbetsmarknadsinsats för att starta företag och uppbär ersättning från Försäkringskassan. Om ersättningen inte räcker kan kompletterande ekonomiskt bistånd beviljas under maximalt sex månader.

4.6 Inskrivna för kriminalvård eller rättspsykiatrisk vård

Personer som dömts till fängelsestraff ska själva ta reda på om de har möjlighet att omgående påbörja verkställigheten eftersom verkställighet av fängelsestraff undanröjer behovet av bistånd¹¹². I de fall personen inte omedelbart kan påbörja verkställigheten kan bistånd beviljas i avvaktan på verkställighet.

För personer inskrivna inom kriminalvård ska myndigheten Kriminalvården svara för alla kostnader under verkställighetstiden, undantag gäller till exempel boendekostnad under maximalt sex månader, se avsnitt 5.2.3.9. Häktade, inklusive de som genomgår rättspsykiatrisk undersökning, kan ansöka om häktesbidrag från Kriminalvården och ska inte beviljas *placersnorm*, se avsnitt 5.2.7, från socialtjänsten. Häktade kan också ha rätt till ekonomiskt bistånd från socialtjänsten till hyra enligt ovan.

Den som vårdas enligt lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård eller är omhändertagen enligt smittskyddslagen (2004:168) har rätt till ekonomiskt bistånd på samma villkor som personer inskrivna för vård inom socialtjänsten, till exempel missbruksvård. Observera att dömda till rättspsykiatrisk vård kan ha kvar rätten till vissa ersättningar från Försäkringskassan vilket bör utredas innan bistånd beviljas.

4.6.1 Intensivövervakning (IÖV) med elektronisk kontroll – så kallad fotboja

Fotboja förekommer dels som påföljd vid korta straff och dels som ett led i förberedelserna för frigivning, så kallad IÖV-utsluss. Vid IÖV-utsluss är personen fortfarande inskriven i anstalt och har inte rätt till ekonomiskt bistånd, utan reglerna för inskrivna inom kriminalvård gäller.

Personer som avtjänar straff med fotboja jämställs med frivårdsklient och har

¹¹¹ RÅ 2000 ref 37.

¹¹² Jämför dom från Kammarrätten i Göteborg 2013-01-17, mål nr 5201-12.

exempelvis rätt att fortsätta uppbära eventuell pension eller sjukpenning, dock inte ersättning från arbetslöshetskassa. Om behovet inte kan tillgodoses på annat sätt har personen rätt till ekonomiskt bistånd till sin försörjning. Om verkställigheten med fotboja upphävs och övergår till anstaltsvård gäller i stället reglerna för inskrivna inom kriminalvård.

Ekonomiskt bistånd till eventuella merkostnader på grund av intensivövervakningen, som avgifter, telefoninstallation eller resor till och från aktiviteter, ska inte beviljas då dessa bekostas av Kriminalvården.

4.6.2 Kontraktsvård

Kontraktsvård är ett alternativ till fängelse som innebär att den dömda får genomgå missbruksbehandling där Kriminalvården och socialtjänsten upprättar en gemensam behandlingsplan. Kriminalvården har kostnadsansvaret för behandlingen fram till tänkt dag för villkorlig frigivning.

Vid behandling på institution står Kriminalvården för alla kostnader till vårdgivaren i samband med placeringen såsom fickpengar, drogkontroller, sjukvårdskostnader, resor, klädustrustning, fritids- och sportutrustning och hygienartiklar. I dessa fall ska ekonomiskt bistånd inte beviljas. Om behandlingen sker i öppenvård bekostar Kriminalvården enbart den behandling och de kontroller som följer av behandlingsplanen. Klientens behov av ekonomiskt bistånd ska prövas av socialtjänsten.

4.6.3 Samhällstjänst

Samhällstjänst ska utföras under den dömdes fritid under kontroll av frivården. Den dömda kan behålla sitt ordinarie arbete, studera eller vara aktivt arbetssökande. Att en biståndssökande person är dömd till samhällstjänst ska inte påverka socialtjänstens krav på att stå till arbetsmarknadens förfogande på heltid, och till exempel delta i praktik. Samverkan ska ske med frivården.

4.7 Inskrivna för vård eller behandling inom socialtjänsten

Personer som beviljas heldygnsvård eller behandling som en insats med stöd av socialtjänstlagen är berättigade till bistånd på samma villkor som andra. Kostnader som den sökande inte har under vårdtiden ska dock inte omfattas av det ekonomiska biståndet. Se avsnitt 5.2.7.

4.7.1 Ungdomar under 18 år som bor i stöd- eller träningsboende

Barn under 18 år som inte kan bo hemma utan får ett boende genom socialtjänstens försorg utanför hemmet ska ha ett placeringsbeslut från område myndighet, barn- och unga.

Kostnaderna för barnet ska täckas av vårdnadshavaren alternativt område myndighet, barn- och unga. Ekonomiskt bistånd ska inte beviljas.

4.8 Personer som har nedsatt arbetsförmåga på grund av sjukdom

För att arbetsförmåga vid sjukdom ska beaktas i bedömningen av rätten till ekonomiskt bistånd ska den sökande ha ett läkarintyg som styrker att personen har hel eller delvis oförmåga att arbeta eller delta i insatser. Av läkarintyget behöver det framkomma mot vilken sysselsättning som den enskilde är sjukskriven. Det är inte sjukdomen i sig som bedöms, utan arbetsförmågan. Socialtjänsten bedömer läkarintyget och behovet av andra insatser. För stöd i bedömningen används Socialstyrelsens försäkringsmedicinska beslutsstöd¹¹³.

Om den enskilde kan ha rätt till sjukpenning ska denne uppmanas att ansöka om det hos Försäkringskassan. Om personen inte har rätt till sjukpenning ska denne vid behov uppmanas att ansöka om samordning av rehabiliteringsinsatser hos Försäkringskassan.

Om Försäkringskassan avslagit en ansökan om sjukpenning med motiveringen att den enskilde har arbetsförmåga ska socialtjänsten som regel följa Försäkringskassans bedömning och be den enskilde ta en kontakt med Arbetsförmedlingen för anpassat stöd i sitt arbetssökande. Arbetsförmedlingen har ett ansvar för arbetslivsinriktad rehabilitering för arbetssökande. Om den enskilde utan godtagbara skäl inte tar en sådan kontakt kan dennes ansökan om ekonomiskt bistånd avslås.

Det är först om det av läkarintyget framkommer att personen överhuvudtaget inte kan delta i någon form av insats som personen kan undantas från arbetsmarknadsåtgärder eller andra insatser. Om det av intyget är oklart om personen kan delta i någon form av anpassad insats bör kontakt tas med den läkare som skrivit intyget, alternativt får den sökande lämna in ett förtydligande läkarintyg. En god kontakt och en gemensam planering med sjukvården ska eftersträvas. Det är viktigt att läkaren förstår vilket underlag som socialtjänsten behöver för sin bedömning.

Handläggaren bör arbeta motiverande med den sjukskrivne så han eller hon ser att en individuellt anpassad insats kan bryta isolering och höja självkänslan. Det som ett första steg på väg mot en förändring av sin situation, se även Essunga kommuns riktlinje *Rätt försörjning*.

Om personen bedöms kunna ha rätt till sjukersättning eller aktivitetsersättning ska denne uppmanas att ansöka om aktuell förmån, se nedan 4.8.1.

4.8.1 Sjukersättning eller aktivitetsersättning

Om sjukdomen är av sådan art att sjukskrivande läkare bedömer att arbetsförmågan inte kommer att återfås inom överskådlig framtid kan en ansökan om sjukersättning göras. Om den sökande är under 30 år kan ansökan om aktivitetsersättning göras om

¹¹³ Socialstyrelsens *Ekonomiskt bistånd – Handbok för socialtjänsten* (2021) s. 75.

arbetsförmågan bedöms vara nedsatt under minst ett år. En sökande som fyllt 30 år och som tidigare haft aktivitetsersättning ska uppmanas att ansöka om sjukpenning i särskilda fall och/eller sjukersättning¹¹⁴. Sjukpenning i särskilda fall kan beviljas för personer som inte har sjukpenninggrundande inkomst.

4.9 Personer med missbruksproblematik

Om socialtjänsten misstänker att en person som ansöker om ekonomiskt bistånd har en missbruksproblematik behöver det klarläggas om missbruket är så allvarligt att det innebär att sedvanliga krav på att stå till arbetsmarknadens förfogande inte kan ställas.

Essunga kommun gör bedömningen att handläggaren vid ekonomiskt bistånd kan kräva att den sökande tar och upprätthåller kontakt med vuxenhandläggare inom socialtjänsten för att vuxenhandläggaren ska utreda om missbruket hindrar personen i fråga från att stå till arbetsmarknadens förfogande¹¹⁵. Om den sökande uteblir från sådana möten hos vuxenhandläggare kan hans eller hennes ansökan om ekonomiskt bistånd avslås. Observera att krav på drogtester för att klarlägga omfattningen av missbruket inte får ställas i utredningen av om personen kan stå till arbetsmarknadens förfogande¹¹⁶. Direkta eller indirekta krav på att en person som ansöker om ekonomiskt bistånd ska lämna drogtester för att ha rätt till bistånd får inte heller ställas under några andra omständigheter¹¹⁷.

Om utredningen ovan visar att personen har allvarliga missbruksproblem kan socialtjänsten inte kräva att personen ska följa en viss behandlingsplan för att vara biståndsberättigad¹¹⁸. Om utredningen däremot visar att missbruksproblemen inte är så allvarliga att de hindrar personen från att stå till arbetsmarknadens förfogande kan krav på att stå till arbetsmarknadens förfogande ställas för att personen ska ha rätt till ekonomiskt bistånd¹¹⁹.

Om socialtjänsten gör bedömningen att det handlar om ett allvarligt missbruk behöver handläggaren vid ekonomiskt bistånd arbeta motiverande för att personen ska vilja söka hjälp för sitt missbruk. Ifall personen är villig att söka hjälp för sitt missbruk behöver samarbete ske med vuxenhandläggare samt andra berörda parter som exempelvis regionen.

Om personen inte vill söka hjälp för sitt missbruk är det inte skäl för att avslå ansökan om ekonomiskt bistånd. Om det är uppenbart att en person inte använder biståndet till

¹¹⁴ Till ansökan om sjukersättning och aktivitetsersättning ska också ansökan om bostadstillägg göras. Den ansökan ska göras samtidigt som ansökan om sjukersättning och aktivitetsersättning. Till ansökan om sjukpenning i särskilda fall ska istället ansökan om boendetillägg göras. Observera att boendetillägg kan beviljas även om den sökande inte har någon boendekostnad, se Försäkringskassans *Boendetillägg - Vägledning 2012:03 Version 5*, s. 6.

¹¹⁵ Se dom från Kammarrätten i Jönköping 2014-11-07, mål nr 1925-14.

¹¹⁶ Se dom från Kammarrätten i Jönköping 2016-07-06, mål nr 662-15.

¹¹⁷ JO 2016/17 s. 497.

¹¹⁸ RÅ 2009 ref. 103, RÅ 84 2:86 och RÅ 83 2:70.

¹¹⁹ Se dom från Kammarrätten i Sundsvall, 2021-09-15, mål nr 1634-21.

det som det är avsett för kan riksnormen emellertid reduceras¹²⁰. Det kan gälla en person som har ett allvarligt missbruk. Observera att det inte räcker med att det inte kan säkerställas att biståndet används rätt, det måste vara *uppenbart* att det inte gör det¹²¹.

4.10 Personer med oklar problematik

Det förekommer att socialtjänsten möter personer som har en oklar problematik eller som har en bristande insikt om sin problematik. För handläggaren kan det vara tydligt att det finns hinder för personen att bli självförsörjande men det är inte utrett vad det beror på. Socialtjänsten får i dessa fall inte mot den enskildes vilja ställa krav på psykolog- eller läkarundersökning¹²² eller andra former av utredningar som inte är en del av Arbetsförmedlingens insatser. Däremot kan socialtjänsten ställa krav att den sökande deltar i arbetslivsinriktad rehabilitering genom Arbetsförmedlingen¹²³.

4.11 Personer med långvarigt behov av ekonomiskt bistånd

Definitionen av långvarigt biståndsbehov är när ett hushåll har fått ekonomiskt bistånd minst tio månader under kalenderåret¹²⁴. När en person lever på ekonomiskt bistånd en längre tid kan särskilt vissa områden behöva beaktas extra. Det kan till exempel gälla fritid, tandvård, glasögon och hemutrustning. Det gäller särskilt barnfamiljer. Se vidare avsnitt 3.4 *Prövning av barnets bästa – barnkonsekvensanalys*.

4.12 Personer som vistas i annan kommun eller utomlands

Socialtjänstens vistelsebegrepp ska inte tolkas som att den som får ekonomiskt bistånd har reseförbud. En resa som varken påverkar försörjningen eller försämrar möjligheterna till framtida försörjning påverkar inte rätten till bistånd så länge personen uppfyller de krav som ställs för rätt till bistånd¹²⁵. Däremot godtas som regel inte att personen vistas utanför kommunen om denne därmed inte medverkar till att bli självförsörjande och inte följer sin planering. Det har då ingen betydelse om vistelsen är i en grannkommun eller i en annan världsdel.

Det kan undantagsvis finnas rätt till bistånd under tillfällig vistelse utanför kommunen, i Sverige eller i annat land, även om personen har en planering att följa. Det kan exempelvis gälla en person som behöver resa för att tillgodose ett livsviktigt behov för ett barn som han eller hon är vårdnadshavare för. Den sökande ska i så fall innan resan samråda med socialtjänsten och behovet av resan ska vara styrkt¹²⁶. Resor till

¹²⁰ SoL 4 kap. 3 § andra stycket samt prop. 1996/97:124 s. 170.

¹²¹ Se dom från Kammarrätten i Göteborg 2021-04-14, mål nr 6721-20.

¹²² HFD 2011:49.

¹²³ Jämför dom från Kammarrätten i Jönköping 2011-06-08, Mål nr 1416-1417-11.

¹²⁴ Socialstyrelsen – *Statistik om ekonomiskt bistånd 2020* (2021), s. 3.

¹²⁵ Jämför dom från Göta Hovrätt 2021-06-11, B 3212-20, som friade en åtalad person från bidragsbrott. Personen hade vistats utomlands en längre tid under sin sjukskrivning och samtidigt erhållit ekonomiskt bistånd från en kommun i Sverige. Hovrätten ansåg, med hänvisning bland annat till RÅ 1987 ref. 174, att eftersom personen fortsatt var att anse som bosatt i Sverige hade denne haft rätt till ekonomiskt bistånd under utlandsvistelsen.

¹²⁶ Jämför dom från Kammarrätten i Göteborg 2014-03-17, mål nr 4947-13 och dom från Kammarrätten i Göteborg 2017-11-14, mål nr 2961-17.

begravningar för mycket nära anhöriga kan också godtas ifall den totala frånvaron från den aktuella planeringen uppgår till maximalt två dagar. Även i dessa fall ska den sökande innan resan samråda med socialtjänsten.

4.13 Personer med äldreförsörjningsstöd eller pension

Personer som är 65 år och äldre som har låg eller ingen pension och ansöker om ekonomiskt bistånd ska hänvisas till Pensionsmyndigheten för att ansöka om äldreförsörjningsstöd och bostadstillägg. Om ekonomiskt bistånd beviljas i avvaktan på beslut hos Pensionsmyndigheten ska det återsökas enligt gällande rutiner, se avsnitt 2.10.2.1.

Personer med pension eller äldreförsörjningsstöd som ansöker om ekonomiskt bistånd till exempelvis tandvård eller glasögon kan beviljas detta efter sedvanlig prövning av deras egna möjligheter att betala dessa utgifter. Om den enskilde har ett normöverskott beräknas den enskilde själv betala summa motsvarande sex månaders normöverskott och bistånd kan beviljas för resterande kostnad.

4.14 Studerande

4.14.1 Vuxenstuderande

Vuxna studerande bör i regel ha sin försörjning genom studiestödsformerna. En vuxen studerande bör dock kunna ges ekonomiskt bistånd t.ex.

- *om han eller hon aktivt har sökt feriearbete men inte fått något,*
- *om han eller hon har fått ett feriearbete men får vänta på första löneutbetalningen,*
- *i akuta nödsituationer även under pågående termin eller*
- *om han eller hon deltar i grundläggande svenskundervisning för invandrare och behovet inte kan tillgodoses genom deltidsarbete. I regel bör inte krav ställas på heltidsarbete samtidigt med studierna.*

Socialnämnden bör inte ställa krav på att studiestödet ska räcka under en längre tidsperiod än den som angivits av den utbetalande myndigheten.

Socialnämnden bör inte kräva att den som står till arbetsmarknadens förfogande ska börja studera eller återuppta sina studier och ta lån för att själv klara sin försörjning eller livsföring i övrigt¹²⁷

Om en vuxenstuderande blir aktuell för ekonomiskt bistånd under pågående termin bör socialtjänsten inte kräva att personen direkt avbryter studierna om dessa är en förutsättning för framtida arbete¹²⁸. Personen bör som regel få fortsätta studierna åtminstone resterande tid av terminen om han eller hon har fullt studiemedel, inklusive

¹²⁷ Allmänna råd till SOSFS 2013:1.

¹²⁸ Socialstyrelsens *Ekonomiskt bistånd – Handbok för socialtjänsten* (2021) som refererar till prop. 2015/16:136, s. 21.

eventuella tillägg, och trots det inte klarar sin försörjning. Efter terminens slut görs en bedömning i enlighet med avsnitt 4.14.3 nedan om ekonomiskt bistånd ska beviljas också nästkommande termin eller inte.

4.14.2 Studerande under studieuppehåll

Den studerande ska kunna visa att han eller hon i god tid, senast tre månader innan studieuppehållet, aktivt har sökt feriearbete då inkomstbortfallet är en förutsägbar situation som han eller hon kunnat planera inför¹²⁹. Den sökande ska också skriva in sig som arbetssökande på Arbetsförmedlingen den första arbetslösa dagen efter terminens slut¹³⁰. Om den sökande har fått arbete och ansöker om ekonomiskt bistånd i avvaktan på första lön eller arbetslöshetsersättning kan ekonomiskt bistånd beviljas som förskott på förmån enligt 9 kap. 2 § SoL.

För sökande som haft studiemedel får normöverskott från studiemedel inte medräknas som en inkomst vid en ansökan om ekonomiskt bistånd efter terminens slut¹³¹.

Socialtjänsten kan inte kräva att den sökande skulle ha sparat av sitt studiemedel för att klara sin försörjning efter terminen. Det gäller exempelvis även en sökande som fått fullt studiebidrag och studielån och som bor hos sina föräldrar utan att betala någon boendekostnad. Om personen däremot, efter terminens slut, har kvar en del av studiemedlet finns det inget hinder att medräkna det som en tillgång i den ekonomiska beräkningen¹³².

4.14.3 Kompletterande ekonomiskt bistånd under studier

Kompletterande ekonomiskt bistånd beviljas som huvudregel inte under studier. I vissa fall kan undantag göras om utbildning bedöms vara enda vägen till självförsörjning. Personen som vill studera bör då ha varit aktuell för ekonomiskt bistånd under minst tio månader och bedömas klara av de kommande studierna. Det ska också finnas mycket goda möjligheter till arbete efter studierna. Vid behov bör samråd ske med studie- och yrkesvägledare och/eller Arbetsförmedlingen om det sistnämnda.

En förutsättning för att kompletterande bistånd ska beviljas är att den studerande ansöker om fullt studiebidrag och studielån samt eventuella tillägg som det finns möjlighet att ansöka om hos Centrala studiestödsnämnden. Eftersom fullt studiemedel ligger över normen för ekonomiskt bistånd för en ensamstående person blir ovanstående i praktiken främst en möjlighet för barnfamiljer.

¹²⁹ Dom från Kammarrätten i Göteborg 2013-04-22, mål nr 8831-12 och dom från Kammarrätten i Jönköping 2013-02-19, mål nr 3427-12, påtalar vikten att i god tid innan studieuppehållet söka arbete.

¹³⁰ Se dom från Kammarrätten i Jönköping 2018-05-08, mål nr 3546-17.

¹³¹ Se HFD 2011:56.

¹³² Detta är Essunga kommuns bedömning efter en jämförelse av rättsfallet HFD 2017:26. Det gällde en studerande som hade fått extra tillägg från Centrala studiestödsnämnden. Extra tillägg är en inkomst som inte ska medräknas när en person ansöker om ekonomiskt bistånd. I detta fall hade personen sparat sitt extra tillägg till efter terminens slut. Högsta Förvaltningsdomstolen menade att det då fanns skäl att medräkna de sparade medlen som en tillgång.

Kompletterande ekonomiskt bistånd under studier kan endast beviljas för studier på grundskole- och gymnasienivå. Beträffande studier på grundskolenivå se även avsnittet nedan. I yttersta undantagsfall kan studier på eftergymnasial nivå¹³³ godkännas, dock inte studier på högskolenivå¹³⁴. Rambeslut om att godta studier istället för arbetssökande kan som längst fattas för utbildningar på tre terminer. I så fall tas innan den första terminen ett förbehållsbeslut där det framkommer att studier kan godkännas under maximalt tre terminer och att en uppföljning kommer göras i god tid inför varje ny terminsstart. Om det visar sig att studierna inte har fungerat kan rambeslutet om att godkänna studier istället för arbetssökande för resterande tid av utbildningen komma att omprövas.

En person som får möjlighet att studera med kompletterande ekonomiskt bistånd ska dessutom inför varje månadsansökan vid behov kunna styrka att närvaron och studierna sköts enligt plan. Om så inte sker kan ansökan om ekonomiskt bistånd för den månaden komma att avslås då den studerande inte bedöms medverka till att bli självförsörjande. Det är viktigt att poängtera att även om studier godtas som sysselsättning istället för arbetssökande ska ansökningar om ekonomiskt bistånd prövas månadsvis för bedömning om rätt till ekonomiskt bistånd finns i övrigt.

Delegat för rambeslut studier på grundskolenivå och gymnasienivå: Områdeschef
Under perioden för rambeslutet gäller sedvanlig delegationsnivå för löpande ansökningar.

Delegat för rambeslut studier på eftergymnasialnivå, ej högskolenivå: Socialnämndens arbetsutskott
Under perioden för rambeslutet gäller sedvanlig delegationsnivå för löpande ansökningar.

4.14.3.1 Särskilt om studier på grundskolenivå

En person som varit aktuell för ekonomiskt bistånd under minst tio månaders tid och som inte har avslutad grundskoleutbildning och som vill studera på grundskolenivå kan under en termin beviljas ekonomiskt bistånd som komplettering endast till bidragsdelen av studiemedlet. Krav på att utnyttja lånedelen av studiemedlet ställs inte. För att detta ska bli aktuellt ska personen vara motiverad till studier och ha ett tydligt syfte med dem. Innan ett rambeslut tas om att godkänna studier som sysselsättning istället för arbetssökande ska samråd ske med studie- och yrkesvägledare och Arbetsförmedlingen. Personen ska göra en plan för dessa studier och eventuella kommande studier tillsammans med studie- och yrkesvägledare. Innan beslut tas ska det beaktas om den sökande kan vara aktuell för studiestartsstöd, se avsnitt 4.14.3.2.

¹³³ Exempelvis yrkeshögskola.

¹³⁴ Observera att socialtjänstens ansvar i en akut nödsituation även gäller för studerande på högskolenivå. Det kan dock inte bli aktuellt med löpande ekonomiskt bistånd.

Vad gäller krav på närvaro och att sköta studierna för att ha rätt till ekonomiskt bistånd gäller det som framkommer under avsnitt 4.14.3 fjärde stycket.

Undantaget från kravet att söka lånedelen av studiemedlet för denna målgrupp är utformat för att bidra till självständighet och självförsörjning på lång sikt. Om personen efter en termin klarar av sina studier och önskar fortsätta studera gäller det som framkommer under avsnitt 4.14.3 ovan. Då får en prövning göras om kompletterande ekonomiskt bistånd ska beviljas om den sökande inte klarar sig på både bidrags- och lånedelen av studiemedlet.

Delegat för rambeslut: Områdeschef

Under perioden för rambeslutet gäller sedvanlig delegationsnivå för löpande ansökningar.

4.14.3.2 Särskilt om studerande med studiestartsstöd

Studiestartsstöd syftar till att öka rekryteringen till studier bland personer med kort utbildning och stort utbildningsbehov för att stärka deras möjligheter att etablera sig på arbetsmarknaden. Stödet består av bidrag utan inslag av lån och ska utgöra ett komplement till studiemedelssystemet. Varje kommun blir tilldelad en budget baserad på antalet arbetslösa i kommunen. För att kunna få studiestartsstöd måste personen uppfylla vissa kriterier och godkännas av kommunen. I Essunga kommun är det studie- och yrkesvägledaren på Campus Västra Skaraborg som ansvarar för detta.

För att studiestartsstödet ska nå önskad effekt är det viktigt att det möjliggör studier för målgruppen. Kompletterande ekonomiskt bistånd kan därför beviljas för studerande med studiestartsstöd under förutsättning att planeringen skett i samverkan med handläggaren. Studierna som godkänns ska vara tydligt inriktade mot självförsörjning. Om studierna med studiestartsstöd planeras som ett första steg mot vidare studier bör det i bedömningen vägas in om den sökande efter perioden med studiestartsstöd kan bli självförsörjande genom ordinarie studiemedel.

Vad gäller krav på närvaro och att sköta studierna för att ha rätt till ekonomiskt bistånd under perioden med studiestartsstöd gäller det som framkommer under avsnitt 4.14.3 fjärde stycket.

Delegat: Handläggare

4.14.3.3 Studerande som inte har möjlighet till studiemedel eller studiestartsstöd

Om en person som är aktuell för ekonomiskt bistånd vill studera och han eller hon av någon anledning inte har möjlighet att vare sig beviljas studiemedel eller

studiestartsstöd krävs det mycket starka skäl för att personen ska beviljas ekonomiskt bistånd under studierna. Det gäller oavsett om det handlar om studier på grundskole- gymnasie- eller eftergymnasial nivå.

Förutom de krav som framkommer under avsnitt 4.14.3 första stycket behöver det finnas mycket speciella omständigheter för att ekonomiskt bistånd ska komma i fråga. Det kan exempelvis handla om en person med tidigare missbruk som blivit fri från missbruket och som vill göra en nystart i sitt liv och där studier kan vara en del av det. Det kan endast bli aktuellt med studier under maximalt en termin. Om den studerande inte har rätt till studiemedel på grund av tidigare inte avklarade poäng kan detta ge honom eller henne en möjlighet att klara de poäng som krävs för att sedan på nytt få möjlighet till studiemedel.

Om rambeslut om ekonomiskt bistånd fattas gäller det som framkommer under avsnitt 4.14.3 fjärde stycket.

Delegat för rambeslut: Socialnämndens arbetsutskott
Under perioden för rambeslutet gäller sedvanlig delegationsnivå för löpande ansökningar.

4.14.4 Ungdomar under 21 år som studerar

Föräldrar har enligt föräldrabalken¹³⁵ försörjningsskyldighet för ungdomar upp till 18 år. Om den unge studerar efter denna tidpunkt är föräldrarna underhållsskyldiga under den tid som skolgången pågår, dock längst till dess barnet fyller 21 år. Till skolgång räknas studier i grundskolan eller gymnasieskolan och annan jämförlig grundutbildning. Gör den unge ett uppehåll i sin skolgång är föräldrarna inte underhållsskyldiga under uppehållet men underhållsskyldigheten träder in igen om och när barnet återupptar skolgången. Ferier och tid då barnet på grund av sjukdom är förhindrad att delta i utbildningen anses¹³⁶ utgöra tid då skolgång pågår. Underhållsskyldigheten upphör alltså inte under sommarlovet mellan två årskurser i gymnasieskolan.

Essunga kommun följer kammarrättspraxis¹³⁷ som säger att socialtjänsten inte har någon skyldighet att bevilja ekonomiskt bistånd till en ungdom som studerar från och med höstterminen det år som den unge fyller 20 år. Det beror på att den unge då har möjlighet att få studiemedel, bidrag och lån, från Centrala studiestödsnämnden (CSN).

¹³⁵ Föräldrabalk (1949: 381) 7 kap. 1 §.

¹³⁶ Jurist Nathalie Glotz Stade vid den juridiska informationstjänsten JP Socialnet hänvisar till prop. 2000/01:134 s. 10 i sin analys *Om föräldrarnas försörjningsskyldighet för sina vuxna barn när det gäller ekonomiskt bistånd* från 2017-10-12.

¹³⁷ Se Kammarrättens i Göteborg dom 2010-02-08, mål nr 7014-08, Kammarrätten i Göteborg dom 2017-07-03 mål nr 1787-17/1788-17/1789-17 och Kammarrättens i Stockholm dom i mål nr 467-13. Jurist Nathalie Glotz Stade vid den juridiska informationstjänsten JP Socialnet hänvisar till dessa domar i sin analys *Om föräldrarnas försörjningsskyldighet för sina vuxna barn när det gäller ekonomiskt bistånd* från 2017-10-12.

Behovet kan därmed tillgodoses på annat sätt än genom ekonomiskt bistånd då den unge blir självförsörjande om den beviljas studiemedel från CSN.

Delegat: Handläggare

4.14.4.1 Ungdomar som studerar som inte bor med föräldrarna

Föräldrarnas försörjningsplikt gäller oavsett om den unge har egen bostad eller inte. Socialtjänsten ska normalt vid biståndsprövning inte ta hänsyn till den extra kostnad det innebär att en gymnasiestuderande ungdom har ett eget boende. Undantag ska endast göras om det finns starka sociala skäl till att den unge inte kan bo kvar hemma, se avsnitt 5.2.3.12.

Föräldrarnas möjlighet att stå för en del av eller hela boendekostnaden ska om möjligt utredas innan bistånd beviljas.

Delegat rambeslut: Områdeschef

Under perioden för rambeslutet gäller sedvanlig delegationsnivå för löpande ansökningar

4.14.4.2 Ungdomar som saknar föräldrar med försörjningsansvar

Sökanden som har fyllt 18 år och som saknar föräldrar med försörjningsansvar, exempelvis ensamkommande barn och unga, kan beviljas ekonomiskt bistånd till och med vårterminen det år de fyller 20 år. Från och med höstterminen det år de fyller 20 år kan behovet tillgodoses genom studiemedel, bidrag och lån, från CSN, se avsnitt 4.14.4 andra stycket ovan.

Delegat: Handläggare

4.14.5 Studier med aktivitetsstöd eller utvecklingsersättning

I vissa fall kan en arbetssökande delta i ett program hos Arbetsförmedlingen som innebär att personen får bedriva reguljära studier med aktivitetsstöd eller utvecklingsersättning som beviljas och utbetalas av Försäkringskassan. Socialtjänsten behöver göra en individuell bedömning om ekonomiskt bistånd ska beviljas som komplettering till denna ersättning.

Bedömningen ska ske efter samråd med Arbetsförmedlingen. En fråga som behöver ställas är om utbildningen ökar personens möjlighet att snart bli självförsörjande. Om personen har möjlighet att få studiemedel eller studiestartsstöd för samma studier ska det också beaktas i bedömningen.

4.15 Utländska medborgare

Det finns som regel fyra kategorier av utländska medborgare som socialtjänsten kan möta i handläggningen av ekonomiskt bistånd.

- Utländska medborgare med uppehållstillstånd.
- Utländska medborgare med uppehållsrätt.
- Nordiska medborgare.
- Utländska medborgare utan uppehållstillstånd eller uppehållsrätt.

De tre första kategorierna ska i normalfallet behandlas på samma sätt som svenska medborgare, se vidare avsnitt 4.15.1, 4.15.2 och 4.15.3. Om något ekonomiskt bistånd överhuvudtaget ska beviljas för utländska medborgare utan uppehållstillstånd eller uppehållsrätt handlar det som regel endast om bistånd i en akut nödsituation, se vidare avsnitt 4.15.4.

4.15.1 Utländska medborgare med uppehållstillstånd

Med uppehållstillstånd avses både tidsbegränsade och permanenta uppehållstillstånd. En ansökan om ekonomiskt bistånd från en person som har uppehållstillstånd ska i normalfallet¹³⁸ behandlas på samma sätt som en ansökan om ekonomiskt bistånd från en svensk medborgare.

4.15.1.1 "Bosättningslagen" och "etableringslagen"

Personer som nyligen har beviljats uppehållstillstånd kan omfattas av "bosättningslagen" och/eller "etableringslagen".

Essunga kommun tar emot vissa nyanlända invandrare för bosättning enligt lag (2016:38) om mottagande av vissa nyanlända invandrare för bosättning. Det är Migrationsverket som anvisar dessa personer till kommunen och det innebär att kommunen ansvarar för att tillhandahålla en bostad åt dem. Det finns två grupper som omfattas av denna så kallade bosättningslag:

- Personer som bott på Migrationsverkets anläggningsboende, så kallade ABOs.
- Personer som omfattas av regelverket för vidarebosättning, så kallade KVOT-flyktingar.

¹³⁸ Ett undantag är de som beviljats uppehållstillstånd med tillfälligt skydd eller uppehållstillstånd efter tillfälligt skydd med stöd av bestämmelserna i 21 kap. 2, 3, 4 eller 6 § utlänningslagen och som inte är folkbokförda i landet, det så kallade massflyktsdirektivet. Dessa personer omfattas av lag (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. (LMA) och har som regel inte rätt till ekonomiskt bistånd.

Det finns personer som väljer att inte anvisas till en kommun i enlighet med ”bosättningslagen” och istället på egen hand skaffar en bostad i kommunen. Dessa personer kallas EBOs (egen bosättning). Integrationscenter i Essunga kommun arbetar med samtliga personer som omfattas av ovanstående.

Arbetsförmedlingen ansvarar för samordning av insatser för vissa av ovanstående personer enligt lag (2017:584) om ansvar för etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare, den så kallade etableringslagen. Lagen vänder sig till nyanlända i arbetsför ålder (20-64) år som har fått uppehållstillstånd som flyktingar, av flyktingliknande skäl, som kvotflyktingar samt till vissa anhöriga till dessa. För att anhöriga ska omfattas av lagen ska de ha ansökt om uppehållstillstånd inom sex år från det att den person som den nyanlände har anknytning till först togs emot i en kommun.

En person har rätt till en etableringsperiod på två år, som ska genomföras inom tre år från det att uppehållstillståndet beviljades. Arbetsförmedlingen beslutar om deltagande i etableringsprogrammet. Försäkringskassan beslutar och utbetalar de ersättningar som en person kan få när denne deltar i etableringsprogrammet: etableringsersättning, etableringstillägg (kan beviljas om personen har barn) samt bostadsersättning (kan beviljas om personen bor ensam i bostaden)

4.15.1.2 Väntan på etableringsersättning - ”glappet”

Från det att en person beviljats uppehållstillstånd och fram till att personen får etableringsersättning och andra ersättningar, från Försäkringskassan och eventuella andra myndigheter, som han eller hon kan ha rätt till såsom bosatt i Sverige, uppstår en period som brukar kallas för glappet. Under den perioden kan personen behöva ansöka om ekonomiskt bistånd.

Många sökande blir självförsörjande efter ”glappet”. Om den sökande blir självförsörjande eller inte beror främst på familjestorlek, ålder på eventuella barn och kostnader för boende. Det förekommer att personer i ”glappet” har oskäligen kostnader för boende och/eller el. Handläggaren behöver i dessa fall, vid första ansökan om ekonomiskt bistånd, göra en preliminär beräkning¹³⁹ för att se om personen, när samtliga ersättningar betalats ut efter ”glappet”, verkligen kommer att bli självförsörjande.

Om beräkningen visar att det är sannolikt¹⁴⁰ att personen kommer att bli självförsörjande efter ”glappet” ska faktisk kostnad för boende och/eller hushållsel godkännas under hela ”glappet”. Om beräkningen visar att det är sannolikt att personen inte kommer att bli självförsörjande efter ”glappet” ska skäligt rådrum ges så snart som möjligt under ”glappet” där den sökande uppmanas att sänka sina kostnader, se avsnitt 5.2.3.19 och avsnitt 5.2.5.

¹³⁹ De ersättningar som är vanligast att ett hushåll kan beviljas efter ”glappet” är etableringsersättning, etableringstillägg, bostadsersättning, barnbidrag med flerbarnstillägg och bostadsbidrag.

¹⁴⁰ Vid tveksamhet om det är sannolikt eller inte att personen kommer bli självförsörjande efter ”glappet” ska det bedömas som att personen kommer bli självförsörjande då det är mest förmånligt för den enskilde.

I Essunga kommun beräknas riksnorm samt övriga skäligen kostnader för ”glappet”-hushåll på samma sätt som för andra hushåll¹⁴¹ som ansöker om ekonomiskt bistånd.

Läs mer i process i ledningssystemet om hantering av ”glappet-ärenden”.

4.15.1.3 Personer som omfattas av ”etableringslagen” och som ansöker om ekonomiskt bistånd

För personer som omfattas av ”etableringslagen” ska ansökningar om ekonomiskt bistånd hanteras enligt samma regler och rutiner som för andra sökande. Sökande som ska ha rätt till etableringsersättning och liknande ersättningar men som av någon anledning inte fått det beviljat eller utbetalat ska som regel inte kompenseras med ekonomiskt bistånd. Om det är uppenbart att orsaken till att den sökande inte fått ersättningen är språksvårigheter eller liknande svårigheter såsom helt nyanländ kan personen kompenseras med ekonomiskt bistånd. Om det är möjligt att den andra ersättningen utbetalas senare bör det ekonomiska biståndet beviljas mot återbetalning.

4.15.2 Utländska medborgare med uppehållsrätt

Upphållsrätt är en rätt för EU/EES-medborgare¹⁴² och deras familjemedlemmar att under vissa villkor vistas i Sverige mer än tre månader utan uppehållstillstånd. Det finns ingen särskild myndighet som bedömer om en person har uppehållsrätt. Varje myndighet, såsom socialtjänsten, behöver göra sin egen bedömning¹⁴³.

Om det inkommer en ansökan om ekonomiskt bistånd från en EU/EES-medborgare blir första steget för socialtjänsten att bedöma om personen har uppehållsrätt. Om socialtjänsten bedömer att personen har uppehållsrätt kan rätt till ekonomiskt bistånd finnas om övriga förutsättningar för rätt till bistånd är uppfyllda. Om socialtjänsten bedömer att personen inte har uppehållsrätt finns som regel endast rätt till bistånd i en akut nödsituation¹⁴⁴.

Läs mer i *Vägledning för socialtjänsten i arbetet med EU/EES-medborgare* (Socialstyrelsen, 2020) om bedömning av uppehållsrätt.

¹⁴¹ Enligt två kammarrättsdomar (Kammarrätten i Jönköping 2016-04-07, mål nr 3570-15 och Kammarrätten i Göteborg 2019-09-17, mål nr 1877-19) finns i vissa fall möjligheten att endast bevilja bistånd enligt reducerad norm samt hyra i ”glappet”. Essunga kommun bedömer trots detta att riksnorm och andra skäligen kostnader ska beviljas för samtliga sökande i ”glappet” om rätt till bistånd finns i övrigt.

¹⁴² EU-medborgare är medborgare i följande länder: Finland, Nederländerna, Belgien, Bulgarien, Spanien, Irland, Italien, Österrike, Grekland, Kroatien, Cypern, Lettland, Litauen, Luxemburg, Malta, Portugal, Polen, Frankrike, Rumänien, Sverige, Tyskland, Slovakien, Slovenien, Danmark, Tjeckien, Ungern och Estland. EES-medborgare är medborgare i Norge, Island och Liechtenstein. För nordiska medborgare som också är EU/EES-medborgare gäller det som framkommer av 4.14.3 nedan

¹⁴³ Socialstyrelsens *Ekonomiskt bistånd – Handbok för socialtjänsten* (2021) s. 53.

¹⁴⁴ Samma referens som ovan, s. 54.

4.15.3 Nordiska medborgare

Nordiska medborgares rätt till ekonomiskt bistånd ska bedömas på samma sätt som svenska medborgares rätt till ekonomiskt bistånd. Detta eftersom de har rätt att vistas i Sverige utan uppehållstillstånd eller uppehållsrätt¹⁴⁵.

4.15.4 Utländska medborgare utan uppehållstillstånd eller uppehållsrätt

Bedömningen av ekonomiskt bistånd för personer som inte har uppehållsrätt eller uppehållstillstånd skiljer sig åt beroende på om personen omfattas av lag (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. (LMA) eller inte. Den frågan behöver därför först utredas. Innan det blivit klarlagt och personen ansöker om ekonomiskt bistånd i en akut nödsituation ska ansökan prövas så som om personen inte omfattas av LMA eftersom det är mest förmånligt för den sökande, se nedan.

4.15.4.1 Utländska medborgare utan uppehållstillstånd eller uppehållsrätt som omfattas av LMA

Om det visar sig att personen omfattas av LMA har socialtjänsten ingen skyldighet att bevilja ekonomiskt bistånd till förmåner av liknande karaktär ens i en akut nödsituation¹⁴⁶. Det gäller asylsökande som får ersättning från Migrationsverket. Men det gäller också personer som omfattas av regelverket för LMA men som inte längre har rätt till ersättning från Migrationsverket. Det kan handla om personer som saknar tillstånd att vistas i landet.

Varje kommun har emellertid, om den så önskar, en möjlighet att bevilja ekonomiskt bistånd enligt 4 kap. 2 § SoL¹⁴⁷. Essunga kommun gör bedömningen att ekonomiskt bistånd enligt denna paragraf kan beviljas under maximalt två veckors tid för ensamstående eller par utan barn och under maximalt en månads tid för en barnfamilj om det handlar om en akut nödsituation. Det bedöms strida mot de grundläggande värderingarna i socialtjänstlagen om människans ekonomiska och sociala trygghet¹⁴⁸ samt principen om kommunens yttersta ansvar¹⁴⁹ att ingen som vistas i kommunen ska lida nöd att omedelbart avslå en ansökan om nödbistånd från en person i en sådan situation.

Om personen saknar tillstånd att vistas i landet behöver handläggaren arbeta motiverande med den enskilde och informera om svårigheterna att stanna i landet utan tillstånd och att inget mer nödbistånd därefter kommer beviljas. Den enskilde bör uppmanas kontakta ansvarig myndighet för att på ett ordnat sätt lämna landet. Observera att ett eventuellt avslagsbeslut ska fattas enligt 4 kap. 1 § SoL så den enskilde får möjlighet att överklaga beslutet med förvaltningsbesvär.

¹⁴⁵ Samma referens som ovan, s. 52, som hänvisar till 2 kap. 5, 8 b och 8 c §§ UtLL.

¹⁴⁶ HFD 2017:33.

¹⁴⁷ Samma referens som ovan.

¹⁴⁸ 1 kap. 1 § SoL.

¹⁴⁹ 2 kap. 1 § SoL.

Delegat: Områdeschef

4.14.2.1. Utländska medborgare utan uppehållstillstånd eller uppehållsrätt som inte omfattas av LMA

För personer som saknar uppehållstillstånd eller uppehållsrätt och som inte omfattas av LMA finns som regel¹⁵⁰ endast rätt till ekonomiskt bistånd i en akut nödsituation. Skillnaden, jämfört med de som omfattas av LMA, är att sådant bistånd beviljas enligt 4 kap. 1 § SoL. Biståndet kan beviljas så länge en akut nödsituation finns och behovet inte kan tillgodoses på annat sätt. Krav kan inte ställas på att personen medverkar till sin utvisning eller avvisning¹⁵¹ för att rätt till ekonomiskt bistånd ska finnas i dessa fall.

¹⁵⁰ Fullt ekonomiskt bistånd kan beviljas i vissa undantagssituationer, se HFD 2014 ref. 37 och HFD 2018 ref. 39.

¹⁵¹ HFD 2014 ref. 37.

Kapitel 5 – Försörjningsstöd

Försörjningsstöd definieras i 4 kap. 3 § SoL. Det består av två delar, riksnorm och skäliga kostnader utanför riksnormen vilket är ett antal regelbundet återkommande behovsposter.

5.1 Riksnorm

Den del av försörjningsstödet som utgör riksnormen omfattar följande kostnadsposter:

- Livsmedel
- Kläder och skor
- Lek och fritid
- Hälsa och hygien
- Förbrukningsvaror
- Dagstidning och telefon

Regeringen beslutar varje år om riksnormens belopp genom en ändring av socialtjänstförordningen (2001:937). I socialtjänstförordningen finns ingen uppdelning mellan de olika budgetposterna. Socialstyrelsen ger därmed kommunerna en möjlighet att besluta om egna riktlinjer för hur stor andel av riksnormen en viss kostnadspost ska utgöra¹⁵².

Riksnormen består dels av personliga kostnader och dels av gemensamma hushållskostnader. Riksnormen är också differentierad beroende på om det är en ensamstående person eller om det är ett par som är sammanboende, och som har försörjningsansvar för varandra, som ansöker. Vidare är riksnormen uppdelad i åtta olika ålderskategorier för barn och ungdomar i åldrarna 0-20 år. En vuxen sökande kan ingå i en hushållsgemenskap med en eller flera andra vuxna personer, utan att räknas som sammanboende. Riksnormen för honom eller henne beräknas genom att man lägger ihop personens del av de gemensamma hushållskostnaderna med personliga kostnader för ensamstående¹⁵³.

Essunga kommuns uppdelning av riksnormen finns i metodstödet. I metodstödet finns även en egen post för barn- och ungdomsförsäkring som inte nämns uttryckligen i socialtjänstlagen, men som enligt Socialstyrelsen finns med i Konsumentverkets kostnadsberäkningar som riksnormen grundar sig på¹⁵⁴.

I Essunga kommun tillämpas inte någon sänkning av beloppen för att barn äter lunch i förskola eller skola. Det innebär att beloppen inte höjs vid skollov eller annan frånvaro från skola eller barnomsorg. Om det i ett enskilt fall finns särskilda skäl, ska socialtjänsten beräkna kostnaderna enligt riksnormen till en högre nivå. Om det finns

¹⁵² Socialstyrelsens *Ekonomiskt bistånd – Handbok för socialtjänsten* (2021) s. 102.

¹⁵³ Socialstyrelsen *Riksnormen för försörjningsstöd 2022* (2021).

¹⁵⁴ Socialstyrelsens *Ekonomiskt bistånd – Handbok för socialtjänsten* (2021) s. 103.

särskilda skäl får socialtjänsten i ett enskilt fall även beräkna kostnaderna enligt riksnormen till en lägre nivå¹⁵⁵. Se även avsnitt 5.1.2 nedan.

Delegat: Handläggare

5.1.1 Umgängeskostnader för barn

Umgängeskostnader för barn beräknas utifrån det antal dagar barnet eller ungdomen vistas hos respektive förälder, i normalfallet maximalt sex dygn under en månad.

I Essunga kommun görs bedömningen att umgängeskostnader består av livsmedel, lek/fritid och hygien. *Umgängeskostnaderna finns specificerade i en särskild umgängesnorm i metodstödet.* Rätten till umgänge ska i normalfallet kontrolleras och omfattningen framgå av dom, avtal eller intyg från boföräldern. Kostnader för umgängesperioder som överstiger sex dygn under en månad ska i första hand regleras mellan föräldrarna. Om inte föräldrarna kan reglera det ska det ske genom att Försäkringskassan meddelas för reglering av underhållsstödet.

Delegat: Handläggare

5.1.2 Kläder och skor utöver vad som ingår i försörjningsstödet

Extra bistånd till kläder utgår normalt sett inte till familjer som uppbär löpande ekonomiskt bistånd, då kläder och skor är inräknade i riksnormen. Bistånd kan dock beviljas om det finns särskilda skäl och det finns ett akut behov¹⁵⁶.

Delegat:

Upp till 5 % av prisbasbeloppet: Handläggare Upp till 15 % av prisbasbeloppet:
Områdeschef

Beträffande resor i samband med umgänge med barn, se avsnitt 6.14.6.

5.2 Försörjningsstöd till övriga kostnader (skäliga kostnader utanför riksnormen)

Vid behov kan skäliga kostnader för arbetsresor, avgift till fackförening och arbetslöshetskassa, boende, hemförsäkring och hushållsel beviljas som försörjningsstöd. Det beskrivs närmare nedan.

¹⁵⁵ 4 kap. 3 § SoL 2 st.

¹⁵⁶ Allmänna råd till SOSFS 2013:1.

5.2.1 Arbetsresor

Arbetsresor avser inte endast resor till och från en arbetsplats. Det kan även handla om resor till och från Arbetsförmedlingen eller anställningsintervjuer, resor till och från SFI-studier eller andra studier, samt resor till och från praktik eller arbetssökarverksamhet¹⁵⁷.

Essunga kommun gör bedömningen att bistånd till arbetsresor i normalfallet inte ska beviljas för personer som uppger behov av att resa för att göra spontana jobbsökningar hos arbetsgivare. Detta då arbete främst söks via internet. Om personen saknar internet kan i undantagsfall en annan bedömning göras.

Essunga kommun gör vidare bedömningen att det krävs ett avstånd av minst tre kilometer enkel väg från bostaden till arbetet, SFI-studierna etc. för att det ska bli aktuellt med bistånd till arbetsresor¹⁵⁸. Beroende på omfattningen av resorna bör det bedömas ifall en periodbiljett eller någon annan form av biljett blir den billigaste lösningen.

Ifall det inte finns tillgång till allmänna kommunikationer kan bistånd till arbetsresor med bil eller annat fordon bli aktuellt. För en sökande utan hemmavarande barn¹⁵⁹ under 18 år krävs att tidsvinsten jämfört med att resa kollektivt totalt blir minst två timmar per dag. För en sökande med hemmavarande barn¹⁶⁰ under 18 år krävs att tidsvinsten jämfört med att resa kollektivt totalt blir minst en timma per dag.

Om bistånd till arbetsresor med bil eller annat fordon bedöms som det enda alternativet kan bistånd beviljas motsvarande Skatteverkets regler för ersättning vid reseavdrag i inkomstdeklarationen.

Delegat:

Arbetsresor till maximalt 10 procent av prisbasbeloppet per hushåll och månad:

Handläggare. Arbetsresor utöver 10 procent av prisbasbeloppet per hushåll och månad:

Områdeschef

5.2.2 Avgift till fackförening och arbetslöshetskassa

Avgifter för faktiska kostnader godtas. Om handläggaren bedömer att det kan finnas möjlighet för den sökande att få nedsättning av avgiften ska den sökande uppmanas att ansöka om det.

¹⁵⁷ Socialstyrelsens *Ekonomiskt bistånd – Handbok för socialtjänsten* (2021), s. 117.

¹⁵⁸ Av allmänna råd till SOSFS 2013:1 framkommer inget krav på ett visst avstånd för att bistånd till arbetsresor ska beviljas. Ett sådant krav kan dock ställas enligt dom från Kammarrätten i Jönköping 2021-10-26, mål nr 2903-20 och dom från Kammarrätten i Stockholm 2008-08-29, mål nr 1636-08.

¹⁵⁹ Umgängesbarn räknas i normalfallet inte.

¹⁶⁰ Se fotnot ovan.

Delegat: Handläggare

5.2.3 Boende

5.2.3.1 Generellt

Utgångspunkten för bedömning av skälig kostnad för boende ska vara vad en låginkomsttagare på orten normalt har möjlighet att kosta på sig¹⁶¹. Som grund för bedömning av högsta godtagbara hyra använder Essunga kommun det allmännyttiga bostadsföretaget Essunga Bostäder ABs aktuella hyresnivåer. En anpassning till Försäkringskassans föreskrifter om genomsnittlig bostadskostnad för ”övriga kommuner” görs genom att beräkna hyreskostnader för barnfamiljer med mer än två barn utifrån det belopp som framkommer av föreskriften.

I de fall en sökande hyr en bostad utan att värme ingår i hyran, så kallad kallhyra, ska kostnaden för värme läggas till hyran för en bedömning om hyreskostnaden är skälig. Detsamma gäller om andra kostnader som normalt sett ingår i hyran, exempelvis vatten, ska betalas separat. Det är den totala boendekostnaden, bortsett från hushållsel, som ska beaktas. Högsta godtagbara hyra enligt ovan är grunden men den slutliga bedömningen ska vara individuell¹⁶², se vidare nedan om skäl för byte till dyrare bostad samt om skäligt rådrum.

Essunga kommuns aktuella hyresnivåer finns i metodstödet.

5.2.3.2 Storlek på bostaden

Essunga kommun bedömer¹⁶³ att huvudregeln vid bedömning av storlek på bostad är att det kan bo upp till två personer per rum, kök och badrum oräknat. Bedömning om skälig storlek på bostad blir främst aktuell när en sökande vill fördyra sin hyreskostnad på grund av trångboddhet. Ytterst är det den totala boendekostnaden, bortsett från hushållsel, och inte storleken på bostaden som avgör om bistånd kan beviljas till hela hyreskostnaden.

Socialnämnden bör vid bedömningen ta hänsyn till ett barns behov av utrymme även hos den förälder där barnet enbart vistas under umgängestid¹⁶⁴.

Delegat: Handläggare

Delegat under skäligt rådrum, se avsnitt 5.2.3.19

¹⁶¹ Allmänna råd till SOSFS 2013:1.

¹⁶² Socialstyrelsens *Ekonomiskt bistånd – Handbok för socialtjänsten* (2021), s. 108.

¹⁶³ Socialstyrelsen har inte längre någon definition på antal personer som anses kunna dela rum för att hushållet inte ska anses som trångbott.

¹⁶⁴ Allmänna råd till SOSFS 2013:1.

5.2.3.3 Skäl för byte till dyrare bostad

Om den som får ekonomiskt bistånd har ett önskemål om att flytta till ett dyrare boende, bör socialnämnden ge bistånd beräknat på den nya boendekostnaden under förutsättning att flyttningen är nödvändig för att den enskilde ska uppnå en skälig levnadsnivå. Det kan t.ex. gälla

- *om det finns medicinska eller starka sociala skäl som styrker behovet av flyttning,*
- *om det finns svåra personliga motsättningar mellan hushållsmedlemmarna, till exempel mellan förälder respektive styvförälder och ett vuxet barn eller mellan makar eller samboende,*
- *om bostadens standard inte är skälig vad avser fysisk miljö och utrustning,*
- *om ett vuxet barn genom att bo i föräldrahemmet förhindras att leva ett normalt vuxenliv och bli självständig,*
- *om den enskilde måste flytta till följd av att han eller hon är eller har varit utsatt för våld eller andra övergrepp av närstående eller för något annat brott eller vid trångboddhet¹⁶⁵, se avsnitt 5.2.3.2.*

5.2.3.4 Hyresrätt i förstahand och andrahand

Socialnämnden bör vid beräkningen av den faktiska boendekostnaden för en hyreslägenhet beakta hyran inklusive uppvärmning och obligatoriska avgifter. Om lägenheten hyrs i andra hand, bör nämnden godta den hyra som lägenhetsinnehavaren och andrahandshyresgästen har avtalat, under förutsättning att den är skälig¹⁶⁶.

5.2.3.5 Bostadsrätt

Socialnämnden bör vid beräkningen av den faktiska boendekostnaden för en bostadsrättslägenhet beakta månadsavgiften, uppvärmningskostnaden och räntekostnaden för lån som tagits för inköp och underhåll eller liknande av lägenheten. Nämnden bör även beakta om den enskilde har rätt till skattejämkning för räntekostnaden¹⁶⁷.

5.2.3.6 Egen fastighet

Socialnämnden bör vid beräkningen av den faktiska boendekostnaden för ett eget hus, i förekommande fall, beakta tomträttsavgäld och räntekostnaden för lån som tagits för inköp och underhåll eller liknande av fastigheten. Nämnden bör även beakta om den enskilde har rätt till skattejämkning för räntekostnaden och tomträttsavgäld. I den faktiska boendekostnaden bör dessutom nödvändiga driftskostnader räknas in, t.ex. för uppvärmning, vatten och avlopp, sophämtning och försäkring¹⁶⁸.

¹⁶⁵ Samma referens som ovan.

¹⁶⁶ Samma referens som ovan.

¹⁶⁷ Samma referens som ovan.

¹⁶⁸ Samma referens som ovan.

5.2.3.7 Andra boendeformer

Socialnämnden bör för andra boendeformer, t.ex. husvagn, båt eller hotell, beräkna den faktiska boendekostnaden efter omständigheterna i varje enskilt fall. I vissa fall kan det vara motiverat att lägga till kostnader för sådant som ingår i ett vanligt boende, t.ex. dusch och tvättmaskin. För personer som saknar permanent bostad bör kostnaden för magasinering av egna tillhörigheter under skälig tid ingå i den faktiska boendekostnaden¹⁶⁹.

Med "andra boendeformer" avses t.ex. även socialtjänstens interna (jour)lägenheter samt vandrarhem och campingstugor. Det kan både gälla det som i riktlinjen som avser bistånd till boende och bostad kallas för "akut boende" och det som i samma riktlinje kallas för "övergångsboende".

Delegat: Förste socialsekreterare. Innan beslut ska samråd mellan förste socialsekreterare ske.

5.2.3.8. Otillåtet boende

Enligt Högsta förvaltningsdomstolen¹⁷⁰ hade socialtjänsten i ett rättsfall inte skäl att vägra bistånd för att boende i en kolonistuga ansågs otillåtet. Den sökande skulle i vart fall haft rätt till bistånd under en rimlig övergångstid för att skaffa annan lämpligare bostad.

Essunga kommun gör bedömningen att detta rättsfall även går att tillämpa på andra former av otillåtet boende såsom olovlig andrahandsuthyrning av hyresrätter. Slutsatsen blir att ifall en sökande har ett kontrakt som inte är giltigt kan ansökan inte avslås förrän den sökande fått skäligt rådrom, se avsnitt 5.2.3.19, att skaffa ett boende med giltigt kontrakt och med en skälig hyra. Om den sökande, efter skäligt rådrom, inte ordnat med det bör ansökan avslås.

5.2.3.9. Boendekostnad under fängelsevistelse

Häktade och personer som avtjänar en faktisk strafftid på högst sex månader bör ges ekonomiskt bistånd till den faktiska boendekostnaden under hela häktningstiden respektive strafftiden, om de annars riskerar att bli bostadslösa. Socialnämnden bör rekommendera den enskilde som avtjänar ett straff att hyra ut sin bostad i andra hand, om hyresvärden ger sitt samtycke och det är lämpligt. Om hyresvärden inte ger något sådant samtycke, kan hyresgästen begära tillstånd till uthyrningen hos hyresnämnden. Socialnämnden bör i förekommande fall ge ekonomiskt bistånd till boendekostnaden i avvaktan på hyresnämndens beslut¹⁷¹.

¹⁶⁹ Samma referens som ovan.

¹⁷⁰ RÅ 2009:4.

¹⁷¹ Allmänna råd till SOSFS 2013:1.

Sökandens möjlighet till inkomst från arbete inom kriminalvårdsanstalten ska utredas innan ekonomiskt bistånd beviljas. Om hyresavtalet sägs upp kan det bli aktuellt med bistånd till kostnad för förvaring av bohaget. Innan bistånd beviljas bör värdet av bohaget ställas i relation till kostnad för nyanskaffning av möbler och husgeråd efter anstaltsvistelsen. Vid behov bör i vilket fall ekonomiskt bistånd till förvaring för en mindre del personligt lösöre beviljas. Se även avsnitt 6.12 om magasineringskostnad.

5.2.3.10 Hushållsgemenskap med bostadsinnehavaren

Socialnämnden bör vid beräkningen av den faktiska boendekostnaden beakta hur stor andel av bostaden den enskilde disponerar, om han eller hon, t.ex. ett kvarboende vuxet barn eller en förälder, lever i en hushållsgemenskap med bostadsinnehavaren utan att vara samboende. Nämnden bör vid beräkningen följa Riksförsäkringsverkets föreskrifter (RFFS 1998:9) om beräkning av bostadskostnad i ärenden om bostadsbidrag och familjebidrag i form av bostadsbidrag, som finns i Försäkringskassans författningssamling¹⁷².

Exempel på beräkning finns i Socialstyrelsens handbok om ekonomiskt bistånd (2021) på sidan 112. I dessa fall ska de gemensamma hushållskostnaderna för den sökande i normalfallet påverkas av övriga boende i bostaden.

5.2.3.11 Kvarboende vuxet barns del i boendekostnaden

Beroende på om det är det vuxna barnet eller föräldern som ansöker om ekonomiskt bistånd görs olika bedömningar. Med vuxet barn avses ett barn som föräldern inte har försörjningsansvar för.

Om det vuxna barnet ansöker om ekonomiskt bistånd kan bistånd till boendekostnaden beviljas exempelvis om föräldrarna på grund av att barnet bor kvar har en högre boendekostnad än de annars skulle ha haft. Ett annat skäl för att bevilja bistånd till boendekostnaden i dessa fall är om barnet direkt innan det blev aktuellt för ekonomiskt bistånd betalat sin del av boendekostnaden med egna inkomster under minst tre månaders tid. Endast det faktum att barnet blir aktuellt för ekonomiskt bistånd är i sig inte skäl för att bistånd till boendekostnaden ska beviljas.

Om det är föräldern som ansöker om ekonomiskt bistånd ska socialtjänsten utgå från att det kvarboende vuxna barnet betalar sin del av boendekostnaden. Om barnet inte har möjlighet till det finns det möjlighet för barnet att på egen hand ansöka om ekonomiskt bistånd¹⁷³.

5.2.3.12 Bistånd till boendekostnad för unga vuxna – starka sociala skäl

Unga som vill flytta hemifrån har bara i undantagsfall rätt till bistånd till boendekostnad för eget boende. Högsta Förvaltningsdomstolen har uttalat¹⁷⁴ att ungdomar inte har

¹⁷² Samma referens som ovan.

¹⁷³ Socialstyrelsens *Ekonomiskt bistånd – Handbok för socialtjänsten* (2021), s. 113 hänvisar till HFD 2020 ref. 40.

¹⁷⁴ RÅ 1997 ref. 79.

någon ovillkorlig rätt till bistånd till eget boende utan endast om starka sociala skäl talar för en flyttning. Föräldrarnas möjlighet att stå för en del av eller hela boendekostnaden ska om möjligt utredas innan bistånd beviljas. Det sistnämnda gäller om föräldrarna är försörjningsskyldiga för den unge. Om en kvarboende ungdom ordnar eget boende eller tecknar ett eget kontrakt under tiden som han eller hon saknar egna inkomster för att själv betala hyran beviljas inte ekonomiskt bistånd till boendekostnaden, om det inte finns starka sociala skäl. Behovet kan som regel tillgodoses genom kvarboende i föräldrahemmet.

Delegat:

Rambeslut kostnad eget boende: Områdeschef

Därefter gäller sedvanlig delegationsnivå vid löpande ansökningar.

5.2.3.13 Bistånd till boendekostnad för unga vuxna – utan starka sociala skäl

Om det inte finns starka sociala skäl gör Essunga kommun bedömningen att ekonomiskt bistånd till boendekostnad kan beviljas om den unge har fyllt 28 år. Om en person yngre än 28 år redan har en boendekostnad när den ansöker om ekonomiskt bistånd kan ekonomiskt bistånd till boendekostnaden beviljas om personen dessförinnan betalat boendekostnaden med egna medel under minst sex månaders tid.

Delegat: Handläggare

5.2.3.14 Inneboende med avtal

Socialnämnden bör vid beräkningen av den faktiska boendekostnaden för en inneboende beakta vad bostadsinnehavaren och den inneboende avtalat, om kostnaden är skälig. De som lever i en hushållsgemenskap med bostadsinnehavaren bör inte räknas som inneboende¹⁷⁵.

Vid tveksamhet om kostnaden är skälig kan socialtjänsten begära att den sökande även lämnar in hyreskontraktet för den som står för förstahandskontraktet¹⁷⁶. För personer som bor inneboende med avtal ska de gemensamma hushållskostnaderna i normalfallet inte påverkas av övriga boende i bostaden.

5.2.3.15 Sökande som delar bostad utan avtal om inneboende

Socialnämnden bör vid beräkningen av den faktiska boendekostnaden beakta kostnaden delad med antalet boende i bostaden, om flera personer delar bostad men saknar eller

¹⁷⁵ Allmänna råd till SOSFS 2013:1.

¹⁷⁶ Se JO:s beslut 2021-04-12, dnr 4297-2011.

*har begränsad hushållsgemenskap*¹⁷⁷.

Om det finns en eller flera andra vuxna personer folkbokförda på den sökandes adress ska den sökandes kostnader för hyra och hushållsel delas med den eller de andra personerna. Enligt en kammarrättsdom gäller det även om den sökande menar att de andra personerna inte bor i bostaden då det finns en presumtion för att uppgifterna i folkbokföringen normalt får antas vara riktiga om inget annat görs sannolikt¹⁷⁸. För personer som delar bostad utan avtal om inneboende ska de gemensamma hushållskostnaderna i normalfallet inte påverkas av övriga boende i bostaden.

5.2.3.16 Deposition – förskottshyra

Noggrann individuell bedömning ska göras vid ansökan om ekonomiskt bistånd till deposition. Det ska bedömas om hyran är skäligen och hur många månaders deposition som efterfrågas. Skäl att bevilja bistånd till deposition kan exempelvis vara att personen är eller har varit bostadslös, har skulder till hyresvärd eller att personen har stora svårigheter att skaffa någon annan bostad. Ekonomiskt bistånd till deposition ska aldrig beviljas utan att kontrakt är uppvisat.

Depositionsavgift bör återbetalas direkt till socialtjänsten enligt överenskommelse med hyresvärd och den enskilde. Bistånd till deposition beviljas enligt 4 kap. 2 § SoL med villkor om återbetalning enligt 9 kap. 2 § SoL. Beslut meddelas skriftligt och skriftliga villkor om återbetalningen lämnas.

Delegat:

Upp till 30 % av prisbasbeloppet: Områdeschef

5.2.3.17 Bostadskostnader när den sökande inte bor i bostaden

Ekonomiskt bistånd ska i normalfallet inte beviljas till kostnader för bostäder där den sökande inte bor. Det kan handla om kostnader för en tidigare bostad efter en flyttning eller kostnader för innehav av fritidshus.

Delegat: Områdeschef

5.2.3.18 Boendekostnad vid kort- och långvarigt biståndsbehov

Vid ett kortvarigt biståndsbehov bör socialnämnden i regel godta den faktiska boendekostnaden. Med kortvarigt avses en period om maximalt tre sammanhängande månader.

¹⁷⁷ Allmänna råd till SOSFS 2013:1.

¹⁷⁸ Socialstyrelsens *Ekonomiskt bistånd – Handbok för socialtjänsten* (2021), s. 114 som hänvisar till Kammarrätten i Göteborgs dom 2019-02-04 i mål nr 2448-18, 2449-18.

Om socialnämnden bedömer att behovet av ekonomiskt bistånd blir längre än tre sammanhängande månader, bör nämnden kunna pröva om den faktiska boendekostnaden är skälig. I prövningen bör, vid beaktande av en skälig levnadsnivå, hänsyn tas till att den enskilde kan byta till en billigare bostad eller på annat sätt kan sänka boendekostnaden. Nämnden bör dock undvika beslut som medför att den enskilde tvingas flytta från den tätort eller den del av kommunen där han eller hon bott under flera år. Nämnden bör även ta hänsyn till om det i individuella fall finns särskilda skäl mot byte av bostad eller bostadsområde som t.ex.

- *om det finns risk för att ett byte medför negativa sociala konsekvenser,*
- *om en barnfamilj genom att flytta skulle tvingas bryta upp från barnomsorg, skola och socialt nätverk,*
- *om en ensamstående vuxen, t.ex. med funktionsnedsättning eller sociala problem och äldre med sviktande hälsa, har ett särskilt stort behov av kontinuitet i det sociala nätverket eller den fysiska miljö som hänger samman med det nuvarande boendet,*
- *om bostaden är anpassad till en boendes funktionsnedsättning eller*
- *om den enskilde har begränsad möjlighet att bli godkänd som hyresgäst, t.ex. vid arbetslöshet eller betalningsanmärkning¹⁷⁹.*

5.2.3.19 Rådrom

Om socialnämnden bedömer att boendekostnaden inte är skälig, bör nämnden i regel ändå godkänna den under en övergångstid så att den enskilde ges skälig tid att förändra sin boendekostnad. Nämnden bör även godkänna den faktiska boendekostnaden så länge den enskilde aktivt medverkar till att finna ett billigare boende eller på annat sätt försöker sänka sina boendekostnader.

Ovanstående bör inte tillämpas, om boendet är en särskilt dyrbar nödlösning, t.ex. boende på hotell, och nämnden kan erbjuda ett billigare alternativ med godtagbar standard i avvaktan på en permanent lösning. Om den enskilde efter information från socialnämnden och efter skälig tid väljer att behålla ett boende med en kostnad som inte är skälig, bör ekonomiskt bistånd beräknas utifrån den boendekostnad som bedöms skälig för en låginkomsttagare på orten¹⁸⁰.

Den boendekostnad som bedöms skälig för en låginkomsttagare på orten är densamma som högsta godtagbara boendekostnad, se avsnitt 5.2.3.1.

Essunga kommun gör bedömningen att övergångstid – skäligt rådrom – i första skedet ska bestämmas till fyra månader. Om den sökande motsätter sig att förändra sin

¹⁷⁹ Allmänna råd till SOSFS 2013:1.

¹⁸⁰ Samma referens som ovan.

boendekostnad har denne då rätt att få ett överklagningsbart beslut där det framkommer att boendekostnaden kan komma att sänkas efter det skäliga rådrummet. *I metodstödet finns exempel på hur ett sådant beslut kan utformas.*

Observera särskild bedömning om skäligt rådrum i vissa ”glappet”-ärenden, se avsnitt 4.15.1.2.

Delegat:

Skälig kostnad samt icke skälig kostnad under maximalt fyra månader: Handläggare

Icke skälig kostnad under maximalt ytterligare två månader: Områdeschef

Icke skälig kostnad därutöver, det vill säga från och med sjunde månaden:

Socialnämndens arbetsutskott

5.2.4 Hemförsäkring

Försörjningsstöd kan beviljas till skälig kostnad¹⁸¹ för hemförsäkring. I regel anses en grundförsäkring vara skälig. Ansvarsförsäkring och liknande anses inte ingå i skälig levnadsnivå. Den sökande ska uppmanas att betala hemförsäkringen per månad. Ifall den sökande har möjlighet att betala per månad och trots information om det kravet ändå väljer att betala för en längre period bör endast bistånd till motsvarande månadskostnaden beviljas.

Metodstödet anger belopp för skälig kostnad för grundförsäkring.

Delegat:

Skälig kostnad: Handläggare.

Icke skälig kostnad under maximalt sex månader: Områdeschef

5.2.5 Hushållsel

Ekonomiskt bistånd kan beviljas till faktisk skälig kostnad¹⁸² baserad på skälig förbrukning. Om elförbrukningen är oskäligt hög, och det inte finns särskilda skäl till den höga förbrukningen, ska den sökande ges ett skäligt rådrum för möjlighet att sänka sin förbrukning. Särskilda skäl för en hög förbrukning kan vara funktionsnedsättning eller sjukdom.

Det skäliga rådrummet ska i första skedet ges under fyra månader. Den sökande ska uppmanas att under denna tid se vad han eller hon kan göra för att sänka sin förbrukning. Information ska lämnas om att efter de fyra månaderna kan endast kostnad baserad på skälig förbrukning komma att beviljas om den enskilde inte sänkt sin

¹⁸¹ Samma referens som ovan.

¹⁸² Samma referens som ovan.

förbrukning. Den sökande ska redan när informationen lämnas erbjudas möjlighet att få ett överklagningsbart beslut, se avsnitt 2.6.1.

Om den enskilde efter fyra månader fortfarande har en oskäligt hög förbrukning, och det inte finns särskilda skäl för det, ska endast kostnad baserad på skälig förbrukning enligt metodstödet godkännas. Ifall den enskilde efter fyra månader kan styrka att han eller hon försökt att sänka sin förbrukning men trots det fortfarande har en oskäligt hög förbrukning kan i undantagsfall ytterligare skäligt rådrum lämnas under en tid då hela förbrukningen godtas.

Observera särskild bedömning i vissa ”glappet”-ärenden, se avsnitt 4.15.1.2.

Metodstödet anger skälig kostnad baserad på skälig förbrukning per hushåll.

Delegat:

Skälig kostnad samt icke skälig kostnad under maximalt fyra månader: Handläggare

Icke skälig kostnad under ytterligare maximalt två månader: Områdeschef

Icke skälig kostnad därutöver, det vill säga från och med sjunde månaden:

Socialnämndens arbetsutskott

5.2.6 Avgift vid sjukhusvård

Patientens egenavgift vid sjukhusvård utgör avgift för kost och logi och ryms delvis inom försörjningsstödet kostnadspost för mat om personen är löpande aktuell för försörjningsstöd. Då personer som blir inlagda för sjukhus i vissa fall får förhöjda kostnader med anledning av detta och då kostnaden för sjukhusvård ofta faktureras långt senare så beviljas i regel hela fakturan för sjukhusvård¹⁸³.

Undantag kan göras om en person regelbundet är ineliggande och därmed kan få information om att utbetalt bistånd som avser mat ska sparas till när sjukhusvården faktureras. Då beviljas patientavgiften reducerad med kostnad för mat för samma antal dagar. Undantag kan också göras om en person är ineliggande för sjukhusvård när beslut om bistånd fattas. Då avslås kostnad för mat för kommande period då behov av mat är tillgodosett och senare beviljas hela fakturan för sjukhusvistelsen. Om personen sedan blir utskriven i förtid måste bistånd till mat beviljas för den del av månaden som är kvar.

Delegat: Handläggare

¹⁸³ RÅ 2004:59.

5.2.7 Försörjningsstöd i samband med placering

5.2.7.1 Fickpengar – Placeringsnorm

Vid olika typer av placeringar, exempelvis placering på behandlingshem beslutad av Essunga kommun, beviljas som regel ekonomiskt bistånd till fickpengar, så kallad placeringsnorm¹⁸⁴. I Essunga kommuns placeringsnorm ingår posterna för kläder/skor, fritid/lek, hygien, dagstidning och telefon. Placeringsnormen ska ses som ett stöd i den praktiska handläggningen. Handläggaren bör utreda vad som ingår i eventuell vårdkostnad eller egenavgift i det enskilda fallet och göra en individuell bedömning.

Placeringsnormen finns i metodstödet.

Delegat: Handläggare

5.2.7.2 Kostnader för egen bostad

För personer som under placeringstiden har kvar sin bostad kan även försörjningsstöd till andra kostnader med anknytning till bostaden beviljas såsom hyra, hushållsel och hemförsäkring. Om det handlar om en längre vistelse kan i vissa fall krav ställas på uthyrning av bostaden i andrahand.

Delegat: Handläggare

¹⁸⁴ Se Socialstyrelsens *Ekonomiskt bistånd – Handbok för socialtjänsten* (2021), s. 106.

Kapitel 6 – Bistånd till livsföring i övrigt

Detta kapitel ges riktlinjer för vanliga ändamål utöver försörjningsstödet. *Ändamålen står i bokstavsordning.* Vissa ingår vanligtvis i skälig levnadsnivå om kostnaden är skälig och sökanden i övrigt uppfyller förutsättningarna för försörjningsstöd. En noggrann prövning ska ske av om behovet kan tillgodoses på annat sätt eller till lägre kostnad. Den sökandes tidigare och väntade möjligheter att själv tillgodose behovet ska beaktas vid prövningen. En helhetsbedömning ska ligga till grund för avgörandet.

6.1 Avgifter för kommunal service, ansöknings- och förmedlingsavgifter samt rättshjälpsavgift och övrig juridisk hjälp

Om behovet kan tillgodoses genom nedsättning av avgift ska så ske (exempelvis barnomsorg, hemtjänst etc.) men ekonomiskt bistånd kan beviljas i avvaktan på nedsättning. Om dylika avgifter för kommunal service är nedsatta så långt det är möjligt beviljas i regel ekonomiskt bistånd till avgiften.

Om en person fått rättshjälp beviljad enligt rättshjälplagen bör som regel ekonomiskt bistånd för den del som den enskilde själv ska betala – rättshjälpsavgiften - beviljas, om rättshjälpsavgiften räknats ut korrekt och med försörjningsstöd som inkomst.

Om en person behöver juridisk hjälp och inte kan beviljas rättshjälp ska detta bedömas mycket restriktivt. Skäl att bevilja bistånd kan finnas om det gäller familjerättsliga ärenden eller boendetvister. I första hand ska den sökande uppmanas att se om det ingår juridisk hjälp i dennes hemförsäkring.

Delegat:

Avgifter för kommunal service, ansöknings- och förmedlingsavgifter samt rättshjälpsavgift: Handläggare

Kostnad för övrig juridisk hjälp: Områdeschef

6.2 Begravningskostnad

Begravningskostnader ska i första hand täckas av tillgångar i dödsboet eller genom försörjningsskyldigas, det vill säga föräldrars eller efterlevande makars eller sambos inkomster eller tillgångar¹⁸⁵. Vid bedömning av försörjningsskyldigas betalningsförmåga prövas detta mot gällande norm för försörjningsstöd. Hänsyn ska även tas till tillgångar exempelvis i form av försäkringar. Begravningskostnader ska som huvudregel endast beviljas vid ansökan från dödsbodelägaren eller från den som är försörjningsskyldig för den avlidne. Om det inte finns någon som är försörjningsskyldig för den avlidne bedöms rätten till bistånd som huvudregel utifrån dödsboets ekonomiska

¹⁸⁵ Se Socialstyrelsens *Ekonomiskt bistånd – Handbok för socialtjänsten* (2021), s. 133-134 som hänvisar till RÅ 1988 ref. 67 och bland annat till Kammarrätten i Göteborgs dom 2012-05-29 i mål nr. 814-12.

situation och inte dödsbodelägarnas¹⁸⁶.

Begravningskostnaderna går före alla andra kostnader som kan belasta dödsboet, till exempel obetald hyra, hushållsel, telefon eller kostnader för utflyttning och städning av bostaden¹⁸⁷.

6.2.1 Asylsökande

För asylsökande (och andra som inte är folkbokförda i Sverige) är begravningskostnader vistelsekommunens ansvar då LMA inte omfattar dödsbon¹⁸⁸.

6.2.2. Återkrav

Om det är osäkert om det finns försäkringar som kan täcka begravningskostnaderna helt eller delvis, kan socialtjänsten ge ekonomiskt bistånd som förskott på förmån¹⁸⁹. I vissa fall kan det också bli aktuellt att bevilja bistånd som förskott på förmån på kommande skatteåterbäring för dödsboet.

6.2.3 Skäliga kostnader

Socialnämnden bör ge ekonomiskt bistånd till sådana begravningskostnader som möjliggör en värdig begravning. Hänsyn bör tas till allmänt vedertagna begravningstraditioner och i förekommande fall olika religiösa och etniska gruppers speciella önskemål om hur en begravning ska ordnas. Då begravningen ska äga rum utomlands, bör nämnden ge ekonomiskt bistånd som motsvarar kostnaden för begravning i Sverige. Ekonomiskt bistånd till begravningskostnader bör i regel inte vara högre än ett halvt basbelopp¹⁹⁰.

Skatteverket tar ut en begravningsavgift. Den täcker kostnader för lokal för bisättning, det vill säga förvaring av kista hos kyrkogårdsförvaltningen, anvisad lokal utan religiösa symboler för begravningsceremoni, kremering, gravöppning, gravplats för kista eller urna under 25 år, gravsättning, alternativt spridning eller nedgrävning av aska i minneslund, samt transport av kista från begravningsceremonin. Ekonomiskt bistånd bör därför inte beviljas till dessa kostnader¹⁹¹. Det kan däremot bli aktuellt att bevilja bistånd till kostnader som inte täcks av begravningsavgiften.

¹⁸⁶ RÅ 1989 ref 64 (II).

¹⁸⁷ Se Socialstyrelsens *Ekonomiskt bistånd – Handbok för socialtjänsten* (2021), s. 133 som hänvisar till *Sköta ett dödsbo*, hämtad 2021-02-28 från <https://www.efterlevandeguiden.se/att-borja-med/skota-ett-dodsbo.html>

¹⁸⁸ Se Socialstyrelsens *Ekonomiskt bistånd – Handbok för socialtjänsten* (2021), s. 135 som hänvisar till RÅ 2009 ref. 29 och bl.a. Kammarrätten i Stockholms dom 2009-06-11 mål nr 1284-07 och Kammarrätten i Jönköpings dom 2010-09-29 mål nr. 1161-10.

¹⁸⁹ Se Socialstyrelsens *Ekonomiskt bistånd – Handbok för socialtjänsten* (2021), s. 135.

¹⁹⁰ Allmänt råd till SOSFS 2013:1.

¹⁹¹ Se Socialstyrelsens *Ekonomiskt bistånd – Handbok för socialtjänsten* (2021) s. 134-135 som hänvisar till 9 kap. 6 § BegrL och 4 kap. 1 § SoL.

Det kan vara¹⁹²:

- kostnader för kista eller urna,
- transporter *till* begravningsplats,
- kostnader i samband med hantering av stoft,
- gravsten med inskription,
- viss blomsterdekoration vid kista/urna samt
- en enklare förtäring vid minnesstund i kretsen av de närmaste¹⁹³.

I metodstödet anges mer detaljerat vilka kostnader i samband med begravning som det kan bli aktuellt att bevilja ekonomiskt bistånd till.

Delegat för samtliga begravningskostnader: Områdeschef

6.3 Dator, läsplatta, mobiltelefon och internetuppkoppling

6.3.1 Dator

I Essunga kommun får alla elever i grundskolan en egen dator. Ekonomiskt bistånd till inköp av dator ska därför endast beviljas om det kan styrkas att barnet inte fått dator genom skolan. För vuxna kan behovet av internetuppkoppling, se vidare avsnitt 6.3.4, tillgodoses genom inköp av en smarttelefon¹⁹⁴. Det är därför endast i undantagsfall som det kan bli aktuellt att bevilja ekonomiskt bistånd till en dator för vuxna.

Delegat:
Maximalt 10 % av prisbasbeloppet: Områdeschef

6.3.2 Läsplatta

Innehav av läsplatta är som regel inte nödvändigt för att uppnå skälig levnadsnivå. Om undantag ska göras ska den sökande visa varför behovet inte kan tillgodoses genom dator eller smarttelefon om denne har sådana enheter.

Delegat:
Maximalt 5 % av prisbasbeloppet: Områdeschef

¹⁹² Samma referens som ovan.

¹⁹³ Enligt en dom från Kammarrätten i Jönköping, målnr 3432-13, bör en mindre krets endast avse de närmast anhöriga, maximalt sex personer.

¹⁹⁴ Se dom från Kammarrätten i Jönköping 2020-10-07, mål nr 354-20.

6.3.3 Mobiltelefon

Vid behov av mobiltelefon hänvisas i första hand till enkla modeller som kan inköpas inom posten för telefon inom riksnormen. Om en person inte har en enhet för internetuppkoppling kan bistånd till inköp av smarttelefon beviljas.

Delegat:

Maximalt 3 % av prisbasbeloppet: Handläggare
Maximalt 5 % av prisbasbeloppet: Områdeschef.
Ovanstående nivåer är maximala belopp som kan beviljas, i metodstödet finns information om aktuellt prisläge och summor som i första hand bör beviljas.

6.3.4 Internetuppkoppling

I en dom från Högsta förvaltningsdomstolen¹⁹⁵ konstateras att tillgång till internetuppkoppling i hemmet som regel behövs för att effektivt kunna ta del i samhällslivet, och att utrymmet för att anse att en enskild är tillförsäkrad en skälig levnadsnivå även utan detta är synnerligen begränsat. Som regel bör därmed bistånd till skälig kostnad för internetuppkoppling i hemmet beviljas.

Delegat:

Maximalt 0,64 % av prisbasbeloppet per månad: Handläggare
Utöver 0,64 % av prisbasbeloppet per månad samt eventuella merkostnader vid start av abonnemang och liknande: Områdeschef

6.4 Diskmaskin

Bistånd till diskmaskin beviljas i regel endast om det finns ett medicinskt behov och behovet inte kan tillgodoses på annat sätt, exempelvis genom ersättning från Försäkringskassan. I regel ska behovet vara styrkt genom intyg av läkare. Hänsyn måste i bedömning tas till om det finns annan boende i hushållet eller om det redan finns beslut om hemtjänst som täcker behovet. Om det inte finns beslut om hemtjänst, men personen skulle kunna vara berättigad det, måste avgöras vad som är det mest kostnadseffektiva alternativet. Stor hänsyn behöver tas till personens egna önskemål med självständighet som utgångspunkt.

Kostnad för diskmaskin som tillval på hyran ska inte godkännas om det inte finns särskilda skäl enligt ovan. Om diskmaskinen fanns installerad innan den sökande flyttade in ska kostnaden godtas.

¹⁹⁵ HFD 2017 ref 23.

Delegat:

Maximalt 6 % av prisbasbeloppet: Områdeschef

6.5 Flyttkostnader

Utgångspunkten är att flytt ska organiseras med släkt och vänner som hjälp. Om flyttningen är nödvändig och behovet inte kan tillgodoses på annat sätt kan kostnader för hyra av bil och drivmedel beviljas. Enbart om det finns starka medicinska skäl och det helt saknas möjligheter att på andra sätt tillgodose behovet kan kostnad för flyttfirma beviljas. I regel ska behovet vara styrkt av läkare eller annan behörig person. Om flyttfirma beviljas är det den enskilde personen som begär in minst två olika offerter och står för avtalet gentemot flyttfirman.

Det är vistelsekommunen som ska pröva ansökan om försörjningsstöd till flyttkostnad, alltså i regel utflyttningkommunen. Om den enskilde ansöker om bistånd till flyttkostnad, först när flyttning ägt rum, är det inflyttningkommunen som ska pröva ansökan. I sådana fall bör ansökan i normalfallet kunna avslås då behovet redan är tillgodosett¹⁹⁶.

Delegat i procent av prisbasbeloppet per hushåll och tolv månadersperiod:

Upp till 20 %: Handläggare Upp till 50 %: Områdeschef

Över 50 %: Socialnämndens arbetsutskott

6.6 Fritidsaktiviteter för barn – kostnader utöver riksnormen

I Förenta Nationernas konvention om barns rättigheter (barnkonventionen) anges att barn har rätt till vila och fritid, lek och rekreation samt rätt att delta i det kulturella och konstnärliga livet. I riksnormen är posten för fritid höjd för barn för att familjer ska kunna bekosta fritidsaktiviteter. Extra bistånd ska därmed bedömas restriktivt men kan utifrån individuell bedömning beviljas. Särskild hänsyn ska tas vid långvarigt biståndsbehov och hänsyn ska tas till de sociala och hälsomässiga aspekterna av deltagande i fritidsaktiviteter, samt att det kan vara en kompensatorisk faktor i barnets uppväxt. Som regel beviljas inte flera aktiviteter för samma barn.

¹⁹⁶ Jämför HFD 2019 not 17 punkt 15 som i och för sig berör frågan om ekonomiskt bistånd till tandvård men där principen om att behovet anses tillgodosett är densamma.

Delegat i procent av prisbasbeloppet per hushåll och tolv månadersperiod:

Upp till 20 %: Områdeschef

Över 20 %: Socialnämndens arbetsutskott

6.7 Glasögon eller kontaktlinser

Den sökande ska uppvisa intyg och kostnadsförslag som styrker behovet av glasögon och vad som ingår i begärt pris. Skälig kostnad är i nivå med lägsta paketpris som erbjuds av optiker. Om paketpris inte finns att tillgå godtas kostnad för båge med maximalt två procent av prisbasbeloppet.

Kostnad för glas godtas till faktisk kostnad om behovet är styrkt. Bistånd till specialslipade eller specialbehandlade glas, såsom färgade eller extra tunna glas, beviljas under förutsättning att behovet är styrkt av optiker eller läkare. Bistånd kan beviljas till den extra kostnaden för speciell slipning eller behandling om det är det enda alternativet för att korrigera sökandens synfel.

För barn och unga ska möjligheten till bidrag från regionen alltid undersökas i första hand. En person som har beslut om utmätning hos Kronofogdemyndigheten kan få nedsättning av utmätningen och därigenom bekosta glasögonen.

Bistånd till kostnad för ögonlinser beviljas om det är det enda alternativet för sökanden och behovet är styrkt genom läkarintyg.

Delegat för båge i procent av prisbasbeloppet: Maximalt 2 %: Handläggare

Över 2 %: Områdeschef

Handläggare har delegation att fatta beslut om kostnad för glas, oavsett summa, om behovet är styrkt enligt ovan.

Delegat för kontaktlinser: Områdeschef

6.8 Hemutrustning

Socialnämnden bör ge ekonomiskt bistånd till den hemutrustning som krävs för att ett hem ska kunna fungera. Med hemutrustning avses t.ex. sådan utrustning som behövs för matlagning, umgänge, sömn, förvaring, rengöring och rekreation¹⁹⁷.

¹⁹⁷ Allmänna råd till SOSFS 2013:1.

I normalfallet bör ett hembesök göras för att utreda ansökan.

Följande ska övervägas vid bedömning av rätt till hemutrustning:

- Är behovet akut och nödvändigt för att sökanden med kort varsel ska kunna flytta in i en anvisad bostad?
- Kommer sökanden att inom rimlig tid själv kunna skaffa sig eller komplettera en hemutrustning?
- Vilka möjligheter har sökanden haft att spara till eller planera för boende och hemutrustning?
- Om behovet av bistånd är föranlett av en orsak som kan täckas av hemförsäkring ska detta alltid prövas i första hand.
- När det gäller barnfamiljer – finns särskilda behov hos barnen?
- Vilken hjälp kan den sökande få av sitt nätverk?

Observera att kvotflyktingar som mottas av Essunga kommun får en möblerad lägenhet vid ankomsten. Möblemanget som finns bedöms tillgodose behovet av skälig levnadsnivå.

Unga personer som ansöker om ekonomiskt bistånd till hemutrustning får nöja sig med en betydligt enklare standard.

Ansökningar om bistånd till dator, surfplatta, mobiltelefon, diskmaskin, tvättmaskin och TV handläggs separat, se respektive avsnitt i detta kapitel.

I metodstödet finns belopp för olika utgiftsposter för hemutrustning.

Delegat i procent av prisbasbeloppet per hushåll och tolv månadersperiod:

Upp till 20 %: Handläggare Upp till 50 %: Områdeschef

Över 50 %: Socialnämndens arbetsutskott

6.9 Hälsa- och sjukvård

Socialnämnden bör ge ekonomiskt bistånd för skäliga kostnader för hälso- och sjukvård som är medicinskt påkallad. Nämndens bedömning av vad den enskilde ska få ersättning för bör göras från den utgångspunkten att syftet med vården ska kunna uppnås.

Ekonomiskt bistånd bör omfatta kostnader för åtgärder som

- *utgör sådan vård och behandling som avses i 2 kap. 1 § hälso- och sjukvårdslagen (2017:30) och som en region är skyldig att svara för enligt 8 kap. 1 § samma lag, även i de fall insatserna tillhandahålls av en privat yrkesutövare som är ansluten till Försäkringskassan,*

- vidtas efter bedömning av hälso- och sjukvårdspersonal och görs i enlighet med vetenskap och beprövad erfarenhet.

Ekonomiskt bistånd bör även omfatta skäliga kostnader för bl.a.

- *hjälpmedel och förbrukningsmaterial som förskrivits av behörig hälso- och sjukvårdspersonal,*
- *läkemedel som omfattas av lagen (2002:160) om läkemedelsförmåner m.m. och som förskrivits av behörig hälso- och sjukvårdspersonal,*
- *resor som är nödvändiga för att vården ska kunna genomföras eller*
- *resor som är nödvändiga för att hämta ut förskrivna läkemedel, hjälpmedel och förbrukningsmaterial¹⁹⁸.*

Kostnad för uteblivna besök beviljas inte¹⁹⁹. Se även avsnitt 5.2.6 om kostnad för sjukhusvård.

Delegat: Handläggare

6.9.1. Receptbelagda läkemedel som inte ingår i högkostnadsskyddet

Ekonomiskt bistånd till receptbelagda läkemedel som inte ingår i högkostnadsskyddet beviljas endast i undantagsfall²⁰⁰. Den enskilde ska med läkarintyg styrka att läkemedlet är nödvändigt ur hälsosynpunkt och att läkemedlet inte kan ersättas med en medicin som ingår i högkostnadsskyddet.

Delegat:

Rambeslut under maximalt sex månader för samma läkemedel: Områdeschef
Efter rambeslutet kan handläggare bevilja kostnaden under sexmånadersperioden.

6.9.2 Sjukresor

Som framkommer ovan kan bistånd beviljas till sjukresor. Det gäller då egenavgiften enligt Västra Götalandsregionens regler.

Delegat:

Sjukresor inom egenavgiften: Handläggare Sjukresor utöver egenavgiften samt sjukresor som inte omfattas av Västra Götalandsregionens regelverk för sjukresor: Områdeschef

¹⁹⁸ Samma referens som ovan.

¹⁹⁹ Se dom från Kammarrätten i Jönköping 2018-09-14, mål nr 1473-18.

²⁰⁰ Se dom från Kammarrätten i Stockholm 6408-04.

6.10 Körkortsutbildning/körkortskostnader

Ekonomiskt bistånd beviljas i normalfallet inte till körkortsutbildning och andra kostnader som har samband med körkort. Av kammarrättspraxis²⁰¹ framkommer att för att bistånd ska beviljas till körkortsutbildning krävs att förhållandena i det enskilda fallet är sådana att körkort är nödvändigt för att den enskilde ska bli självförsörjande eller det finns andra mycket starka skäl. I ett av rättsfallen²⁰² ansågs det inte tillräckligt att den sökande deltog i en maskinförarutbildning och att ett körkort skulle underlätta för honom att få ett arbete och försörja sig.

Om den sökande enbart har körkort som legitimation och den sökande behöver förnya sitt körkort för att kunna ha en användbar legitimation kan ekonomiskt bistånd beviljas om kostnaden för att förnya körkortet är lägre än kostnaden för någon annan form av legitimation, exempelvis nationellt ID-kort eller pass, se även avsnitt 6.15.

Essunga kommun bedömer däremot att om en sökande beviljas körkortslån från Centrala studiestödsnämnden ska lånet inte medräknas som en inkomst i beräkningen av ekonomiskt bistånd, se även avsnitt 3.6.

Delegat:

Första stycket ovan: Socialnämndens arbetsutskott Andra stycket ovan: Handläggare

6.11 Magasineringskostnad

Bistånd till kostnad för magasinering av bohag kan beviljas om det finns särskilda skäl. Det är den enskilde som ska stå för kontraktet gentemot magasineringsfirman. Bedömningen ska även grunda sig på bohagets skick och storlek samt om kostnaderna för magasineringen överstiger kostnaden för nyanskaffning av bohag.

Delegat:

Upp till 5 % av prisbasbeloppet per månad under maximalt sex månader: Handläggare

Över 5 % av prisbasbeloppet per månad samt om tiden för magasinering överstiger sex månader oavsett kostnaden per månad: Områdeschef

6.12 Resor

Ekonomiskt bistånd kan beviljas till arbetsresor, se avsnitt 5.2.1 och sjukresor, se avsnitt 6.9.2. Utöver det kan bistånd bli aktuellt till följande typer av resor.

²⁰¹ Kammarrätten i Sundsvall 2013-04-11, mål nr 363-13 och Kammarrätten i Göteborg 2012-03-05, mål nr 9184-11.

²⁰² Kammarrätten i Sundsvall 2013-04-11, mål nr 363-13.

6.12.1 Färdtjänstavgift

Om sökanden är berättigad till färdtjänst kan ekonomiskt bistånd beviljas till egenavgiften för färdtjänst för de resor som i övrigt berättigar till ekonomiskt bistånd.

Delegat: Handläggare

6.12.2 Resor till begravning

Ekonomiskt bistånd kan beviljas till skälig kostnad för resa inom Sverige om den avlidne är nära anhörig eller annan närstående. Med nära anhörig menas make/maka eller motsvarande, förälder, barn, syskon, mor- och farförälder och barnbarn. Med annan närstående menas person som, utan att vara nära anhörig, stått den sökande mycket nära. I regel är det billigaste färdstätt över dagen som avses vara skäligt.

Delegat: Områdeschef

6.12.3 Resor till frivården

Ekonomiskt bistånd kan beviljas till kostnad för resor till det frivårdskontor där den sökande är inskriven²⁰³. Kriminalvården står inte för kostnaden. Det anses ingå i skälig levnadsnivå att följa planeringen med frivården då det kan få konsekvenser för personen om planeringen inte följs.

Delegat: Handläggare

6.12.4 Umgängesresor inklusive kostnad för logi

Socialnämnden bör ge ekonomiskt bistånd till skäliga kostnader för att ett barn ska kunna umgås med sin förälder som bor på annan ort. Med annan ort kan även avses en ort utanför Sverige. Avgörande för vad som bör vara skälig kostnad för resor och hur ofta bistånd bör ges till kostnader för umgänge bör anpassas till vad en familj i allmänhet har råd med. Vid denna bedömning bör nämnden även beakta vad som har reglerats genom dom eller beslut av domstol eller genom avtal om umgänge.

Förutom reskostnader bör även andra kostnader som är nödvändiga för att umgänget ska kunna komma till stånd ingå i biståndet, t.ex. kostnader för logi²⁰⁴.

Föräldrar har ett gemensamt ansvar för kostnaderna och ska, när så är möjligt, dela på kostnaden för umgängesresorna. I de fall bistånd beviljas kan kostnaden avse resor med

²⁰³ Se dom från Kammarrätten i Göteborg 2021-06-15, mål nr 3033-21.

²⁰⁴ Allmänna råd till SOSFS 2013:1.

kollektivtrafik eller bil. Vid resa med kollektivtrafik kan faktisk kostnad medges mot uppvisande av kvitto eller biljett. Vid resa med bil räknas bränslekostnad som godtagbar kostnad (förbrukning multiplicerat med resväg, multiplicerat med bränslepris).

Om boföräldern inte har möjlighet att stå för sin del av reskostnaden ska den sökande styrka det för socialtjänsten med någon form av intyg. Intyget behöver inte vara omfattande.

Delegat:

Resor inom ett avstånd av 20 mil enkel väg inom Sverige: Handläggare

Resor inom ett avstånd av mer än 20 mil enkel väg inom Sverige samt samtliga resor i övriga Norden. Även logi där handläggare har delegation för reskostnaden:

Områdeschef

Resor och logi utanför Norden: Socialnämndens arbetsutskott

6.12.5 Övriga resor

Det kan förekomma att den sökande behöver resa av någon annan orsak. Om resan är nödvändig för att den sökande ska uppnå en skälig levnadsnivå bör bistånd beviljas.

Delegat: Områdeschef

6.13 Legitimation, inklusive pass

Bistånd till legitimation kan beviljas om den sökande saknar sådan. Enligt en kammarrättsdom²⁰⁵ gäller det även barn från 13 år. Om kostnaden skiljer mellan olika typer av legitimationer, exempelvis mellan nationellt ID-kort och pass ska bistånd beviljas till den legitimation som har lägst pris.

Om en sökande har en giltig legitimation beviljas bistånd till pass i normalfallet inte. Pass bedöms som regel inte ingå i skälig levnadsnivå²⁰⁶.

Om den sökande enbart har körkort som legitimation och den sökande behöver förnya sitt körkort för att kunna ha en användbar legitimation kan ekonomiskt bistånd beviljas om kostnaden för att förnya körkortet är lägre än kostnaden för någon annan form av legitimation, exempelvis nationellt ID-kort eller pass, se även avsnitt 6.11.

²⁰⁵ Kammarrätten i Göteborg 2018-02-21, mål nr 94-18.

²⁰⁶ Kammarrätten i Stockholm 2004-08-30, mål nr 1436-04.

Delegat:

Legitimation: Handläggare

Sökande som har giltig legitimation som är i behov av pass: Områdeschef

6.14 Psykoterapi

Psykoterapi är annan huvudmans ansvar. Ekonomiskt bistånd beviljas enbart för hälso- och sjukvård som är medicinskt påkallad och sådan vård och behandling som en region är skyldig att svara för enligt hälso- och sjukvårdslagen. Således ska en person hänvisas till sjukvården vid behov av terapi och övriga kostnader för terapi beviljas i normalfallet inte.

Delegat: Socialnämndens arbetsutskott

6.15 Reparationskostnader för bostad

Med reparationskostnader för bostad avses kostnader för reparation på grund av onormalt slitage eller skadegörelse i hyreslägenhet, oavsett om personen bor i förstahand, andrahand

Delegat:

Upp till 20 % av prisbasbeloppet: Områdeschef

Över 20 % av prisbasbeloppet: Socialnämndens arbetsutskott

eller inneboende. Bistånd ska prövas mycket restriktivt och endast beviljas om kostnaden utgör ett hinder för den sökande att genomföra en flyttning. Det ska finnas medicinska och/eller sociala skäl till bostadsbytet. I övriga fall anses det vara den enskildes ansvar att stå för kostnaden. Blir det fråga om en skuld hanteras den i enlighet med riktlinjer om skulder.

6.16 Skulder

6.16.1 Generellt

Ekonomiskt bistånd till skulder beviljas i normalfallet inte.

Undantag kan göras om lån tagits för att undanröja en akut situation och där den sökande annars skulle ha beviljats bistånd. Det gäller då främst skulder till hyra, el och barnomsorg, se nedan.

Ett exempel kan vara om en person lånar pengar till hyran efter det att den kontaktat socialtjänsten för nybesök, men innan hyran förfaller till betalning. Om socialtjänsten sedan

gör bedömningen att personen skulle haft rätt till bistånd till hyran ska behovet inte anses tillgodosett genom det privata lånet²⁰⁷.

Socialtjänsten ska alltid utreda orsaken till att en skuld uppstått innan beslut fattas. I regel är det endast om det får allvarliga sociala konsekvenser att skulden inte betalas och det är enda möjligheten att uppnå skälig levnadsnivå som bistånd kan beviljas. Barnkonsekvensanalys ska alltid genomföras när det finns barn i familjen och i de fall konsekvenserna för barnen skulle bli för stora vid ett avslag kan bistånd beviljas.

Om skuldsättning upprepas måste handläggaren säkerställa att den sökande får relevant hjälp. Exempelvis kan den sökande uppmanas att lämna in sina fakturor för betalning av handläggaren, eller så kan förmedlingsmedel eller behov av god man/förvaltare påtalas. Information om möjlighet till hjälp av budget- och skuldrådgivare bör också ges.

6.16.2 Hyresskuld

Ekonomiskt bistånd kan i undantagsfall beviljas till hyresskuld och då som regel i följande fall:

- Skuld som uppstått under tid då sökanden av godtagbara skäl saknat tillräckliga inkomster för att betala hyran. Om ansökan hade gjorts innan hyran förföll till betalning skulle han eller hon haft rätt till bistånd.
- För äldre och sjuka där alternativt boende inte går att ordna.
- Om eventuell avhysning riskerar att medföra stora sociala konsekvenser. Särskild hänsyn ska i denna avvägning tas till hur beslutet påverkar eventuella barn.

Vid upprepade hyresskulder ska restriktivare bedömning göras. För att undvika upprepning ska hushåll som beviljats bistånd till hyresskuld så långt det är möjligt följas upp. I samband med reglering av en hyresskuld ska en handlingsplan för hur uppföljningen ska genomföras upprättas tillsammans med den sökande.

I vissa fall kan upprepade hyresskulder vara ett uttryck för omsorgssvikt från föräldrarnas sida och det kan därmed finnas anledning till oro för barnens hälsa och utveckling. Om så är fallet ska information lämnas till område myndighet, barn- och unga genom en så kallad intern orosanmälan.

Observera att i flera fall kan det räcka att kapitalskulden betalas för att undvika en avhysning. Ifall det räcker att kapitalskulden betalas ska bistånd inte beviljas till merkostnader såsom ränta och inkassoavgift, oavsett bakgrunden till skulden.

²⁰⁷ RÅ 84 2:27.

Delegat:

Hyresskuld som är högst en månad: Handläggare Hyresskuld för barnfamilj om områdeschef eller sektorchef inte är tillgänglig och det finns akut hot om avhysning – det som krävs för att avhysningen inte ska verkställas, men maximalt 50 % av

prisbasbeloppet: Handläggare

Hyresskuld upp till 75 % av prisbasbeloppet i övriga fall: Områdeschef

Hyresskuld över 75 % av prisbasbeloppet i övriga fall: Socialnämndens arbetsutskott

6.16.3 Elskuld

Undantag kan ibland göras för bistånd till skuld för el i de fall där avstängning medför alltför stora sociala konsekvenser för hushållet. Även i detta sammanhang ska barnets situation uppmärksammas särskilt.

Observera att i de flesta fall ska det räcka att kapitalskulden betalas för att undvika att elen stängs av. Ifall det räcker att kapitalskulden betalas ska bistånd inte beviljas till merkostnader såsom ränta och inkassoavgift, oavsett bakgrunden till skulden.

Delegat:

Elskuld som är högst en månad: Handläggare Elskuld för barnfamilj om områdeschef eller sektorchef inte är tillgänglig och det finns ett akut hot om avstängning av elen – det som krävs för att elen inte ska stängas av, men maximalt 10 % av prisbasbeloppet:

Handläggare

Elskuld upp till 50 % av prisbasbeloppet i övriga fall: Områdeschef

Elskuld över 50 % av prisbasbeloppet i övriga fall: Socialnämndens arbetsutskott

6.16.4 Barnomsorgsskuld

Skulder för barnomsorg behandlas normalt som andra skulder. Den sökande ska undersöka sina möjligheter att göra upp en avbetalningsplan. Hotas ändå barnet av uppsägning från plats i barnomsorgen bör samtal ske med ansvariga då det kan vara emot skollagen att säga upp platsen om barnet har behov av den.

Det är skillnad i bedömningen av skulder som uppkommer på grund av att föräldern lämnat felaktiga inkomstuppgifter och övriga skulder. Om skulden beror på felaktiga uppgifter ska det behandlas mer restriktivt än övriga skulder.

Barnperspektivet ska givetvis beaktas och vilka konsekvenser det kan få för barnet om det skulle förlora sin plats i barnomsorgen.

Delegat: Områdeschef

6.16.5 Övriga skulder

För att ekonomiskt bistånd ska beviljas till skulder som inte rör boende, el eller barnomsorg krävs mycket starka sociala skäl.

Delegat:

Upp till 20 % av prisbasbeloppet: Områdeschef

Över 20 % av prisbasbeloppet: Socialnämndens arbetsutskott

6.17 Spädbarnsutrustning

Socialnämnden bör ge ekonomiskt bistånd till skäligen kostnader för nödvändig spädbarnsutrustning i samband med ett barns födelse, bl.a.

- *säng med sängkläder och andra tillbehör,*
- *skötbädd med tillbehör,*
- *bilbarnstol,*
- *barnvagn med tillbehör och*
- *utrustning för bad²⁰⁸*

Essunga kommun bedömer att ovanstående gäller om det inte finns möjlighet att låna eller återanvända nödvändig spädbarnsutrustning från sitt sociala nätverk eller från tidigare barn. Socialtjänsten behöver också bedöma vilken möjlighet den enskilde har haft att planera ekonomiskt för barnet.

Vid behov av full spädbarnsutrustning beviljas som regel 15 procent av prisbasbeloppet.

Delegat:

Upp till 15 % av prisbasbeloppet: Handläggare Över 15 % av prisbasbeloppet:

Områdeschef

6.18 Tandvård

Ekonomiskt bistånd utgår i första hand till akut tandvård men bör även beviljas till skäligen kostnader för nödvändig tandvård. En person som har beslut om utmätning hos Kronofogdemyndigheten kan få nedsättning av utmätningen och därigenom bekosta tandvården. I vissa fall kan ekonomiskt bistånd beviljas som förskott på förmån för en person som senare kommer kunna betala tandvården genom nedsättning av utmätningen.

6.18.1 Akut tandvård

Med akut tandvård avses ofrånkomligt behov av behandling till exempel vid värk, infektiösa tillstånd och traumaskador. Exempel på behandling kan vara tandutdragnings,

²⁰⁸ Allmänna råd till SOSFS 2013:1.

akut rotbehandling, temporära fyllningar, enstaka fyllningar för att undanröja värk samt proteser. Detta är behandling som oftast måste utföras omedelbart. Den får utföras utan kostnadsförslag i de fall ett sådant inte kan inväntas. Det ska av tandvårdsfaktura eller genom kontakt med behandlande tandläkare framgå att behovet av behandling var akut. Det bör uppmärksammas att det faktum att det står "akut besök" på fakturan inte i sig innebär att behovet av behandling var akut.

6.18.2 Nödvändig tandvård

Om en person uppburit ekonomiskt bistånd under minst sex månader, eller om det dessförinnan är sannolikt att behovet av ekonomiskt bistånd kommer bli långvarigt, kan även annan tandvård än akut beviljas om det är nödvändigt för att uppnå godtagbar tuggförmåga, förhindra väsentligt försämrad tandstatus och är en förutsättning för att fungera socialt och kunna arbeta. Vid behov av annat än akut tandvård ska den sökande lämna in ett kostnadsförslag till socialtjänsten för utredning innan bistånd beviljas. Kostnaden för tandläkarens undersökning i samband med kostnadsförslaget ska inkluderas i biståndet men inte kostnad för uteblivna från besök.

Följande ska beaktas vid ansökan om bistånd till tandvård:

- Kan personen vara berättigad särskilt tandvårdsbidrag från Försäkringskassan?
- Omfattningen av tandvården och skälig kostnad för tandvården.
Referenspriser är vägledande vid bedömning av skälig kostnad.
- Behandlingen ska omfattas av statligt tandvårdsstöd. Enbart det faktum att en föreslagen behandling omfattas av statligt tandvårdsstöd, eller godkänts i Försäkringskassans förhandsprövning, innebär dock inte att ekonomiskt bistånd ska beviljas per automatik.
- Tandvården ska utföras av tandläkare som är uppförd på Försäkringskassans förteckning.
- En individuell bedömning ska även göras av den enskildes förmåga att sköta sin tandhygien, exempelvis i samband med missbruk.

6.18.3 Förbyggande tandvård

Förebyggande tandvård kan beviljas om den sökande varit i behov av ekonomiskt bistånd under minst ett år.

6.18.4 Sökande som har egen inkomst över försörjningsstödsnivå

Kostnader för tandvård kan bli höga för personer som har inkomster precis över försörjningsstödsnivå och vanligen inte är i behov av försörjningsstöd. Individuell prövning av personens möjligheter att tillgodose behovet måste göras och huvudregeln är att personen själv ska tillgodose behovet om tandvården kan avbetalas inom sex månader.

Ytterligare anvisningar om handläggning av ekonomiskt bistånd till tandvård finns i metodstödet.

Delegat per person under tolv månadersperiod i procent av prisbasbeloppet:
Upp till 20 %: Handläggare Upp till 75 %: Områdeschef
Över 75 %: Socialnämndens arbetsutskott

6.19 TV

Bistånd till TV kan beviljas. TV-innehav räknas som skälig levnadsnivå. I första hand ska begagnad TV inköpas. Om den sökande har en dator med internetuppkoppling beviljas inget bistånd till TV då det mesta av TV-utbudet finns tillgängligt på internet.

Delegat:

Maximalt 4 % av prisbasbeloppet: Handläggare Över 4 % av prisbasbeloppet:
Områdeschef

6.20 Tvättmaskin

Bistånd till inköp av tvättmaskin kan beviljas i följande fall:

- Medicinska skäl till att tvätta mycket mer än normalt. Behovet ska styrkas med läkarintyg.
- Fysiskt eller psykisk funktionsnedsättning som gör det omöjligt att använda fastighetens tvättstuga.
- Behovet kan inte tillgodoses på annat sätt, till exempel genom hjälp i hemmet.

Om behovet av tvättmaskin uppstått på grund av att fastigheten saknar tvättstuga ska sökanden i första hand hänvisas till värden, Hyresgästföreningen eller hyresnämnden.

Delegat:

Maximalt 6 % av prisbasbeloppet: Områdeschef

6.21 Övriga poster som kan ingå i skälig levnadsnivå

Det är inte möjligt att skriva ned alla poster inom livsföringen i övrigt som en sökande kan ansöka om. Exempel på andra poster som kan vara aktuella är sådana som nämns i Socialstyrelsens handbok för ekonomiskt bistånd men som inte tas upp i dessa riktlinjer. Det finns därför en möjlighet att bevilja ekonomiskt bistånd också till dessa poster.

Områdeschef har rätt att besluta om ekonomiskt bistånd till övriga poster inom livsföringen i övrigt som inte framkommer av dessa riktlinjer till maximalt 50 procent av prisbasbeloppet per hushåll och tolv månadersperiod. Det gäller under förutsättning att frågan inte är av principiell karaktär. I sådana fall ska beslut fattas av socialnämndens arbetsutskott även om kostnaden skulle understiga 50 procent av prisbasbeloppet per hushåll och tolv månadersperiod. Om kostnaden överstiger 50 procent av prisbasbeloppet per hushåll och tolv månadersperiod ska ansökan avgöras av

socialnämndens arbetsutskott även om frågan inte är av principiell karaktär.

Om det handlar om en utgiftspost som inte är av engångskaraktär har handläggare rätt att bevilja bistånd månatligen efter att områdeschef eller socialnämndens arbetsutskott tagit ett rambeslut på maximalt tolv månader. Efter tolv månader behöver ett nytt rambeslut tas.